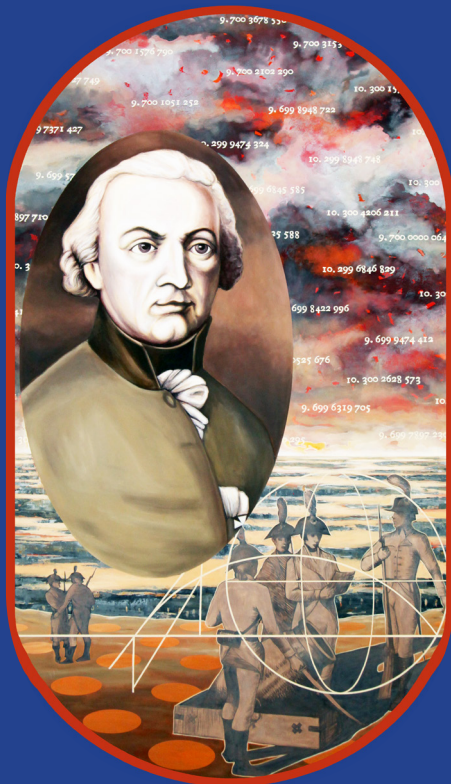

CENTER VOJAŠKIH ŠOL

MODRO UPORABI MOČ

Vojaškošolski zbornik

september 2020, številka 15

MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
SLOVENSKA VOJSKA
CENTER VOJAŠKIH ŠOL

VOJAŠKOŠOLSKI ZBORNİK

september 2020, številka 15

<i>Izdajatelj:</i>	<i>Center vojaških šol</i>
<i>Glavni urednik:</i>	<i>brigadir Milko Petek</i>
<i>Odgovorni urednik:</i>	<i>mag. Pavel Vuk, sekretar</i>
<i>Uredniški odbor:</i>	<i>polkovnik dr. Igor Cebek</i> <i>VVU XIV. razreda dr. Vinko Vegič</i> <i>VVU XII. razreda mag. Gregor Jazbec</i> <i>štabni praporščak Klemen Beras</i> <i>praporščak Matjaž Koštrun</i>
<i>Prevajanje:</i>	<i>Vlasta Deželak</i>
<i>Lektoriranje:</i>	<i>Urška Prelog, Vanesa Škornik</i>
<i>Oblikovanje:</i>	<i>Jurko Starc</i>
<i>Revija je dostopna na spletni strani:</i>	<i>https://dk.mors.si</i>
<i>E-naslov urednika:</i>	<i>pavel.vuk@mors.si</i>

ISSN 1581-5196 (tiskana izdaja)

ISSN 2536-4286 (spletna izdaja)

Prispevki, objavljeni v Vojaškošolskem zborniku, niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov. Publikacija je uvrščena v bibliografsko zbirko podatkov COBISS.SI.

Kazalo

Uvodnik odgovornega urednika

Pavel Vuk

5

Psihološko delovanje kot podpora smrtonosnemu delovanju na cilje

Psychological operations supporting lethal engagement of targets

Primož Bernard

9

Sledenje v konceptu voditeljstva

Followership in the concept of leadership

Aleksander Drnovšek

39

Vloga zračnojurišnih sil v bojnem delovanju: razvoj koncepta in perspektiva njegove uporabe v Slovenski vojski

The role of air assault forces in combat operations: Development of the concept and the prospect of its use in the Slovenian Armed Forces

Tomaž Hrvatin

63

Perspektiva pehote Slovenske vojske

The future of the Slovenian Armed Forces infantry

Damjan Slivečka

93

Kvalitativni razvoj nacionalne in mednarodne varnosti

Qualitative development of national and international security

Pavel Vuk

121

*»Branje človeka izpopolnjuje, razpravljanje ga pripravi,
pisanje mu da natančnost.« Francis Bacon, angleški filozof*

Uvodnik odgovornega urednika

Obramba države in varnost njenih državljanov sta eni od glavnih odgovornosti vsake vlade. Njun pomen je viden tudi v obsegu dejavnosti, ki zajema tako obrambo nacionalnih interesov pred zunanjimi in notranjimi varnostnimi grožnjami države ter podpora ciljem zunanje politike kot tudi ustrezno stopnjo obrambne sposobnosti države in pripravljenosti obrambnih zmogljivosti. Z vidika zagotavljanja nacionalne varnosti je pomembno, da je v spreminjajočem se varnostnem okolju, pa tudi sicer, obrambna sposobnost države stalno zagotovljena, in to po ceni, ki ne vpliva negativno na nacionalno gospodarstvo ali blaginjo državljanov. Edmonds (1998) navaja, da gre pri tem za cilje obrambne politike, ki jih je treba uskladiti s potrebami in zmožnosti države na eni strani ter realnimi razvojnimi ambicijami oboroženih sil na drugi.

Problemi obrambnega področja so danes precej drugačni od tistih pred letom 1989. Različni pa so tudi cilji obrambne politike ter dojemanje varnostnih groženj in tveganj. Te spremembe same po sebi določajo potrebo po stalnem prilagajanju sestav ter upravljanja in vodenja obrambnih resorjev, katerih učinkovitost se najbolje prepozna tudi v dinamiki razvoja in opremljenosti oboroženih sil. Spremljajoč problem sodobnega upravljanja obrambnih resorjev, ki se zaradi različnih političnih pritiskov in hitrih odločitev velikokrat zapostavi, predstavlja tudi izgubljanje občutka za ocenjene varnostne grožnje in tveganja. Uspešnosti strukturnih sprememb obrambnih resorjev in posledično tudi oboroženih sil namreč ni mogoče utemeljevati z učinkovitim

delovanjem v miru, temveč na podlagi sposobnosti delovanja v kontekstu različnih varnostnih in vojaško-obrambnih scenarijev v krizi ali vojni.

Kljub temu da se z novimi oblikami vodenja in upravljanja obrambnih resorjev vnašajo nove vrednote, kot so administrativna učinkovitost, stroškovna učinkovitost (angl. *value of money*) in konkurenčnost, se hkrati postavlja vprašanje mej takšne »komercializacije obrambnega področja«. Gre za vprašanje, ki v marsičem posredno ali neposredno vpliva tudi na upravljanje in vodenje oboroženih sil v smislu spoštovanja njenih tradicionalnih značilnosti, kot so disciplina, poslušnost, organiziranost, ter vrednot, kot so dolžnost, čast, patriotizem, spoštovanje avtoritete, pogum in druge. Ali z oddaljevanjem od tradicionalnih vojaških značilnosti in vrednot to pomeni, da vojaška služba danes postaja vse bolj služba (delovno mesto) in vse manj stroka (profesija) (Downes, 1985; Harries-Jenkins, 1990)? Če izhajamo iz Huntingtona (1966), je povsem jasno, da ima vojaški poklic posebno družbeno vrednost (angl. *higher calling*), ki ga poudarjajo tri razmeroma statična, vendar med sabo prepletena merila: strokovnost, korporativnost in odgovornost. Strokovnost izhaja iz razširjenega vojaškega izobraževanja in izkušenj na pomembnem področju človeških prizadevanj (varnost kot predpogoj za človekov razvoj). Korporativnost pomeni zavedanje o enotnosti prakticiranja vojaškega poklica, medtem ko gre pri odgovornosti za uporabo strokovnega znanja in korporativnega zavedanja, tako da je to splošno koristno za družbo. Upravljanje in vodenje obrambnega resorja in oboroženih sil potemtakem ne bi smela temeljiti le na odgovornosti v smislu strokovnega opravljanja nalog, temveč na privzgojenem, t. i. ponotranjenem občutku odgovornosti do države in družbe.

Vojaški poklic s takim privzgojenim občutkom odgovornosti je tesno povezan s kritičnim razmišljanjem vojakov o delovanju oboroženih sil. V Centru vojaških šol perspektivna kritična mišljenja, nastala na podlagi poglobljenega raziskovalnega dela, predstavljamo v Vojaškošolskem zborniku. Tokrat obsega izdaja zbornika pet prispevkov; štiri prispevke so pripravili najboljši slušatelji 24. generacije višjega štabnega tečaja Poveljniško-štabne šole, v zadnjem prispevku se tem razmišljanjem pridruži še predstavnik Sektorja katedre vojaških ved. **Primož Bernard** z analizo psihološkega delovanja kot podpore smrtonosnemu delovanju na cilje poudarja pomen razvoja psihološkega

delovanja v Slovenski vojski glede doseganja združenih učinkov tako za delovanje v krizi ali vojni kot tudi za potrebe podpore delovanja Slovenske vojske v mirovnih operacijah in na misijah. Pri tem zasleduje dva cilja, in sicer učinke, ki jih je psihološko delovanje z izvajanjem nesmrtonosnih dejavnosti doseglo v preteklih vojaških operacijah po svetu, ter umeščenost cikla psihološkega delovanja v cikel smrtonosnega ciljenja, ki bi omogočala hkratno, skrbno in usklajeno načrtovanje obeh dejavnosti. **Aleksander Drnovšek** v prispevku preučuje pomen sledenja v konceptu voditeljstva. Posebno pozornost namenja odnosom med vlogo poveljnika in aktivnimi sledilci v okviru poveljevanja s poslanstvom ter pomenu sledenja za uspešno vodenje vojaške organizacije na neposredni in organizacijski ravni. **Tomaž Hrvatin** preučuje vlogo zračnojurišnih sil v bojnem delovanju. Na podlagi zgodovinske analize doktrine in razvoja teh sil ter opredelitvijo njihove vloge v bojnem delovanju v različnih oboroženih konfliktih ugotavlja perspektivo in na splošno možnosti za razvoj uporabe koncepta zračnega juriša v Slovenski vojski. **Damjan Slivečka** na podlagi pregleda in analize normativnih, strateških in planskih podlag ter doktrinarnih zahtev analizira perspektivo pehote Slovenske vojske. Zbornik končujemo s prispevkom **Pavla Vuka**, ki v svojih razmišljanjih spregovori o kvalitativnem razvoju področja nacionalne in mednarodne varnosti. Avtor ugotavlja, da je kvalitativni razvoj nacionalne in mednarodne varnosti prepleten s številnimi, spreminjajočimi se zunanjimi in notranjimi dejavniki, zato je danes treba gledati na nacionalno in mednarodno varnost z več perspektiv v smislu iskanja kombinacij (konvencionalnih in sodobnih) teorij in konceptov, ki bi lahko najboljše pojasnili potek in smer razvoja tega področja.

Uredniški odbor vabi vse, ki jih zanimajo strokovne teme, k dejavnemu soustvarjanju naslednje izdaje Vojaškošolskega zbornika v letu 2021.

Mag. Pavel Vuk

sekretar

odgovorni urednik Vojaškošolskega zbornika

Uporabljeni viri v uvodniku:

1. Downes, J. C., 1985. To be or not to be a profession: The military case. *Defense Analysis*, 1(3), str. 147–171.
2. Edmonds, M., 1998. Defense management and the impact of Jointery. *Defense Analysis*, 14(1), str. 9–27.
3. Harries-Jenkins, G., 1990. The concept of military professionalism. *Defense Analysis*, 6(2), str. 117–130.
4. Huntington, S., 1966. *The Common Defense: Strategic Programs in National Politics*. New York in London: Columbia University Press.

Psihološko delovanje kot podpora smrtonosnemu delovanju na cilje

Psychological operations supporting lethal engagement of targets

Povzetek

Tekmovalne države (angl. *competitive states*) zoper zvezo Nato čedalje bolj uporabljajo hibridno delovanje. Njegov sestavni del je tudi psihološko delovanje. Zveza Nato zato v zadnjem času vedno bolj vključuje aktivnosti psihološkega delovanja v načrtovanje in izvedbo svojih operacij prek cikla združenega ciljenja za doseganje združenih učinkov in želenega končnega stanja vojaške operacije. V Slovenski vojski se psihološkemu bojevanju, ki ga Vojaška doktrina Slovenske vojske opredeljuje kot del informacijskega delovanja, ne posveča veliko pozornosti. Za boljše razumevanje obeh področij so v prispevku predstavljene doktrinarne podlage združenega ciljenja in psihološkega delovanja Nata ter trenutno stanje obeh področij v Slovenski vojski. Ugotovili smo, da bi lahko Slovenska vojska smer razvoja področij nadaljevala v okviru združitve cikla psihološkega delovanja in cikla ciljenja, ki lahko skupaj tvorita združen učinek, ali v okviru organiziranosti oddelka za združene učinke na operativni ravni Slovenske vojske in enote za vplivanje, ki bi bila po uvrščenosti in strokovnosti prilagojena delovanju Slovenske vojske in sposobna načrtovati ustrezne aktivnosti in učinke.

Ključne besede: ciljenje, cilj, psihološko delovanje, ciljno občinstvo.

Abstract

Competitive states fighting against NATO are more and more using hybrid operations, which also include psychological operations. Consequently, NATO has recently been increasingly including psychological activities in the planning and execution of its operations, through a joint targeting cycle to achieve joint effects and the desired end state of a military operation. In the Slovenian Armed Forces (SAF), little attention has been paid to psychological warfare, which the Military Doctrine of the SAF defines as part of information operations. In order to enable a better understanding, this article presents the doctrinal bases of NATO's joint targeting and psychological operations, and the current state of both areas in the SAF. It has been found that the SAF could continue the development of these areas either by merging the psychological operations cycle with the targeting cycle, which can together form a joint effect, or by organising a „Joint Effects Department“ at the operational level of the SAF and an „Influence Unit“, which, in terms of its position and expert area, would be adapted to the functioning of the SAF and capable of planning appropriate activities and effects.

Key words: *targeting, target, psychological operations, target audience.*

1 Uvod

Konec hladne vojne je bistveno spremenil varnostno okolje. Zahod se je naenkrat spoprijel z znatnim zmanjšanjem jasno določenih vojaških groženj, zato je začel preoblikovati svoje oborožene sile v številčno manjše in profesionalne, moderno oborožene in tehnološko napredne, visoko usposobljene v vsem obsegu delovanja in visoko premične. Z novimi varnostnimi razmerami se je srečala tudi zveza Nato, ki je počasi začel prehajati iz obrambnega zavezništva v »varnostno institucijo«, z zavedanjem, da se varnost zagotavlja daleč stran od zunanjih meja zavezništva. Posredovanja v nekdanji Republiki Jugoslaviji, Iraku in Afganistanu so Nato postavila pred izzive. Geografska in družbena sprememba operativnega okolja, načrtovanja in poveljevanje večnacionalnim vojaškim operacijam, premostljivost sil na daljše razdalje ter vzdrževanje logistične zagotovitve so samo del novih izzivov.

Nato je dokazal, da je sposoben načrtovati, poveljevati in izvajati operacije kriznega odzivanja tudi zunaj operativnega okolja, ki mu je bilo dodeljeno med hladno vojno.

Enaindvajseto stoletje je prineslo tudi spremembe načina vojskovanja na kriznih območjih. Konvencionalno vojskovanje vedno bolj spodrivata asimetrično¹ in hibridno² vojskovanje. Nasprotnik svoje težišče delovanja vedno bolj prenaša na naseljena območja, kjer izrablja prebivalce kot živi ščit lastnim dejavnostim. Svojo šibkost, slabšo opremljenost in organiziranost v primerjavi z Natovimi silami nadomešča in s pridom izkorišča v obliki medijskega populizma, psihološkega delovanja in kibernetkega vojskovanja. S svojimi dejavnostmi poskuša Natovim silam zlomiti moralo in voljo do delovanja ne glede na legitimnost početja. Natove sile so v operacijah kriznega odzivanja izpostavljene političnemu nadzoru, mednarodnemu javnemu mnenju, spoštovanju mandata Združenih narodov, mednarodnemu pravu, poslanstvu, pravilom delovanja in izogibanju nenamerne škode.³ Sodobne grožnje in načini vojskovanja nasprotnika so prisilili Natove sile k izvajanju drugačnih pristopov vojskovanja in skrbnemu načinu izbire ciljev. Ciljenje kot nov pristop vojskovanja obsega smrtonosno in nesmrtonosno delovanje na cilje. Usklajena kombinacija obeh delovanj vodi k doseganju največjega učinka, da se nasprotniku zlomijo bojna morala, svoboda in volja do bojevanja. Nasprotnikovi cilji so izbrani skladno z mednarodnim pravom, omejitvami in pravili delovanja. Njihovo uničenje, oslabitev ali sprememba bistveno prispeva k uresničevanju zelenih učinkov, nujnih za doseganje poveljnikove namere in končnega stanja vojaške operacije. Smrtonosno delovanje na izbrane cilje se vedno izvaja ob predpostavki, da se povzroči čim manjša nenamerna škoda, medtem ko je nesmrtonosno delovanje usmerjeno k oslabitvi ali uničenju

¹ Asimetrično vojskovanje predstavlja način vojskovanja, pri katerem se številčno manjša enota zoperstavi številčno večji. Številčno manjša enota za doseganje svojega cilja največkrat uporablja taktike in metode nekonvencionalnega vojskovanja (hitri udari, presenečenje, teroristični napadi, sejanje strahu, propaganda, zavajanje idr.), da bi številčno večji enoti zlomila moralo in voljo do bojevanja/delovanja.

² Hibridno vojskovanje združuje in ustvarja sinergijske učinke konvencionalnih in nekonvencionalnih zmogljivosti ter odkrito ali prikrito agresivno, brez upoštevanja zakonskih omejitev, ob hkratni uporabi vseh elementov nacionalne moči vsiljuje svojo voljo nasprotnikom pri doseganju mednarodno nezakonitih lastnih strateških ciljev (Škerbinc, 2015, Kaj je to: hibridno vojskovanje).

³ Nenamerne žrtve in škoda na civilnih območjih kot posledica vojaške operacije (AJP-3.9, 2016, LEX-3).

nasprotnikovih elektronskih sredstev, računalniških sistemov in omrežij ter oslabitvi njegove bojne morale, svobode in volje do bojevanja.

V prispevku želimo poudariti pomen razvoja psihološkega delovanja v Slovenski vojski glede doseganja združenih učinkov tako za delovanje v krizi ali vojni (sami ali v okviru Nata) kot tudi za potrebe podpore delovanja Slovenske vojske v mirovnih operacijah in na misijah. Pri tem zasledujemo dva cilja, in sicer prikazati pomembnost učinkov, ki jih je psihološko delovanje z izvajanjem nesmrtonosnih dejavnosti doseglo v preteklih vojaških operacijah po svetu, ter prikazati možnost umeščenosti cikla psihološkega delovanja v cikel smrtonosnega ciljenja, ki bo omogočala hkratno, skrbno in usklajeno načrtovanje obeh dejavnosti.

Ciljenje je pomemben proces v doktrini bojevanja Nata (Rosulnik, 2013, str. 8), medtem ko je psihološko delovanje, ki je del nesmrtonosnega ciljenja, v Slovenski vojski še zelo neprepoznano. Vojaška doktrina Slovenske vojske psihološko delovanje omenja kot del informacijskega delovanja. Prav tako je psihološko delovanje omenjeno v Beli knjigi o obrambi Republike Slovenije kot zmogljivost za bojno podporo in kot multiplikator sil. Na Poveljstvu sil Slovenske vojske je formiran Oddelek za podporo izbire in delovanja na cilje, znotraj katerega deluje tudi častnik za psihološko delovanje. To je šele začetek in nikakor ni dovolj za podporo pri načrtovanju združenih učinkov. V prihodnosti bo treba razmisliti, da je zmogljivost psihološkega delovanja nujna in da postane ena od prioritet razvoja Slovenske vojske.

2 Opredelitev osnovnih pojmov

Ciljenje (angl. *targeting*) je postopek izbire in določanja prednostnih ciljev ter prilagajanje ustreznega odziva nanje ob upoštevanju operativnih zahtev in zmogljivosti (AJP 3-9, LEX-7). Cilj (angl. *target*) je izbrano geografsko območje, objekt, zmogljivost, oseba ali organizacija (vključno z njeno voljo, razumevanjem in vedenjem), na katero je v okviru vojaškega delovanja mogoče vplivati in tako prispevati k doseganju želenega končnega stanja. Njegova pomembnost izhaja iz morebitnega prispevka k doseganju operativnega ali vojaškega cilja. Cilj predstavlja enega od petih tipov entitet (FIVE-O), in sicer

objekt (angl. *facility*), posameznika (angl. *individual*), navidezno (angl. *virtual*), opremo (angl. *equipment*), organizacijo (angl. *organization*) (Direktiva št. 13-12, Priloga A).

Psihološko delovanje (angl. *psychological operations*) predstavljajo načrtovane dejavnosti ob uporabi metod komuniciranja in drugih sredstev proti odobrenemu ciljnemu občinstvu, da se vpliva na njihovo dožemanje, stališča in vedenje pri doseganju političnih in vojaških ciljev (AJP 3-10.1, LEX-7).

Ciljno občinstvo (angl. *target audience*) so predstavniki (posameznik, manjše skupine ali množice) civilistov, politikov in vojske, ki lahko predstavljajo točko osredotočenja. Mediji se lahko prepoznajo kot odločilen dejavnik pri vplivanju na ciljno občinstvo ali kot sredstvo širjenja sporočil. Ko se določa ciljno občinstvo, se vedno prizadeva za uresničenje vojaškega cilja in želenega končnega stanja vojaške operacije. V množici se vedno določa osnovno in drugotno ciljno občinstvo. Drugotno ciljno občinstvo lahko vpliva na zelene vedenjske spremembe osnovnega ciljnega občinstva. Ciljno občinstvo je lahko istočasno v vseh treh glavnih skupinah: pri civilistih, v politiki in vojski. Najlažje je vplivati na ljudi, ki še nimajo izoblikovane osebne identitete (starost 14–21 let), ki jih veže neka čustvena vez (oborožene sile, politična ali verska opredeljenost, pripadnost neki organizaciji idr.), katerih vrednote temeljijo na kulturnih, zgodovinskih in tradicionalnih posebnostih, so nevtralni ali neopredeljeni in imajo želje po nekih potrebah. (Planning for Psychological operations – A proposal, App. B in C.)

3 Ciljenje

Umetnost ciljenja je v prizadevanju ustvarjanja želenega s ciljem povezanega učinka ob najmanjšem tveganju, smotrni porabi časa in virov. Podrejeni poveljniki prepoznajo cilje in posameznike visoke vrednosti⁴ ter cilje visokega

⁴ Cilj/posameznik visoke vrednosti (angl. *high-value target/individual*) je cilj/posameznik, ki je za nasprotnika zelo pomemben, da ta lahko dokonča svoje poslanstvo. Pričakuje se, da bi izguba ciljev/posameznikov visoke vrednosti lahko resno poslabšala pomembne nasprotnikove funkcije na celotnem območju interesa. (Joint Fires and Targeting Handbook, 207, GL-13.)

donosa,⁵ jih potrdijo in predlagajo za delovanje. Svoje sile uporabijo skladno s smernicami poveljnika združenega operativnega poveljstva sil, da bi uresničili dodeljene naloge in cilje. (Joint Fires and Targeting Handbook, 207, I-3.)

Vojaško posredovanje v Afganistanu, Iraku in Siriji je privedlo do ponovnega napredka v ciljenju. Upoštevanje izkušenj, digitalizacija bojišča, elektronske baze obveščevalnih podatkov ciljev, mreženje, sodobni senzorji zaznavanja, prepoznavanje in spremljanje ciljev, lasersko označevanje ciljev, uporaba brezpilotnih letalnikov, nova doktrinarna načela in postopki, nova metodologija predvidevanja nenamerne škode in vključevanje pravnih in drugih strokovnjakov v cikel ciljenja so prispevali h kratkemu odzivnemu času in povečanju tempa ciljenja. Ponovno se je pojavila nova filozofija ciljenja, ki je obsegala elektronsko bojevanje, psihološko delovanje, zaznavanje, prepoznavanje in spremljanje cilja, vodenje lansirnih platform/streliva do cilja v vseh svetlobnih in vremenskih razmerah ter natančno zadevanje cilja. Sodobne zmogljivosti zaznavanja, prepoznavanja in spremljanja ciljev so omogočile neposreden vpogled na cilj pred delovanjem, med njim in po njem, preklic delovanja na cilj zaradi nenadne spremembe situacije na območju cilja ter takojšnjo oceno morebitne nenamerne in bojne škode (Schmitt, Ducheine, Osinga, 2015, Targeting: The Challenges of Modern Warfare).

Zračno posredovanje v Libiji (operacija Unified Protector, 2011) je za Nato predstavljalo pomemben mejnik v razvoju ciljenja. Načrtovanje in izvajanje ciljenja sta potekala po podobnih ciklih in postopkih kot predhodno v Kuvajtu, Afganistanu in Iraku. Operacija je potekala brez prisotnih kopenskih sil Nata, ki bi lahko zračne sile vodile do ciljev in jim zagotavljale pozitivno identifikacijo cilja. V operaciji je bil skrajšan potreben čas cikla ciljenja (prvotno 72 ur – od načrtovanja do izvedbe ciljenja), kar je zračnim silam omogočalo še večjo fleksibilnost ciljenja, sledenje dinamiki na bojišču in obstojnost seznama združenih prednostnih ciljev. Velik poudarek je bil na ozaveščanju pilotov in operaterjev brezpilotnih letal o pravilih delovanja in nenamerni škodi. Operacija v Libiji je bila za Nato dokaz, da so njene zračne sile dovolj fleksibilne za prevzem vodilne vloge v različnih vrstah operacij

⁵ Cilj visokega donosa (angl. *high-payoff target*) je nasprotnikov cilj, čigar izguba bi našim silam bistveno pripomogla k uspehu variante delovanja. Ti cilji morajo biti nominirani in uspešno napadeni za uresničevanje poveljnikovega poslanstva. (Joint Fires and Targeting Handbook, 207, GL-13.)

kriznega odzivanja (Cock, 2012, Operation Unified Protector: Targeting Densely Populated Areas in Libya).

3.1 Operativna raven zveze Nato

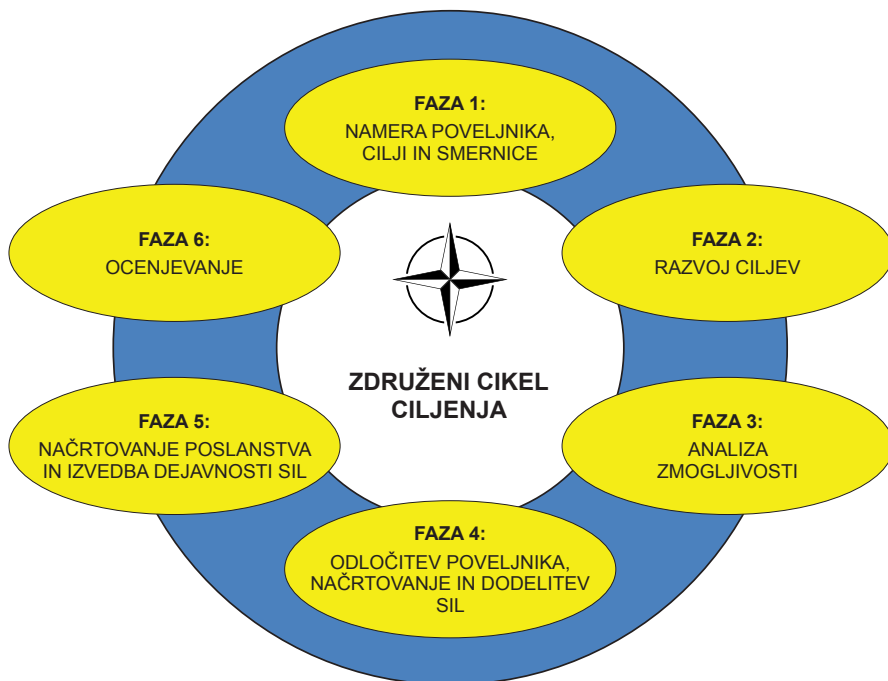
Nato za uresničevanje vojaškega cilja in želenega končnega stanja vojaške operacije med drugim uporablja dobro razvit in prilagodljiv združen proces ciljenja, ki prek združenega cikla ciljenja na operativni ravni povezuje strateške usmeritve in navodila vojaške operacije z izvajanjem ciljenja na taktični ravni (AJP-3.9, 2016).

Dejavnosti smrtonosnega ciljenja in psihološkega delovanja na taktični ravni pripomorejo k ustvarjanju nekaterih načrtovanih učinkov na operativni ravni, ki bistveno prispevajo k uresničevanju načrtovanega odločilnega stanja. Odločilno stanje predstavlja neko okoliščino, stanje, skupek učinkov ali kritične dejavnike. Uresničeno odločilno stanje omogoča poveljniku združenega operativnega poveljstva sil izrazito prednost pred nasprotnikom oziroma bistveno prispeva k uresničevanju operativnega cilja.

3.1.1 Združeni cikel ciljenja

Združeni cikel ciljenja je proces, ki združuje štabne in bojne funkcije v združenem operativnem poveljstvu sil, pa tudi v taktičnih poveljstvih zračnih, kopenskih, mornariških in specialnih sil. Cikel poteka nenehno, ni časovno omejen ali časovno odvisen, posamezne faze lahko potekajo hkrati. Namen združenega cikla ciljenja je v vojaško operacijo vključiti in časovno uskladiti uporabo združenih ognjev, ob uporabi vseh razpoložljivih smrtonosnih in nesmrtonosnih zmogljivosti za ustvarjanje smrtonosnega ali nesmrtonosnega učinka na cilje. Združeni cikel ciljenja vsebuje šest faz in podpira več načel vojskovanja: varnost, izbiro cilja, osredotočenost, gospodarnost in presenečenje.

Slika 1: Združeni cikel ciljenja

Vir: AJP-3.9, 2016, 2-2

Za izvajanje združenega cikla ciljenja na operativni ravni so nujni nekateri vložki strateške ravni:

- ocena situacije, analize sistemov ciljev in ciljnega občinstva,
- predlog mogočega vojaškega odziva,
- želeno končno stanje vojaške operacije,
- politični cilji in poslanstvo,
- pravila delovanja, omejitve in pridržki posameznih članic Nata,
- okvir strateškega komuniciranja,
- usmeritve za izvajanje ciljenja in psihološkega delovanja,
- dostop do baz obveščevalnih podatkov in seznamov potencialnih ciljev,
- dostop do orodij, ki podpirajo izvedbo združenega cikla ciljenja,
- varen komunikacijski kanal.

Faza 1 – namera poveljnika, cilji in smernice. Poveljnik štabu določi začetne usmeritve za načrtovanje in razvoj koncepta vojaške operacije, izdelavo operativnega načrta vojaške operacije s prilogami, izdelavo ukaza za delovanje

in izdelavo združenega usklajevalnega ukaza. Ko je pripravljen kateri koli dokument na operativni ravni, se nemudoma posreduje podrejenim poveljstvom in enotam na operativni in taktični ravni. Ti razvijajo lastne cilje, naloge smrtonosnega in nesmrtonosnega ciljenja ter lastne sezname opredeljenih ciljev/ciljnega občinstva, da se uresničijo operativni cilji vojaške operacije (AJP-3.9, 2016; Joint Targeting School Student Guide, 2017; Joint Fires and Targeting Handbook, 2007).

Faza 2 – razvoj ciljev. Podpira prepoznavanje ustreznih skupin in kategorij ciljev/ciljnega občinstva, katerih oslabeitev, uničenje ali sprememba bi bistveno pripomogla k uresničevanju vojaških ciljev in končnega stanja vojaške operacije. Pri razvoju potencialnih ciljev se posebna pozornost posveča morebitni povzročitvi nenamerne škode ali neželenih učinkov, ki bi lahko nastali v okviru smrtonosnega in nesmrtonosnega ciljenja. Za vsak razviti potencialni cilj se izdelata elektronska mapa z obveščevalnimi, načrtovalnimi, operativnimi in pravnimi podatki. Podatki v elektronski mapi se stalno dopolnjujejo in posodablajo. Če potencialni cilj zadosti najmanjšim zahtevanim merilom, ga potrdijo predstavniki J-2 in J-3, različni strokovnjaki in svetovalci.

Ožja sestava združene skupine za izbiro in delovanje na cilj⁶ na operativni ravni ponovno obravnava vse potrjene potencialne cilje in jih razporedi na posamezne sezname: seznam nedovoljenih ciljev, seznam omejenih ciljev in združen seznam ciljev. Seznam nedovoljenih ciljev predstavlja prepovedane cilje, na katere se ne sme delovati. Na cilje s seznama omejenih ciljev se ne sme delovati, dokler uradna avtoriteta z njih ne odpravi omejitev. Cilji z združenega seznama ciljev so določeni za smrtonosno ali nesmrtonosno delovanje. Produkt dela omenjene skupine predstavlja seznam predlaganih ciljev, ki jim je treba določiti prednostno vlogo glede na načrte, potek vojaške operacije, dnevne usmeritve poveljnika, težo prizadevanj in razpoložljive zmogljivosti. Ožja sestava združene skupine za izbiro in delovanje na cilj izdelata osnutek seznama združenih prednostnih ciljev in ga posreduje v potrditev razširjeni sestavi združene skupine za izbiro in delovanje na cilj na operativni ravni. Potrjen osnutek seznama združenih prednostnih ciljev se posreduje v odobritev poveljniku. Odobren seznam ciljem prednostno dodeli

⁶ Ožja sestava združene skupine za izbiro in delovanje na cilj (angl. *joint targeting coordination board*) po AJP-3.9, 2016.

obveščevalne zmogljivosti za nadaljnje zbiranje obveščevalnih podatkov o cilju in zmogljivosti za delovanje na cilj (AJP-3.9, 2016; Joint Targeting School Student Guide, 2017; Joint Fires and Targeting Handbook, 2007).

Faza 3 – analiza zmogljivosti. Analizira seznam združenih prednostnih ciljev in predlaga poveljniku uporabo najustreznejših razpoložljivih zmogljivosti, streliva, dejavnosti in produktov psihološkega delovanja za ustvarjanje želenega učinka ob delovanju na cilj. Končni produkt faze 3 predstavlja analiza ublažitve neželenih stranskih učinkov in nenamerne škode ob smrtonosnem delovanju na cilj. Strokovnjaki za oborožitev in strelivo na podlagi obveščevalnih podatkov o kritičnosti in ranljivosti cilja poskušajo določiti tiste elemente cilja, ki so najpomembnejši za njegovo nemoteno opravljanje osnovne funkcije. Na podlagi želenega učinka na cilju strokovnjaki določijo želeno raven škode posameznega izbranega elementa cilja in predviden čas okrevanja cilja v prvotno stanje, ki ima velik pomen v poznejših načrtovanjih smrtonosnega ciljenja. Dokumenti, izdelani v fazi 3, se vnesejo v elektronsko mapo cilja.

Faza 4 – odločitev poveljnika, načrtovanje in dodelitev sil. Zahteva močno sodelovanje predstavnikov komponent, predstavnikov J-2 in J-3 ter drugih strokovnjakov. Na podlagi razpoložljivih podatkov o cilju, nasprotnikovem statusu in dejavnostih na cilju, predvidenem vremenu, tveganju, pravnih omejitvah, pravilih delovanja, razdalji do cilja in izkušnjah načrtovalci določijo najbolj primerno taktiko delovanja na cilj in uporabo lansirne platforme/zmogljivosti. Razpoložljivost streliva in lansirnih platform/zmogljivosti, razpoložljivost izvidniških zmogljivosti ISTAR, logistična zagotovitev in porazdelitev prizadevanj močno vplivajo na razdelitev nalog med taktična poveljstva sil. Predstavniki J-2 in J-3 izdelajo osnutek načrta nalog (s časovnico in priporočili) ter osnutek načrta dodelitve izvidniških zmogljivosti ISTAR. Razširjena sestava združene skupine za izbiro in delovanje na cilj na operativni ravni potrdi izdelana osnutka in ju posreduje v odobritev poveljniku. Odobrena osnutka predstavljata podlago za izdelavo ukazov in načrtov. Pripravljeni ukazi in načrti se pošljejo v izvedbo na taktična poveljstva sil (Joint Targeting School Student Guide, 2017; Joint Fires and Targeting Handbook, 2007).

Faza 5 – načrtovanje poslanstva in izvedba dejavnosti sil. Nanaša se na načrtovanje in izvajanje taktičnih dejavnosti na terenu in je predvsem

odgovornost taktičnih poveljstev sil. Ključ do uspeha predstavlja prilagodljivost združenega operativnega poveljstva sil in taktičnih poveljstev sil pri spremembah prednosti delovanja na cilje, pri izmenjavi obveščevalnih podatkov in pri spremembi razpoložljivosti lansirnih platform/zmogljivosti. V fazi 5 je ključno, da se pred smrtonosnim delovanjem na cilj predhodno pridobi pozitivna identifikacija (PID), ki predstavlja sprožilec delovanja na cilj. Začetna ocena (fizična in funkcionalna škoda na cilju) uspešnosti delovanja na cilj se izdelava takoj po delovanju na cilj (Joint Targeting School Student Guide, 2017; Joint Fires and Targeting Handbook, 2007).

Faza 6 – ocenjevanje. Izvaja se po delovanju na cilj. Podatki, pridobljeni po delovanju na cilj, se uporabijo za izdelavo bojne ocene. Z njo se izmeri, ali so bile načrtovane naloge izvedene, ali so bili načrtovani učinki/spremembe na cilju doseženi in ali delovanje na cilje prinaša napredek pri doseganju poveljnikovega cilja. Kadar učinki/spremembe na cilju niso skladni s pričakovanim in napredek pri doseganju poveljnikovega cilja ni viden, poveljnik štabu določi dodatne usmeritve/odločitve, ki bodo pripomogle k doseganju prvotnega poveljnikovega cilja. Taktično poveljstvo sil, ki izvede delovanje na cilj, je dolžno izdelati bojno oceno delovanja na cilj skladno s standardi in jo v najkrajšem mogočem času posredovati v združeno operativno poveljstvo sil, kjer certificirani analitiki skupaj s predstavniki J-2 in J-3 in drugimi strokovnjaki izdelajo te ocene (Joint Targeting School Student Guide, 2017; Joint Fires and Targeting Handbook, 2007):

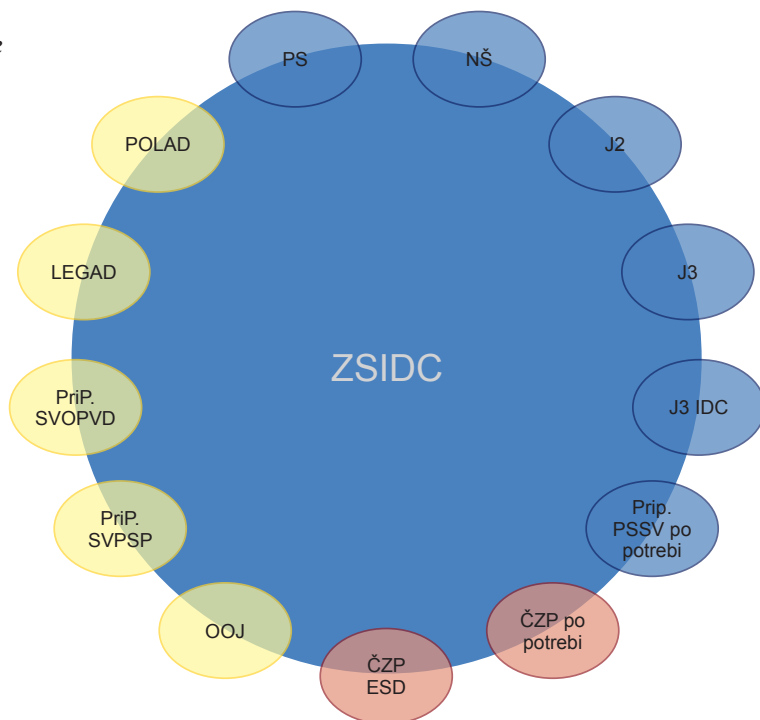
- ocena primernosti lansirne platforme/zmogljivosti (J-3),
- ocena učinkovitosti streliva (J-3),
- ocena bojne škode na cilju (J-2),
- ocena morebitne nenamerne škode (J-2),
- ocena morebitnega ponovnega delovanja na cilj (J-3).

Izdelane ocene se vnesejo v podatkovne baze in elektronske mape cilja ter služijo kot podlaga v prihodnjih postopkih smrtonosnega in nesmrtonosnega ciljenja. Ocena učinkovitosti streliva ima lahko v prihodnosti bistven vpliv na spremembo taktike delovanja in izbiro streliva. Med vsemi ocenami je najbolj pomembna ocena bojne škode, ki ima lahko pozneje bistven vpliv na prihodnost ciljenja. Namen ocene bojne škode je primerjati rezultate po delovanju na cilj s predvidenimi/pričakovanimi rezultati.

3.2 Operativna raven Slovenske vojske

Slovenska vojska je glede ciljenja v preteklosti sprejela dva standarda: SVS STANAG 2524 in SVS STANAG 2285. S tem se je obvezala, da bo ciljenje vključila v delovanje Slovenske vojske. Z Direktivo za izbiro in delovanje na cilj (Direktiva št. 13-12) so v Slovenski vojski vzpostavljeni začetni pogoji in koncepti za izvajanje ciljenja v mirnodobnem času, izrednih razmerah, vojni in operacijah Nata. V okviru sektorja J-3 Poveljstva sil Slovenske vojske deluje Oddelek za podporo izbire in delovanje na cilje (OIDC). Njegovo osnovno poslanstvo je skupaj z Generalštabom Slovenske vojske in drugimi sektorji Poveljstva sil vzpostaviti pogoje za sistemsko ureditev področja in izvajanje procesov ciljenja na operativni ravni. Za uspešnost in legitimnost izvedbe ciljenja je bistvena nepretrgana komunikacija med strateško in operativno ravno. Cikel ciljenja na operativni ravni izvaja Združena skupina za izbiro in delovanje na cilje (ZSIDC), ki vsak cilj obravnava, se odloči o načinu delovanja ter na podlagi razpoložljivosti ustreznih zmogljivosti določi taktično enoto, ki bo izvajala delovanje (Direktiva št. 12-13, 2017). Strateška raven zagotovi, da je ciljenje skladno z mednarodnim pravom in strateškimi usmeritvami.

Slika 2: Razširjena sestava Združene skupine za izbiro in delovanje na cilj

Vir: Direktiva št.
13-12/priloga C

4 Psihološko delovanje

Narava vojaških groženj se je v zadnjih letih zelo spremenila. Večje in vojaško močnejše države za doseganje lastnih ciljev in interesov vedno pogostejše uporabljajo nevojaške metode, kot so elektronsko in kibernetično bojevanje, informacijsko in psihološko delovanje, zavajanje, ustrahovanje in propaganda. V svojo prakso delovanja vedno bolj uveljavljajo tako imenovano asimetrično in hibridno vojskovanje. Kot primer hibridnega vojskovanja lahko navedemo oboroženi konflikt Ukrajine z Rusijo leta 2014, ko je Rusija prednostno psihološko delovala proti pomembnim civilnim in vojaškim voditeljem. Rusija je v tem načinu vojskovanja v primerjavi z Natom v veliki prednosti. Za svoja ofenzivno naravnana početja s pridom izkorišča luknje mednarodnega in mednarodnega pomorskega prava, skrbi, da njeno delovanje ni v nasprotju z mednarodnimi pogodbami, in hkrati s pridom uporablja nevojaške metode. Velik poudarek namenja svojemu informacijskemu delovanju navzven, v katero so vključeni strateško komuniciranje, psihološko delovanje, elektronsko bojevanje in kibernetika. Nato, ki je po svoji naravi obrambno usmerjen, ima težko nalogo, saj mora zaradi legitimnosti delovanja upoštevati mednarodno pravo, pravo posameznih članic Nata in pravo države gostiteljice. Njeno informacijsko delovanje mora temeljiti na resničnih in verodostojnih dejstvih, medtem ko Rusiji to ni treba (Cox, 1997, *Planning for Psychological Operations – A proposal*; Tulak, 2015, *Hybrid Warfare and New Challenges in the Information Environment*).

Hibridno vojakovanje Rusije je jasno izraženo tako v njeni vojaški doktrini kakor tudi na javnih sestankih generala Valerija Garasimova (načelnik generalštaba ruskih oboroženih sil). General odkrito poudarja pomembnost informacijskega delovanja po klasičnih in novodobnih socialnih medijih, zavajanja, vplivanja na ciljno občinstvo in specialnega delovanja.

Rusija odkrito informacijsko in psihološko deluje zoper Nato. Leta 2019 so britanski pripadniki, ki delujejo v okviru okrepljene prednje prisotnosti v Estoniji, na svoje mobilne telefone in platforme socialnih medijev prejeli sporočilo: »Mi vas opazujemo.« Sporočilo je bilo poslano zato, da med pripadnike bataljonske bojne skupine vnese nemir in negotovost (LRT.lt, 2019, 'We are watching you' – British troops in Baltics targeted by Russian psyops).

Nasploh pa v baltskih državah vse od ustanovitve okrepljene prednje prisotnosti leta 2017 zoper Nato poteka stalno informacijsko in psihološko delovanje s pomočjo zavajanj, lažnih informacij in propagande. Cilje ruskega informacijskega delovanja lahko razumemo kot (Mattsson, Modern Russian Psychological Operations (PSYOPS):

- povzročanje kaosa in krize v državi s pomočjo diskreditacije političnega vodstva,
- spodbujanje panike, neredov in oboroženega nasilja med prebivalci,
- spodkopavanje zaupanja v civilno in vojaško vodstvo,
- degradacijo nasprotnikovih obrambnih zmogljivosti in njihove bojne pripravljenosti,
- spodkopavanje morale med pripadniki oboroženih sil,
- opravičevanje nujnosti oboroženega posega v oči ruskega prebivalstva,
- pridobivanje političnih točk in oslabitev kritikov ruskega političnega sistema.

Manjše, slabše opremljene in organizirane teroristične skupine, ki se bojujejo proti bistveno večjim vojskam in koalicijam, s pridom uporabljajo klasične in novodobne socialne medije za doseganje ciljev. Svoja dejanja, teroristično taktiko in dosežke kot propagando širijo daleč čez meje okolja vojaške operacije in tako hrabrijo svoje borce in simpatizerje, pridobivajo nove borce in sredstva za bojevanje. V družbi si močno prizadevajo za stalnost njihove pozornosti. Somišljenike pozivajo k izvajanju terorističnih dejanj po svetu oziroma vplivajo na lokalne in mednarodne medije. Krute usmrtitve in dejanja pri ljudeh spodbujajo zanimanje, kar pa s pridom uporabljajo mediji, da bi povečali gledanost in branost. Cilje psihološkega delovanja manjših terorističnih skupin lahko razumemo kot (The War of US against ISIS in Psychological Warfare and Internet as the New Frontline):

- časovno in prostorsko nepretrganost delovanja;
- prikaz, da psihološko delovanje ne povzroča žrtev, pač pa ljudi usmerja na prava pota;
- promocijo lastnih ciljev in interesov;
- razlaganje pomembnosti in nujnosti svojih dejavnosti;
- spodbujanje pozornosti v mednarodni javnosti in politiki;
- spodbujanje somišljenikov k izvajanju terorističnih dejanj po svetu;
- pridobivanje naklonjenosti ljudi, da podpirajo teroriste;

- spodbujanje umske negotovosti vladajoče politike;
- prikazovanje nasprotnika v slabi luči.

Za doseganje strateškega cilja je vedno bolj pomembna prevlada v informacijskem, elektromagnetnem in kibernetnem okolju. V vseh teh okoljih psihološko delovanje pod okriljem strateškega komuniciranja lahko prispeva pomemben delež pri pripravi in oblikovanju okolja vojaške operacije ter pri ublažitvi vplivov nasprotnikovega informacijskega delovanja.

4.1 Operativna raven zveze Nato

Natov vojaški odbor predstavlja glavno avtoriteto na področju psihološkega delovanja. Psihološko delovanje Nata temelji na verodostojnih virih in dejstvih. Vsakršno posredovanje lažnih informacij in sporočil bi lahko privedlo do nastanka neželenih učinkov med civilnim prebivalstvom ali političnimi predstavniki. Željeno spremembo obnašanja ciljnega občinstva je lahko doseči v razmeroma kratkem času, medtem ko je za spremembo njihovega stališča potrebno veliko daljše obdobje. Nato ne razpolaga s stalno zmogljivostjo za psihološko delovanje. Zmogljivost se sestavi in oblikuje iz prispevkov posameznih držav članic Nata za vsako vojaško operacijo posebej. Na operativni ravni se tako oblikuje Skupna združena namenska enota za psihološko delovanje (Combined Joint Psychological Operations Task Force – CJPOTF). Psihološko delovanje mora biti vključeno v načrtovanje vojaških operacij že v zgodnji fazi. Zastopano mora biti v vseh načrtovalnih, delovnih in usklajevalnih skupinah znotraj Združenega operativnega poveljstva sil. Za izvajanje cikla psihološkega delovanja na operativni ravni so nujni nekateri vložki s strateške ravni (AJP-3.10.1, 2014 in NATO Bi-SC Psychological Operations Handbook, 2015):

- ocena situacije in analize ciljnega občinstva;
- predlog mogočega vojaškega odziva;
- politični cilji, poslanstvo in željeno končno stanje vojaške operacije;
- pravila delovanja, omejitve in pridržki članic Nata, ki sodelujejo v vojaški operaciji;
- okvir strateškega komuniciranja in usmeritve za izvajanje psihološkega delovanja;

- dostop do baz obveščevalnih podatkov in seznamov potencialnega ciljnega občinstva in varen komunikacijski kanal.

4.1.1 Cikel psihološkega delovanja

Slika 3: Cikel psihološkega delovanja

Vir: NATO Bi-SC Psychological Operations Handbook, 2015, str. 35

Faza 1 – analiza poslanstva. Načrtovalci psihološkega delovanja ob podpori predstavnikov J-2 in številnih civilnih, političnih in vojaških strokovnjakov zbirajo primerna dejstva (o politiki, kulturi, veri, zgodovini, gospodarstvu, življenjskem standardu, medijih, statistiki idr.), obveščevalne podatke (o potencialnem ciljnem občinstvu, ključnih ljudeh in njihovem mreženju, nasprotni propagandi, nasprotnikovem psihološkem delovanju, ključni infrastrukturi idr.), smernice in omejitve nadrejenega, ki bi lahko vplivale na izvedbo aktivnosti in oblikovanje/izdelavo produktov psihološkega delovanja. Rezultat skupnega dela predstavlja ocena situacije, vezana na lastno psihološko delovanje v okviru vojaške operacije.

Faza 2 – določitev ciljev psihološkega delovanja. Načrtovalci psihološkega delovanja razvijejo glavne in podporne cilje psihološkega delovanja, katerih učinki naj bi prispevali k uresničevanju poveljnikovega cilja. Glavni cilji predstavljajo temelj za načrtovanje dejavnosti in izdelavo/oblikovanje produktov psihološkega delovanja. Ocena učinkovitosti psihološkega delovanja pri vojaških operacijah temelji na uresničevanju podpornih ciljev, katerih učinkovitost se meri ali zazna kot sprememba v obnašanju, dojemanju in stališčih ciljnega občinstva. Rezultati uresničevanja podpornih ciljev se lahko pridobijo iz statistike, informacij na terenu (opazovalci, vojaki, izvidniške in obveščevalne zmogljivosti, skupine za civilno-vojaško sodelovanje) in lokalnih medijev.

Faza 3 – prepoznavanje ciljnega občinstva. Začne se takoj, ko so znani glavni in podporni cilji psihološkega delovanja. S seznama potencialnega ciljnega občinstva načrtovalci psihološkega delovanja ob podpori predstavnikov J-2 in številnih civilnih, političnih in vojaških strokovnjakov poskušajo določiti ciljno občinstvo za vsak podporni cilj posebej. Vsak podporni cilj psihološkega delovanja obsega osnovno (osebe, ki so neposredno vključene v uresničevanje podpornega cilja) in sekundarno (osebe, ki imajo posredno ali neposredno možnost vplivanja na osnovno ciljno občinstvo) ciljno občinstvo. Za načrtovalce psihološkega delovanja je zelo pomemben tudi podatek, kako/prek koga sta osnovno in sekundarno ciljno občinstvo med seboj povezana (FM 3-05.301 Psychological Operations Process Tactics, Techniques, and Procedures, 2007).

Faza 4 – analiza ciljnega občinstva. Pripravi se za vsak podporni cilj posebej. Analiza zelo pomaga pri določanju najbolj primerne načina vplivanja na ciljno občinstvo, tako da se uresniči podporni cilj psihološkega delovanja. Glavni produkt faze 4 predstavlja podrobna predstavitev ciljnega občinstva za vsak podporni cilj posebej in predlog primernih dejavnosti ter produktov psihološkega delovanja (FM 3-05.301 Psychological Operations Process Tactics, Techniques, and Procedures, 2007).

Faza 5 – razvoj dejavnosti in produktov psihološkega delovanja. Za vsako ciljno občinstvo razvija različne dejavnosti in prototipe produktov psihološkega delovanja, ki naj bi pri ciljnem občinstvu vzbudili željo po sprejemanju želenih vedenjskih sprememb. Načrtovalci psihološkega delovanja skupaj z različnimi

strokovnjaki (ilustratorji, grafičnimi oblikovalci, prevajalci, svetovalci z različnih področij, režiserji, tehnični strokovnjaki za avdio-video medije idr.) razvijejo in oblikujejo različne prototipe produktov psihološkega delovanja. Produkti psihološkega delovanja se razvrščajo v tri kategorije: vizualni, avdio in avdiovizualni produkti. Vsak prototip produkta psihološkega delovanja se po izdelavi testira s pomočjo vnaprej pripravljenih vprašalnikov. Prototipi produktov, ki uspešno končajo interno preverjanje, preidejo v fazo testiranja na določenem vzorcu ciljnega občinstva in strokovnjakov (lokalnih prevajalcev, novinarjev, ujetnikov, razseljencev, strokovnjakov za lokalno kulturo in vero idr.).

Faza 6 – odobravanje dejavnosti in produktov psihološkega delovanja. Različni strokovnjaki ponovno pregledajo nabor dejavnosti in prototipov produktov psihološkega delovanja. Ob tem se seznani tudi s sklepi internega preverjanja in testiranja iz faze 5. Če so dejavnosti in prototipi produktov psihološkega delovanja ustrezni, jih obravnava še usklajevalna skupina na združenem operativnem poveljstvu sil. Ko poveljnik združenega operativnega poveljstva sil odobri dejavnosti in prototipe produktov psihološkega delovanja, ti postanejo del dopolnilnih ukazov za izvedbo. (FM 3-05.301 Psychological Operations Process Tactics, Techniques, and Procedures, 2007.)

Faza 7 je usmerjena v izdelavo, distribucijo in širjenje produktov psihološkega delovanja, s pomočjo katerih se želi pri ciljnem občinstvu doseči zelena vedenjska sprememba. Na začetku se v tiskarnah ter v radijskih in televizijskih studiih izdela nekaj primerkov posameznega produkta. Preverijo se kakovost in jezikovna pravilnost tiska/zvoka, kakovost papirja in oblika. V kontrolo produktov so ponovno vključeni strokovnjaki za medije, grafični oblikovalci in prevajalci. Če enote za psihološko delovanje nimajo lastnih tiskarskih, radijskih in televizijskih zmogljivosti, se te zmogljivosti lahko pridobijo pri državi gostiteljici ali se zagotovijo prek pogodb z lokalnimi civilnimi ponudniki. Takrat je treba lokalne civilne ponudnike predhodno varnostno preveriti. Izdelava produktov pri lokalnem civilnem ponudniku ima lahko na ciljno občinstvo tudi neki psihološki vpliv, posledično pa so tudi produkti lahko veliko bolj vsebinsko, jezikovno in oblikovno izboljšani. Izdelani produkti se razdelijo enotam za psihološko delovanje. Če bo razdeljen enotam za psihološko delovanje prek spleta, je treba uporabiti zaščiteno linijo.

Širjenje produktov psihološkega delovanja med ciljnim občinstvom se izvaja z neposrednim (z razgovorom na ulici, pozivanjem po zvočnikih, sestanki, terenskim kinom idr.) in posrednim komuniciranjem (širjenje sporočil po radiu, televiziji, spletu in telekomunikacijah), spuščanjem letakov, izobešanjem plakatov, deljenjem brošur, majic, skodelic ... Na uspešnost širjenja lahko močno vplivajo trenutne razmere, lokalni veljaki, nasprotnikova propaganda, nasprotnikove zmogljivosti elektronskega motenja, oblika reliefa, vreme, pokritost z mediji itn. Ko so produkti psihološkega delovanja razširjeni med ciljnim občinstvom, se pridobijo povratne informacije o pravilnosti izvedbe dejavnosti psihološkega delovanja, odzivih ciljnega občinstva in nasprotnika na produkte psihološkega delovanja in o razumevanju vsebine produktov psihološkega delovanj. Povratne informacije pridobivajo predstavniki za psihološko delovanje, vojaki, opazovalci, obveščevalci in lokalni prevajalci v pogovoru s ciljnim občinstvom. Večji ko je vzorec ciljnega občinstva, natančnejše so informacije. Lokalni prevajalci so najbolj verodostojen vir povratnih informacij, ker se lahko zlijejo s ciljnim občinstvom. (FM 3-05.301 Psychological Operations Process Tactics, Techniques, and Procedures, 2007.)

Faza 8 – ocenjevanje učinkov psihološkega delovanja. Obsega štiri glavne sestavine ocenjevanja: povratne informacije po širjenju produktov psihološkega delovanja, merila za ocenjevanje psihološkega delovanja, kazalniki učinka in spontani dogodki (FM 3-05.301 Psychological Operations Process Tactics, Techniques, and Procedures, 2007):

- merila za ocenjevanje psihološkega delovanja so zapisana kot vprašanja; odgovori nanje se dajo meriti ali zaznati kot želena sprememba vedenja ciljnega občinstva;
- kazalniki učinka so predstavljeni v obliki številke v nekem časovnem obdobju in kažejo trend uresničevanja podpornega cilja psihološkega delovanja;
- spontani dogodki (prijazna, nevtralna in sovražna dejanja) so dogodki, ki jih ne predvidijo/nadzorujejo enote psihološkega delovanja in vplivajo na ciljno občinstvo v procesu doseganja želene vedenjske spremembe.

4.2 Operativna raven Slovenske vojske

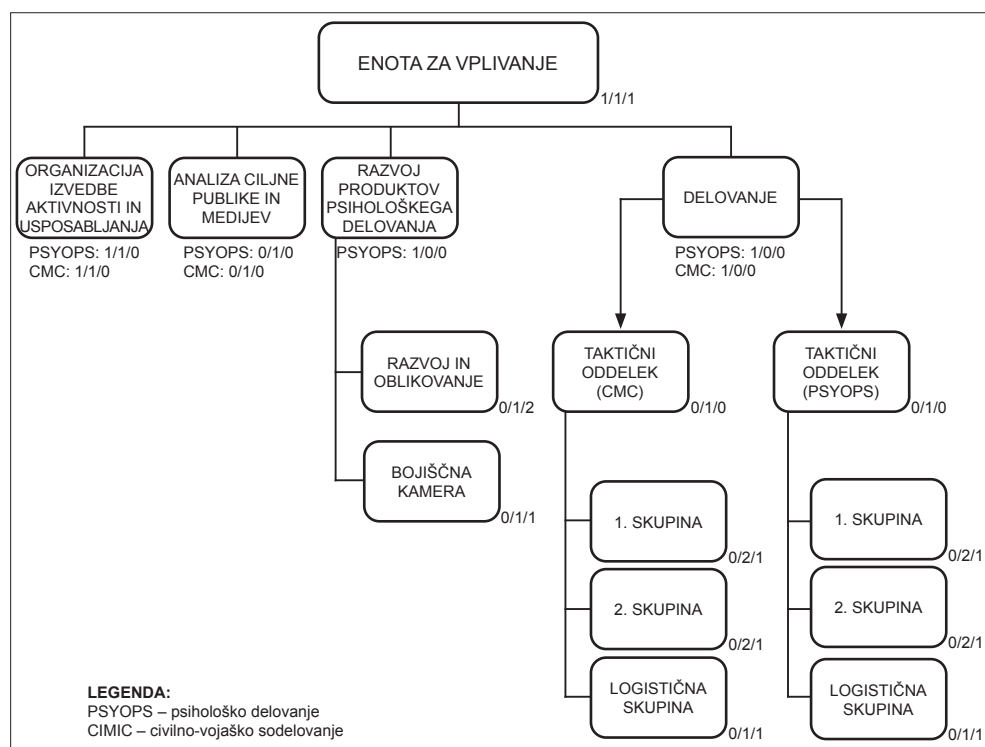
Psihološko delovanje je omenjeno v Vojaški doktrini in Beli knjigi o obrambi Republike Slovenije. Slovenska vojska je glede psihološkega delovanja v preteklosti sprejela standard SVS STANAG 2508. S tem se je obvezala, da bo psihološko delovanje vključila v delovanje Slovenske vojske. Znotraj sektorja J-3 Poveljstva sil Slovenske vojske je Oddelek za podporo izbire in delovanja na cilje. V njem deluje tudi častnik za psihološko delovanje. S tem so izpolnjeni le normativi, da se psihološko delovanje lahko začne razvijati v Slovenski vojski, medtem ko niso dorečeni uvrščenost psihološkega delovanja v sestavo Slovenske vojske, organizacijska sestava morebitne zmogljivosti ter linija vodenja in poveljevanja. Vprašanje je tudi, ali ima Slovenska vojska dovolj ustreznega kadra in sredstev za izvedbo cikla psihološkega delovanja.

V prispevku predlagamo, da se na operativni ravni Slovenske vojske ustanovi oddelek za združene učinke, znotraj katerega bi deloval tudi odsek za nesmrtonosno delovanje. Ker tekmovalne države zoper zvezo Nato čedalje bolj uporabljajo hibridno delovanje, so posledično v nesmrtonosni odsek vključeni informacijsko in psihološko delovanje, civilno-vojaško sodelovanje, elektronsko in kibernetško vojskovanje ter mediji. Tako so zajete vse panoge, ki omogočajo nesmrtonosno vplivanje, se medsebojno povezujejo in dopolnjujejo ter skupaj sestavljajo ustrezne združene nesmrtonosne učinke. Pripadniki v nesmrtonosnem odseku morajo biti vešči načrtovati dejavnosti in učinke ter poznati doktrinarne temelje lastne panoge. Informacijsko delovanje na operativni ravni Nata doktrinarno usklajuje in usmerja vse oblike nesmrtonosnega delovanja in bojevanja, zato mora biti vključeno v načrtovanje vojaške dejavnosti ali operacije že v zgodnji fazi ter zastopano v vseh načrtovalnih in delovnih skupinah skladno z bojnim ritmom Poveljstva sil Slovenske vojske. Če je treba, se posamezne panoge nesmrtonosnega delovanja in bojevanja lahko vključujejo tudi v usklajevalne odbore operativne ravni Slovenske vojske.

Poleg izdelave strateških dokumentov nesmrtonosnega delovanja je treba vzpostaviti tudi enoto za vplivanje, ki bo na taktični ravni sposobna izvajati nesmrtonosne dejavnosti v miru, izrednih razmerah, vojni in operacijah znotraj Nata. Enota za vplivanje bi obsegala zmogljivosti civilno-vojaškega sodelovanja in psihološkega delovanja. Ti dve zmogljivosti se na terenu

množično pojavljata, imata s civilisti neposredne stike, s svojimi dejavnostmi oblikujeta ustreznost okolja vojaške dejavnosti/operacije in za poveljnika predstavljata enega od mogočih virov povratnih informacij glede dogajanja na terenu. Zmoglјivosti civilno-vojaškega sodelovanja in psihološkega delovanja so kot skupen modul uvrščene v srednjo bataljonsko bojno skupino Slovenske vojske, kar še dodatno pogojuje nujnost vzpostavitve omenjene enote. Enota za vplivanje bi bila uvrščena v okvir enote za podporo Poveljstva sil Slovenske vojske. V poveljstvu enote bi bilo zastopano tako civilno-vojaško sodelovanje kot psihološko delovanje.

Slika 4: Enota za vplivanje

Vir: lasten

- Skupina za organizacijo izvedbe dejavnosti in usposabljanja bi predstavljala vez z oddelkom za združene učinke in sektorjem J-9. Od njiu bi prejerala matrike koncepta delovanja in izvajanja dejavnosti/prenosa sporočil v medijih ter organizirala vse nujno, da bi taktična oddelka za psihološko delovanje lahko izvedla svoje dejavnosti. Poleg

tega bi skupina skrbela za načrtovanje usposabljanja pripadnikov lastne enote in za ozaveščanje enot ter poveljstev Slovenske vojske glede nujnosti vključevanja civilno-vojaškega sodelovanja in psihološkega delovanja v njihove dejavnosti.

- Skupina za analizo ciljnega občinstva in medijev bi predstavljala vez s sektorjem J-2, oddelkom za združene učinke in operativnim centrom. Od njih bi prejela sezname/mape ciljnega občinstva, na katero bi bilo treba vplivati, poročila o stanju na načrtovanih območjih izvajanja dejavnosti ter povzetke objav medijev o trenutnih dogodkih. Skupina bi povratno pripravljala obveščevalna poročila o spontanah dogodkih na območju izvajanja dejavnosti, poročila o zaznavanju sprememb pri ciljnem občinstvu in poročala o pravilnosti izvajanja dejavnosti.
- Skupina za razvoj produktov psihološkega delovanja bi predstavljala vez z oddelkom za združene učinke, televizijskim studiem Ministrstva za obrambo, revijo Slovenska vojska in spletnim portalom Postanivojak.si. Glede na seznam zelenih učinkov bi skupaj s predstavniki strateške ravni razvijala, oblikovala in testirala prototipe produktov psihološkega delovanja.
- Taktični oddelek za psihološko delovanje bi na terenu izvajal načrtovane dejavnosti skladno z matriko koncepta delovanja in izvajanja dejavnosti. S civilisti bi imel neposredne stike, opazoval bi vedenje ciljnega občinstva in zbiral informacije, nujne za izdelavo povratnih obveščevalnih poročil skupine za analizo ciljnega občinstva in medijev.

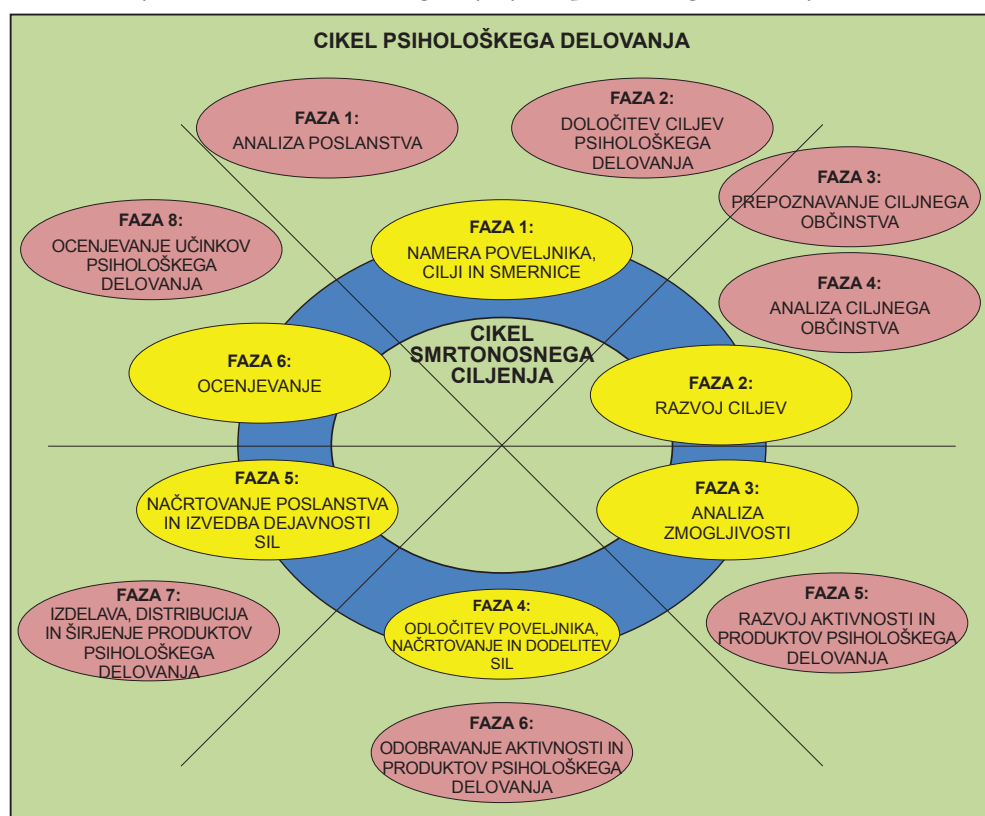
Prepoznali smo tudi dejavnosti, ki bi jih enota za vplivanje (vezano samo na del psihološkega delovanja) lahko izvajala v mirnodobnem času:

- promocija Slovenske vojske;
- pridobivanje videomateriala za izvedbo analiz vojaških vaj ali usposabljanj;
- izdelava promocijskega gradiva in učnih filmov;
- usmerjanje ali informiranje množic s pomočjo oddajanja usmeritev ali informacij po zvočnikih z veliko zmogljivostjo na vozilu ali helikopterju;
- psihološko odvrčanje množic s pomočjo oddajanja sporočil, pozivov ali zvokov po zvočniku z veliko zmogljivostjo na vozilu ali helikopterju;
- umirjanje množic s pomočjo posebnega zvoka zvočnika z veliko zmogljivostjo, ki na razdalji do 200 metrov povzroča nelagodje v ušesih;

- filmsko dokumentiranje ali predvajanje dogodkov v realnem času s kriznih točk, da seznani operativno in strateško raven s trenutnim stanjem, oziroma kot pripomoček pri pojasnjevanju dogodkov v nacionalnih in mednarodnih pravnih sporih;
- filmsko dokumentiranje stanja vpoklicanega civilnega zemljišča po vojaških vajah z namenom seznanjanja operativne in strateške ravni s stanjem zemljišča oziroma kot pripomoček pojasnjevanja pri odrejanju odškodnine ali v nacionalnem sporu.

Poveljstvo sil Slovenske vojske ne razpolaga z dovolj kadra, da bi lahko istočasno vzporedno načrtovalo in izvajalo cikel smrtonosnega ciljenja in cikel psihološkega delovanja. Zaradi kadrovske podhranjenosti, potrebe po večji hitrosti, prilagodljivosti in nepodvajanju prizadevanj smo izdelali model vključitve cikla psihološkega delovanja v cikel smrtonosnega ciljenja.

Slika 5: Vključitev cikla smrtonosnega ciljenja in psihološkega delovanja

Vir: lasten

Faza 1: Vložki strateške ravni, namera poveljnika, njegovi cilji in smernice omogočajo štabu Poveljstva sil Slovenske vojske začetek načrtovanja, razvoja koncepta delovanja in izdelavo operativnega načrta vojaške dejavnosti/operacije s prilogami. Po sestanku s poveljnikom se znotraj J-3 sestane delovna skupina za načrtovanje nesmrtonosnih učinkov. Vodi jo načelnik odseka za nesmrtonosno delovanje. Delovna skupina določi:

- cilje delovanja nasprotnikove propagande, kibernetkega in elektronskega bojevanja;
- protiukrepe na nasprotnikovo propagando, kibernetko in elektronsko bojevanje;
- predlog poslanstva nesmrtonosnega delovanja;
- učinke, glavne in podporne cilje ter dejavnosti nesmrtonosnega delovanja;
- predloge produktov psihološkega delovanja;
- predloge projektov civilno-vojaškega sodelovanja;
- morebitno ciljno občinstvo, elektronske sisteme in računalniška omrežja;
- logistične pomajkljivosti, ki bi lahko onemogočale izvedbo nesmrtonosnih dejavnosti;
- omejitve in tveganja;
- predlog dejavnosti, s katerimi bi se ublažili neželeni stranski učinki ob smrtonosnem delovanju na cilje ali ob nastanku morebitne nenamerne škode.

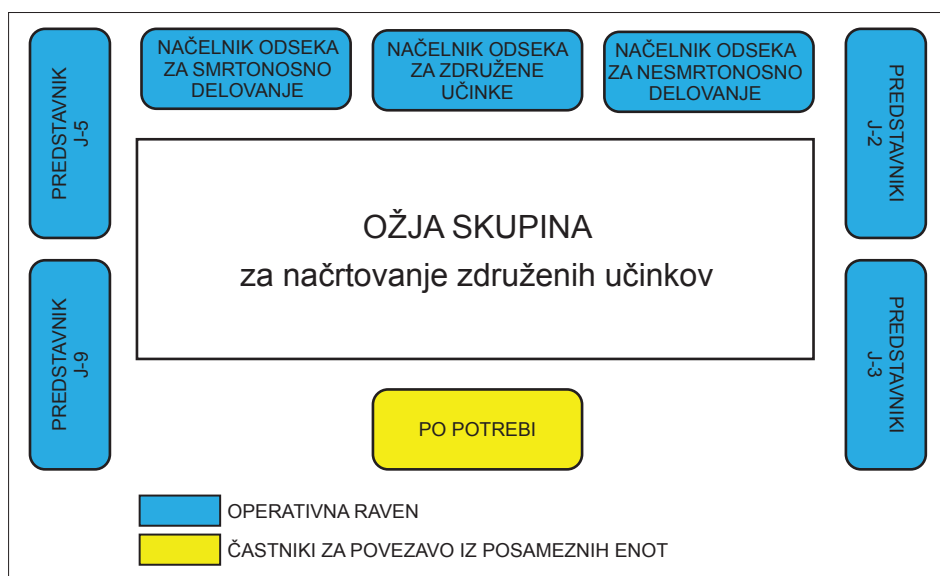
Slika 6: Delovna skupina za načrtovanje nesmrtonosnih učinkov

Vir: lasten

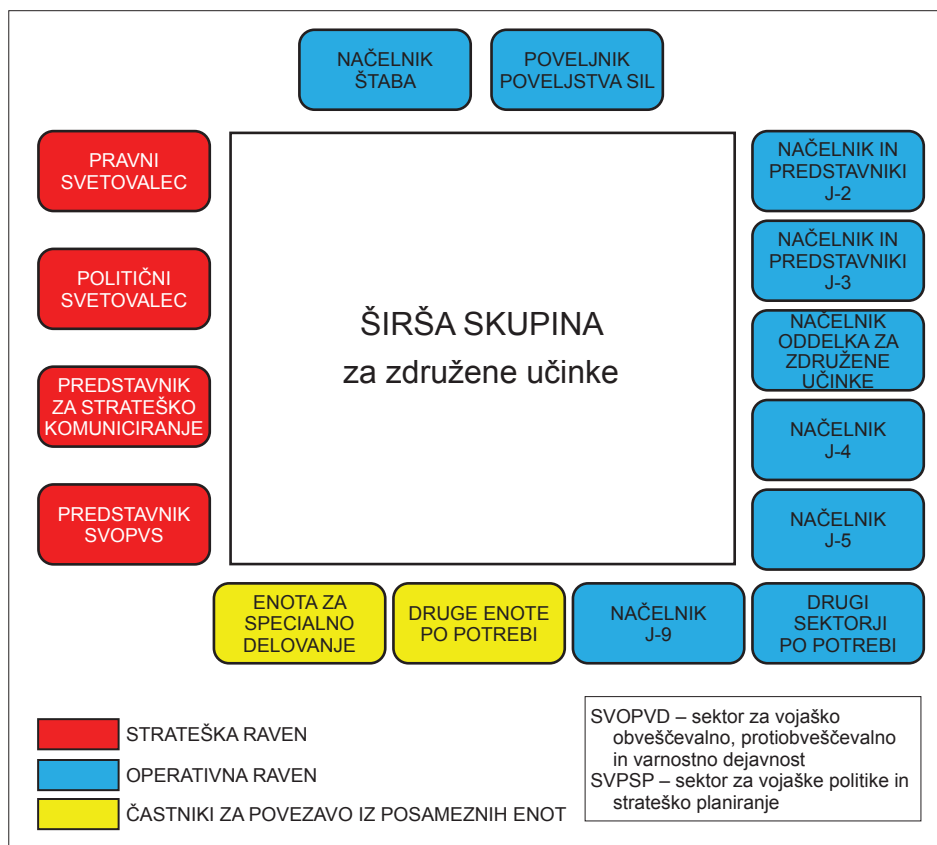
Faza 2: Sektor J-2 začne razvijati cilje in analizirati ciljno občinstvo. V tej fazi je zelo pomembno, da se prepoznajo cilji, na katere bi lahko usklajeno smrtonosno in nesmrtonosno delovali ter tako dosegli združen učinek. Ožja skupina za načrtovanje združenih učinkov, ki jo vodi načelnik oddelka za združene učinke, izdelava nabor združenih učinkov. Načelniku oddelka za združene učinke sta podrejena načelnik odseka za smrtonosno in načelnik odseka za nesmrtonosno delovanje.

Slika 7: Ožja skupina za načrtovanje združenih učinkov

Vir: lasten

Razširjena združena skupina za izbiro in delovanje na cilje, ki jo vodi poveljnik sil, obravnava in odobri produkte ožje skupina za načrtovanje združenih učinkov.

Slika 8: Širša skupina za združene učinke

Vir: prirejeno po Direktivi 12-13, 2017, priloga C/str. 5

Faza 3: Seznam združenih prednostnih ciljev in nabor združenih učinkov predstavljata podlago za razvoj, oblikovanje in testiranje prototipov produktov nesmrtonosnega delovanja. Ob koncu faze 3 se na podlagi seznama združenih prednostnih ciljev in nabora združenih učinkov poveljniku predlaga uporaba najustreznejših razpoložljivih zmogljivosti, dejavnosti in prototipov produktov nesmrtonosnega delovanja za ustvarjanje želenega združenega učinka ob delovanju na cilje.

Faza 4: V tej fazi poveljnik odobri prototipe produktov nesmrtonosnega delovanja. Odobreni prototipi produktov nesmrtonosnega delovanja se posredujejo v izdelavo.

Faza 5: V tiskarnah ter v radijskih in televizijskih studijih se izdelajo produkti (če govorimo o psihološkem delovanju). Izdelani produkti nesmrtonosnega delovanja se skladno z matriko izvajanja aktivnosti širijo med ciljno občinstvo. Ko so produkti nesmrtonosnega delovanja razširjeni, se izvede pridobivanje povratnih informacij glede pravilnosti izvedbe aktivnosti nesmrtonosnega delovanja, odzivov ciljnega občinstva in nasprotnika na produkte nesmrtonosnega delovanja ter razumevanja vsebine produktov psihološkega delovanja.

FAZA 6: Podatki, pridobljeni po delovanju na cilj, se uporabijo za izdelavo bojne ocene, s katero se izmeri, ali so bile načrtovane naloge izvedene, ali so bili načrtovani učinki/spremembe na cilju doseženi in ali delovanje na cilje ali ciljno občinstvo prinaša napredek pri doseganju poveljnikovega cilja. Kadar učinki/spremembe na cilju niso skladni s pričakovanim in napredek pri doseganju poveljnikovega cilja ni viden, poveljnik štabu določi dodatne usmeritve/odločitve, ki bodo pripomogle k doseganju prvotnega poveljnikovega cilja.

5 Sklep

Umikanje konvencionalnega načina vojskovanja ter pojav asimetričnega in hibridnega vojskovanja sta imela velik vpliv na spremembo varnostnega okolja. Spremenjeno varnostno okolje pogojuje tudi večjo kompleksnost in fleksibilnost vojaških operacij. K uresničenju končnega cilja najbolj prispevajo združeni učinki, ki so posledica skrbno načrtovanih, usklajenih in pravilno izvedenih smrtonosnih in nesmrtonosnih dejavnosti. Izkušnje v bojih z manjšimi, slabše opermljenimi in organiziranimi terorističnimi skupinami so pokazale neučinkovitost zgolj smrtonosnega ciljenja, zato je Nato začel v vojaške operacije vedno bolj vključevati tudi razna nesmrtonosna delovanja, tako samostojno kot tudi podporne dejavnosti smrtonosnih dejavnosti.

Zadnjih petnajst let pobudo na področju psihološkega in informacijskega delovanja prevzema nasprotnik. Zaslugo lahko pripišemo satelitskim telekomunikacijam, satelitskim radijskim in televizijam postajam, socialnim medijem in brezžičnemu internetu. Signali novodobnih telekomunikacij in medijev so dostopni skoraj na vsakem delu bojišča. Nasprotnik se prek

novodobnih medijev organizira za boj, svoja grozodejstva in dejavnosti v realnem času pošilja v svet, prikazuje zvezo Nato v slabi luči ter čaka in izrablja vsako njegovo napako, ki bi spodkopala njegovo legitimnost vojaškega posredovanja. Zavezništvo je v svojih vojaških posredovanjih dolžno spoštovati mednarodno pravo, medtem ko se od nasprotnika to ne pričakuje. Še več, nasprotnik je več tudi elektronskega in kibernetkega vojskovanja. To mu omogoča, da lahko prevzema signale telekomunikacij, moti dejavnosti zavezništva in vdira v mobilne telefone, da bi psihološko vplival na vojake in njihove družine.

Z vzpostavitvijo manjših, novih in z združevanjem veljavnih zmogljivosti ter štabnih funkcij bi se ob podpori strateške ravni na operativni ravni Slovenske vojske lahko vzpostavila zmogljivost, ki bi izpolnila najmanjše zahteve, nujne za nemoteno načrtovanje in izvajanje nesmrtonosnih dejavnosti, kamor spada tudi psihološko delovanje. To smo v prispevku prikazali na modelu oddelka za združene učinke, ki deluje znotraj Poveljstva sil in je namenjen načrtovanju nesmrtonosnih dejavnosti in združenih učinkov. Model enote za vplivanje, ki je uvrščena v okvir enote za podporo Poveljstva sil, je namenjen izvajanju nesmrtonosnih dejavnosti na taktični ravni. V prispevku so predstavljeni temelji vzpostavitve zmogljivosti nesmrtonosnega delovanja v Slovenski vojski. Opredelitev psihološkega delovanja v Vojaški doktrini, taktični študiji srednje bataljonske bojne skupine ter prevzet standard zavezništva po psihološkem delovanju nam kažeta verjetnost razvoja zmogljivosti nesmrtonosnega delovanja v Slovenski vojski.

6 Literatura in viri

1. AJP-3.9 (A) Ver. 1. *Allied Joint Doctrine for Joint Targeting*, 2016. Bruselj: NATO Standardization Office.
2. AJP-3.10.1 (B) Ver. 1. *Allied Joint Doctrine for Psychological Operations*, 2014. Bruselj: NATO Standardization Office.
3. CJCSI 3160.01A. *No-Strike and the Collateral Damage Estimation Methodology*, 2012. Washington: Joint Staff.
4. CJCSI 3162.02. *Methodology for Combat Assessment*, 2019. Washington: Joint Staff.
5. CJCSI 3370.01B. *Target Development Standards*, 2016. Washington: Joint Staff.
6. Cock, C., 2012. Operation Unified Protector: Targeting Densely Populated Areas in Libya. *Military and Strategic Affairs*. Vol. 4. <https://i-hls.com/wp-content/uploads/2013/03/Operation-Unified-Protector-Targeting-Densely-Populated-Areas-in-Libya-Christian-de-Cock.pdf>, 28. 3. 2020.
7. Cox, L. W., 1997. *Planning for Psychological Operations – A proposal*. Air Command and Staff College. Montgomery. <http://www.iwar.org.uk/psyops/resources/usaf/student/97-0363.pdf>.
8. FM 3-05.301. *Psychological Operations Process Tactics, Techniques, and Procedures*, 2007. Washington: Headquarters Department of the Army.
9. Furlan, B., idr., 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
10. *Joint Fires and Targeting Handbook*, 2007. Virginia: U. S. Joint Force Command.
11. *Joint Targeting School Student Guide*, 2017. Virginia: Joint Targeting School.
12. Lamb, C. J., 2005. *Review of Psychological Operations Lessons Learned from Recent Operational Experience*. Washington: National Defense University Press. <https://fas.org/irp/eprint/lamb.pdf>, 18. 1. 2020.
13. LRT. lt, 2019. *We are watching you’ – British troops in Baltics targeted by Russian psyops*. Litva.
14. <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1107353/we-are-watching-you-british-troops-in-baltics-targeted-by-russian-psyops>, 16. 3. 2020.

15. Mattsson, P. A., 2015. *Modern Russian Psychological Operations (PSYOPS)*. Finland: National Defence University. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/117652/MATTSSON%20Peter_WG10_Abstract_Modern%20Russian%20Psychological%20Operations%20%28PSYOPS%29.pdf?sequence=2, 22. 3. 2020.
16. NATO Bi-SC *Psychological Operations Handbook*, 2015. Belgija: Supreme Headquarters Allied Powers Europe.
17. RAND, 2012. U. S. *Military Information Operations in Afghanistan Effectiveness of Psychological Operations 2001–2010*. Kalifornija. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2012/RAND_MG1060.pdf, 18. 1. 2020.
18. Rosulnik, J. 2013. *Ciljenje (targeting) na nivoju brigade*. Zaključna naloga. Maribor: Poveljniško-štabna šola.
19. Schmitt, M. N., Ducheine, P. A. L., Osinga, F. P. B., 2015. *Targeting: The Challenges of Modern Warfare*. Nizozemska: T. M. C. Asser Press.
20. Slovenska vojska, 2017. *Direktiva št. 13-12: za izbiro in delovanje na cilje (IDC) v Slovenski vojski*, št. 804-482/2017-1, z dne 21. 12. 2017.
21. Slovenska vojska. 2019. *1. dopnilo Direktive št. 13-12: za izbiro in delovanje na cilje (IDC) v Slovenski vojski*, št. 804-482/2017-1 z dne 21. 12. 2017. št. 804-482/2017-2, z dne 9. 5. 2019.
22. Škerbinc, M. 2015. Kaj je to: Hibridno vojskovanje. *Revija Obramba*. <http://www.obramba.com/novice/kaj-je-to-hibridno-vojskovanje/>, 28. 2. 2020.
23. Tulak, A., 2015. *Hybrid Warfare and New Challenges in the Information Environment*. Kalifornija: University of Southern California. https://www.researchgate.net/publication/319451662_Hybrid_Warfare_and_New_Challenges_in_the_Information_Environment, 18. 1. 2020.

Sledenje v konceptu voditeljstva

Followership in the concept of leadership

Povzetek

Oborožene sile so strogo hierarhično urejena organizacija. Vodenje je organizirano po načelih enostarešinstva in subordinacije. Osrednji element vodenja je poveljnik v odnosu do svojih podrejenih in nadrejenih. S postavitvijo na poveljniško dolžnost se pridobi formalna avtoriteta poveljevanja, kar pa še ne pomeni, da poveljnik tako postane tudi voditelj. Vojaško voditeljstvo je vplivanje na pripadnike, da dosežejo cilje organizacije oziroma uspešno opravijo naloge. Druga stran voditeljstva je sledenje. V doktrinah tujih vojsk je že opredeljeno, da so za dosego cilja organizacije pomembni tako voditelji kot sledilci. Aktivni sledilec je osnovni element kakovostnega sledenja. Poveljevanje s poslanstvom je oblika vodenja, za katero je značilno decentralizirano poveljevanje, ki ob spoštovanju usmeritev in navodil nadrejenega poveljnika omogoča večjo hitrost delovanja in prevzemanje pobude. V izvedbi poveljnik čim manj uporablja kontrolo in po nepotrebnem ne ovira svobode delovanja podrejenih poveljnikov. Ti sami odločajo, kako najbolje uresničiti poslanstvo enot, ki jim poveljujejo. Pri takem načinu vodenja enote mora poveljnik dobro poznati lastnosti in sposobnosti podrejenih sledilcev.

Ključne besede: voditeljstvo, vodja, poveljevanje, poveljnik, sledenje, sledilec.

Abstract

An armed forces is a strictly hierarchical organisation. Leadership is organised according to the principles of unity of command and subordination. The central element of leadership is the commander, in relation to their subordinates and superiors. By being appointed to a command duty, a formal authority of command is acquired; however, this does not mean that a commander also becomes a leader. Military leadership involves influencing members to achieve an organisation's goal, or to successfully perform a task. The other side of leadership is followership. The doctrines of foreign armed forces have already defined that both leaders and followers are important for achieving the goal of an organisation. An active follower is the basic element of quality followership. Mission command is a form of leadership characterised by decentralised command, which, while respecting the guidelines and instructions of a superior commander, enables greater speed of action and initiative-taking. During the execution of tasks, a commander uses control as little as possible and does not unnecessarily impede the freedom of action of subordinate commanders. These decide for themselves how best to accomplish the mission of the units they command. With such a method of unit leadership, a commander must be well acquainted with the characteristics and abilities of their subordinate followers.

Key words: *leadership, leader, command, commander, followership, follower.*

1 Uvod

V nasprotju z besedo voditeljstvo oziroma voditelj ima beseda sledenje oziroma sledilec pogosto negativen prizvok in je povezana z besednimi zvezami, kot so pasivnost, ovca, ubogljiv, nižji položaj v družbi, nezmožen samostojnega razmišljanja itn. Teoretiki so te negativne asociacije pripisali organizacijskemu in psihološkemu poniževanju vloge sledenja. Novejše raziskave so prepričanja o negativnem prizvoku podrejenega sledenja razblinile in postavile novo teorijo, povezano s tem, da se uspešnost voditeljev kaže skozi sposobne sledilce. Nekateri avtorji celo preimenujejo sledilce v privrženice in navajajo, da učinkoviti privrženici mislijo sami, dajejo pobude, so uravnoteženi in lahko

uspejo brez močnega vodje. Sledenje se nanaša na aktivno vlogo sledilcev pri zagotavljanju in podpori vodji do doseganja skupnega cilja. Pogosto je opisano kot sposobnost posameznika, da proaktivno sledi navodilom in podpira prizadevanja svojega nadrejenega. Sledilci ne obstajajo zato, da bi služili voditeljem, temveč da oboji, voditelji in sledilci, služijo skupnemu cilju. Sledenje je enako ključno kot voditeljstvo, ki privede do skupnega organizacijskega uspeha.

Voditeljstvo temelji na konceptu iz leta 2007 in je podlaga za strokovno delovanje na tem področju. Koncept glede na starost ne opredeljuje sledenja, vendar pa se vse manjkajoče vsebine kljub temu obravnavajo v sistemu vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Obstaja več stilov ali slogov sledenja, ki so značilni za oblikovanje sledenja v Slovenski vojski. Aktivni sledilec je osnovni element kakovostnega sledenja v Slovenski vojski. Pravne podlage za izvajanje poveljevanja in kontrole v Slovenski vojski same po sebi niso dovolj, zato jih organizacija dopolnjuje s strokovnimi podlagami, kot je koncept voditeljstva. Kombinacija strokovnosti in zakonitosti je tako zadosten temelj za razvoj organizacijske kulture vojaške organizacije in tudi Slovenske vojske.

V prispevku bomo opisali odnose med vlogo poveljnika in aktivnimi sledilci, posebej bomo opisali pomen vodje in sledilcev v izvedbi poveljevanja s poslanstvom. Zanimalo nas bo predvsem, kakšen pomen ima sledenje za uspešno vodenje vojaške organizacije na neposredni in organizacijski ravni. Ali se poveljujoči kader dovolj zaveda pomena sledenja oziroma sledilcev? Ali se zaveda, da so tudi kot poveljniški kader obenem sledilci?

2 Pomen sledenja v konceptu voditeljstva

Preučevanje voditeljstva in voditeljev sega že daleč v zgodovino. Če v googlu vpišemo angleško besedo *leadership*, ki pomeni voditeljstvo, dobimo štiri milijarde trideset milijonov zadetkov. Če v isti brskalnik vnesemo angleško besedo *followership*, ki v slovenskem jeziku pomeni sledenje, dobimo milijon sto tisoč zadetkov. Če naredimo matematični izračun, ugotovimo, da je beseda voditeljstvo omenjena za tritisočšestokrat več kot sledenje. Kar nekaj avtorjev se je posvetilo raziskavi sledenja. Ugotovitve so pokazale, da je sledenje ravno tako pomembno kot voditeljstvo. Sledilci so temelj vsake učinkovite

organizacije, brez zvestih, predanih sledilcev ne more biti učinkovitih voditeljev (MCWP 6-11, 2002, str. 37). Ne glede na čin je vsak pripadnik SV podrejen nekemu, naj gre za generala ali novopečenega poročnika.

Povezava med voditeljstvom, menedžmentom in uspešnostjo organizacije je široko razumljena in sprejeta. Izboljšanje voditeljstva izboljša upravljanje in poveča verjetnost za boljše delovanje. Druga plat voditeljstva je sledenje. Vsekakor je vodstvo pomembno za uspešnost organizacije, vendar ima tudi sledenje precejšnjo vlogo pri tem. Zato je čudno, da sledilci dobijo le kanček pozornosti, v primerjavi s pozornostjo, ki je namenjena voditeljstvu. Sledenje bo vedno v senci voditeljstva. Vendar ni dobrih voditeljev brez aktivnih sledilcev in uspeh s šibkimi sledilci se običajno izjalovi. Res je, da je organizacija le tako dobra kot njeni voditelji, vendar je njena uspešnost ravno tako odvisna od sledilcev (McCallum, 2013).

Tudi Suda (2013) pravi, da je koncept voditeljstva predvsem vplivanje. Po njegovem voditelj kot avtoriteta vpliva na druge, nanj pa vplivajo stališča in dejanja sledilcev. Ena od teorij voditeljstva temelji na tem, da menedžerji prilagodijo svoje vedenje situaciji tako, da ta ustreza njihovim sledilcem. Tako odnos med vodjo in sledilci temelji na recipročnosti, na medsebojni izmenjavi vplivanja. Vpliv sledilcev lahko poveča sposobnosti vodje ali poudari njegove pomanjkljivosti.

Sledenje je pri razpravljanju o voditeljstvu pomembno zaradi več razlogov. Brez sledilcev ni voditeljev. Da je organizacija uspešna, mora imeti ljudi, ki učinkovito in na podlagi svoje volje sledijo, ter ljudi, ki učinkovito in na podlagi svoje volje vodijo. Voditeljstvo in sledenje sta temeljni vlogi, v katerih se posamezniki menjajo iz različnih razlogov. Vsi, vključno z voditelji, so tako ali drugače sledilci. Dejansko ima večina posameznikov, tudi tisti na vodstvenih položajih, nekakšnega šefa ali nadzornika. Posamezniki so pogostejše sledilci kot voditelji. Veliko lastnosti, nujnih za voditeljske sposobnosti, je enako nujnih pri aktivnih sledilcih. Sledilec daje podporo vodji s pobudami, neodvisnostjo, zavezanostjo skupnim ciljem in pogumom. Da so sledilci v organizaciji neučinkoviti, so po navadi krivi slaba uspešnost, etični in pravni zaostanek znotraj organizacij, pa tudi slabi in neetični voditelji. Če voditelji izvajajo napačne, včasih celo nezakonite stvari, se tudi od sledilcev pričakuje, da opozarjajo na te napake (Suda, 2013).

2.1 Sledenje

Raziskovalci na splošno priznavajo, da je sledenje nastajajoč koncept. Zdi se, da bi kdor koli, ki ga vprašate, vedel, kaj je sledilec, vendar pri preučevanju vloge sledenja in sledilca pomen ni povsem jasen, zato se definicija ne zdi tako preprosta. Kot je zapisal Suda (Kellerman, 2008), so sledilci podrejeni, imajo manj vpliva, moči in avtoritete kot njihovi nadrejeni in zato običajno, vendar ne vedno, spadajo v »postroj«. Sledenje opredeljuje kot pripravljenost za sodelovanje pri uresničevanju poslanstva, izkazovanje visoke stopnje timskega dela in utrjevanje povezanosti med člani organizacije. Aktivno sledenje je ključni gradnik uspešnega voditeljstva. (Suda, 2013.)

McQueen (Riggio idr., 2008) povzema, da se sledenje nanaša na aktivno vlogo sledilcev pri dajanju pomoči in dopolnjevanju voditeljeve vloge za doseganje rezultatov. Nadaljuje (Agho, 2009), da je sledenje pogosto opisano kot sposobnost posameznika, ki kompetentno in proaktivno sledi navodilom ter podpira prizadevanja svojega nadrejenega (McQueen, 2013, str. 9).

Po McCallumu (2013) je sledenje preprost koncept, je sposobnost sledilcev sodelovanja v skupini in uresničevanje tistega, kar se od njih pričakuje. Uspešnost organizacije je odvisna od uspešnosti sledilcev in vodstva. Oznaka *odličen sledilec* ima lahko ravno nasprotni učinek, ki pa ni najboljši kompliment za napredovanje v karieri. Če sledilci ne znajo učinkovito delovati v skupini, niso zreli za vodstveni položaj. Dejstvo je, da so v vsaki organizaciji tako voditelji kot sledilci lahko oboje, odvisno od okoliščin oziroma položaja, ki ga zaseda sledilec.

Sledenje skladno s SSKJ izhaja iz glagola slediti, ki pomeni *iti za kom, mu zvesto slediti, slediti svojemu vzorniku* itn. V angleški literaturi za sledenje uporabljajo besedo *followership*, ki izhaja iz besede *follower*, kar v slovenščino prevedemo kot *sledilec*. Beseda *follower* izhaja iz nemške besede *follazionhan*, pomeni pa *pomagati, asistirati, pomagati pri služenju*.

SSKJ (2014) za samostalni sledilec predstavi dva pomena:

- »kdor se ravna po določenih nazorih, prepričanjih, smernicah,
 - kdor le posnema, prevzema tuje ideje, vzorce in zato nima vodilne vloge,

- kdor je naročen na prejemanje objav, obvestil drugega uporabnika, skupine ali podjetja na družbenih omrežjih«.

Zakaj bi kdo želel biti vodja, je zanimivo vprašanje, še bolj zanimivo pa je vprašanje, zakaj bi si kdo želel biti sledilec. Odgovor je preprost, ljudje so sledilci zato, ker jim sledenje prinaša koristi. Že v zgodovini so ljudje živeli v majhnih nomadskih plemenih, ki so jim dajala zaščito, hrano, skratka preživetje. Plemena z najboljšim voditeljem in dobrimi sledilci so imela večjo verjetnost preživetja od tistih, ki so imela slabega voditelja in so bila sestavljena iz slabih sledilcev. Fizične koristi, ki so jih uživali kot sledilci, so odtehtale psihološki pritisk občutka podrejenosti. Če so ocenili, da bi lahko premagali vodjo, je vedno ostajala možnost boja za prevzem položaja ali pa zamenjava plemena. Danes ni nič drugače. Vodje v organizacijah morajo skrbeti, da imajo sledilci večje fizične koristi od psihološkega občutka podrejenosti, sicer sledilci začnejo menjavati organizacije (Suda, 2013).

Voditeljstvo je lahko v ospredju vseh razprav in pogovorov, vendar je sledenje ravno tako pomembno. Razlaga je preprosta: če je sledenje neuspešno, se v organizaciji ne stori veliko oziroma tisto, kar se naredi, ni takšno, kakršno se pričakuje. Težave se kažejo v slabi delovni etiki, slabi morali, odvrnitvi od ciljev, nezadovoljnih strankah, izgubljenih priložnostih, visokih stroških, težavah s kakovostjo izdelkov in šibki konkurenčnosti. V skrajnem sta šibko vodstvo in šibko sledenje dve strani istega kovanca, posledica pa je vedno ista: organizacijska zmeda in slaba uspešnost (McCallum, 2013).

Če povzamemo teze avtorjev, lahko sklenemo, da je sledenje želja po sodelovanju pri delu, ki vodi k izpolnitvi individualnega ali skupinskega cilja oziroma naloge. Je prikaz visoke stopnje timskega dela in razvijanje kohezije znotraj skupine. Aktivno sledenje je odličen temelj za učinkovito voditeljstvo.

2.2 Slogi sledenja

Kelley je razvil dve razsežnosti, ki opredeljujeta način sledenja:

- Ali imajo sledilci svoje razmišljanje? Ali so neodvisne in kritično razmišljujoče osebe? Ali gledajo na voditelja kot na nekoga, ki bo razmišljal namesto njih?

- Ali so aktivno vpeti v vzpostavljanje pozitivne energije v svoji organizaciji? Ali je pri njih negativna energija in pasivnost? (Kelley, 2013, str. 7.)

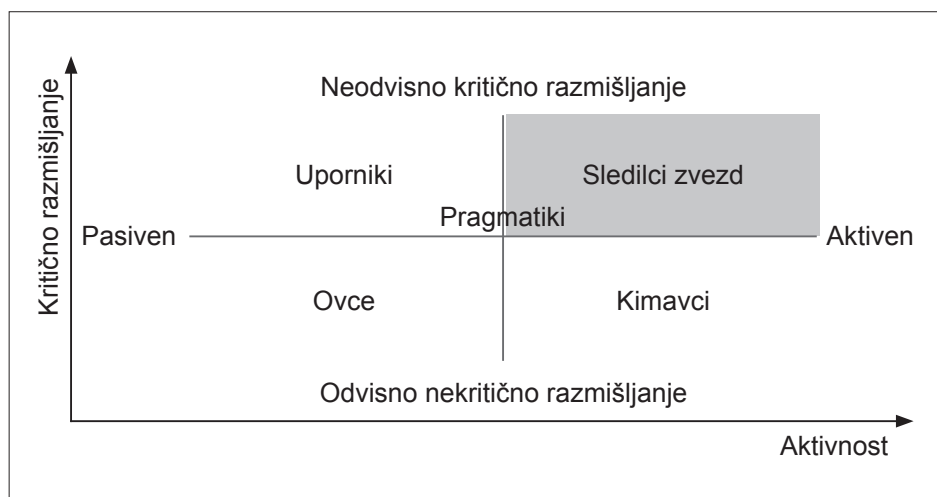
Glede na ti dve razsežnosti je Kelley razvil pet osnovnih slogov sledenja:

- Ovce so pasivni sledilci, nimajo samoiniciative za delo, voditelja gledajo s pričakovanjem, da on razmišlja namesto njih in jih motivira. Če ste vodja, in medtem ko se vozite na delo, razmišljate o tem, kakšno nalogo boste dali svojim podrejenim in kako naj jo izvedejo, potem imate opravka z ovci (prav tam). Ovce so sledilci, ki pasivno čakajo na odločitve vodje in naredijo točno toliko, kot je naročeno.
- Kimavci razmišljajo pozitivno, vedno podpirajo odločitve vodje, vendar še vedno pričakujejo od njega, da je on tisti, ki razmišlja o viziji, nalogi in cilju. Ko jim vodja dodeli nalogo, jo izvedejo brez ugovaranja ali razmišljanja. Po izvedbi naloge čakajo nadaljnje usmeritve poveljnika, so brez samoiniciativnosti. Kimavci sebe ne vidijo tako, pri svojem načinu opravljanja naloge vedno najdejo pozitivno stvar. Kimavci bodo rekli, »Jaz sem izvajalec, to je moje delo. Vodja je tisti, ki razmišlja in za to dobi tudi plačilo, jaz sem tisti, ki nalogo uresniči.« Vendar se ve, da pomeni biti dober sledilec več kot samo izvajalec. Kimavcem manjka samoiniciative (prav tam). So sledilci, ki ne razmišljajo, vendar pa aktivno izvajajo dane naloge, saj od voditelja pričakujejo, da bo razmišljal o smeri in viziji.
- Uporniki razmišljajo sami zase in s tem širijo negativno energijo. Kadar koli poskuša vodja uvesti novitete ali kadar določi način izvedbe naloge za doseg ciljev organizacije, imajo uporniki veliko razlogov, zakaj za to ni nobene potrebe. Pri tem ne predlagajo boljših rešitev, temveč so zgolj dvomeči in posmehljivi glede osnovnega načrta. So polni energije, bistri, znajo razmišljati s svojo glavo, vedno pa stojijo na nasprotnem bregu. Sami sebe vidijo kot upornika, edinega človeka v organizaciji, ki ima pogum, da se upre vodji (prav tam). Uporniki so sledilci, ki znajo razmišljati, so bistri, vendar pri tem širijo negativno energijo, saj imajo vedno razlog, zakaj se nekaj ne da storiti.
- Pragmatiki stojijo ob strani in spremljajo druge, ki organizirajo delo. Ko opazijo, da so stvari pripravljene, se jim priključijo. Nikoli ne bodo pobudniki ideje, vendar tudi nikoli ne bodo dopustili, da bi se nekaj

zgodilo brez njih. Sami sebe vidijo kot branilce trenutnega stanja (*status quo*). Njihov notranji dialog teče v smeri: »Če bi se zagnal vedno, kadar kdo to od mene pričakuje, bi se moja kolesca nenehno vrtela. Vodje pridejo in gredo. Nove vizije pridejo in gredo. Če se malo potuhnem, ne bom imel dela.« Pragmatiki naredijo tisto, kar je nujno za preživetje, vendar so ob viharju poskriti (prav tam, str. 8). So sledilci, ki čakajo in opazujejo, kaj se bo zgodilo. Razmišljajo s svojo glavo, a tega ne izražajo, hkrati pa vedno opravijo nalogo, vendar s tem ne želijo izstopati iz povprečja.

- Sledilci zvezd znajo razmišljati, so zelo aktivni in imajo zelo pozitivno energijo. Odločitve nadrejenega ne sprejmejo brez tehtnega premisleka in svoje lastne presoje. Če se z vodjo strinjajo, ta dobi njihovo popolno podporo. Če pa imajo pripombe, bodo izzvali vodjo z alternativnim predlogom, ki bo v pomoč vodji in organizaciji na poti do cilja. Nekateri ljudje take posameznike vidijo kot »maskirane voditelje«, vendar je to v bistvu zato, ker se ljudje težko sprijaznijo, da so sledilci lahko tako samostojni in pozitivnega mišljenja. Sledilce zvezd vodje pogosto izberejo za »desno roko« ali »naslednika« (prav tam). Sledilci zvezd so kritično razmišljajoči, in zato znajo poveljniku tudi predlagati drugačne rešitve, ki so jih pripravljeni tudi izvesti.

Slika 1: Slogi sledenja po Kelleyju

Vir: Prevedeno po Corrothers, 2009, str. 7 (po Kelley, 1999)

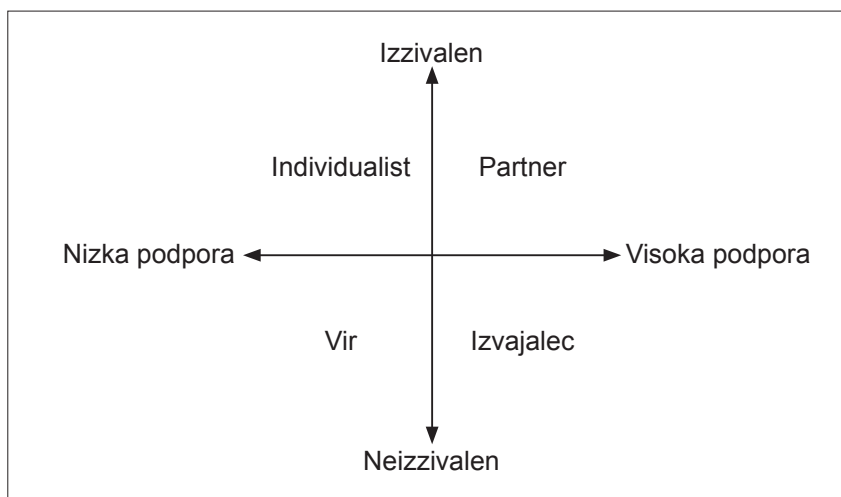
S tem modelom se prepoznajo različni tipi sledilcev glede na njihovo vlogo in način delovanja v organizaciji. Prepoznajo se njihove različne lastnosti, negativne in pozitivne, vključno z njihovimi lastnimi sposobnostmi menedžiranja, razvoja kompetenc, izkazovanja zavezanosti, poštenosti, poguma in kredibilnosti. Kelley (Suda, 2013) trdi, da tiste lastnosti, ki delajo učinkovite voditelje, delajo tudi učinkovite sledilce (Suda, 2013).

Naslednji model sledenja, ki ga povzema Suda v svojem članku, je razvil Ira Chaleff (2008). Moč, ki jo izkazujejo sledilci skozi različne lastnosti, opredeljuje kot pogum. Njegov model razkriva pet različnih razsežnosti na podlagi stališč in vedenj pogumnih sledilcev:

- pogum za dajanje podpore vodji,
- pogum za prevzemanje skupinske odgovornosti,
- pogum za konstruktivno izzivanje vedenja vodje,
- pogum za sodelovanje v kakršni koli transformaciji,
- pogum za zavzemanje moralnega stališča, če se s tem preprečijo etične zlorabe.

Chaleff, podobno kot Kelley, od teh petih razsežnosti stališč in vedenj razlikuje štiri sloge sledenja. Le da je vodoravno os, ki jo je Kelley poimenoval aktivnost, Chaleff poimenoval podpora. Navpično os, ki jo je Kelley poimenoval kritično razmišljanje, pa je Chaleff zamenjal z izzivalnostjo. Torej temeljijo na stopnji/velikosti poguma sledilcev pri podpori ali izzivanju vodje:

- slog sledenja virov predstavlja nizko podporo, in ne izzivalnosti;
- individualistični slog predstavlja nizko podporo in izzivalnost. Ta sledilec bo izražal mnenja, vendar običajno zavzame stališče v nasprotju z večino;
- slog izvajalca kaže visoko podporo, in ne izzivalnosti;
- za partnerski slog sta značilni visoka podpora in izzivalnost, on prevzema vso odgovornost za dejanja in ravna skladno s tem. (Suda, 2013.)

Slika 2: Slogi sledenja po Chaleffu

Vir: Prevedeno po Corrothers, 2009, str. 9 (po Chaleff, 2003)

Ključna razlika med Kelleyjevim in Chaleffovim modelom je, da Chaleff prepozna pozitivne attribute v vseh kategorijah. Kamor je Kelley postavil ovce, ima Chaleff vire, za katere meni, da naredijo minimum na pošten način. Chaleffovi izvajalci so primerljivi s Kelleyjevimi kimavci in oba se strinjata, da bi večina voditeljev najraje imela to kategorijo sledilcev, s katerimi imajo najmanj dela oziroma težav. Chaleff poudarja, da bodo izvajalci opravili delo brez potrebnega nadzora, vendar podobno kot kimavci brez konstruktivnih predlogov. Individualistom daje Chaleff veliko večji pomen kot Kelley upornikom. Individualisti dajejo pomembno ravnotežje med drugimi skupinami, tako da izzivajo vodjo, kadar menijo, da nima prav. In nazadnje še Chaleffovi partnerji, ki imajo enak pomen in položaj kot sledilci zvezd v Kelleyjevem modelu. Sledilci, ki delujejo v tem kvadrantu, dajejo izjemno podporo vodji, vendar si dovolijo postavljati vprašanja in predloge, ko podvomijo o odločitvah vodje. Chaleff opozarja, da imajo tudi ti sledilci veliko prostora za razvoj in se morajo nenehno izboljševati v znanju in sposobnostih (Corrothers, 2009, str. 9).

Oba modela prepoznata sloge sledenja na podlagi upoštevanja stopnje neodvisnega razmišljanja in organizacijske angažiranosti. Prav tako oba avtorja ugotavljata, da so za dosego skupnega cilja pomembni tako voditelji kot sledilci, vsak v svoji vlogi (Suda, 2013).

2.3 Aktivni sledilec

Biti aktivni sledilec v organizaciji ni vedno najbolj preprosto. Suda pravi, da za to potrebujemo pogum, sledilci še toliko bolj, ker so v podrejenem položaju. Aktivni sledilci vedo, kaj želijo, vedo, za kaj se zavzemajo, izražajo lastne ideje, dajejo mnenja voditeljem, čeprav s tem tvegajo obsojanje, napredovanje ali celo izgubo službe. Aktivni sledilci kažejo pogum s tem, da prevzemajo odgovornost, izzovejo avtoriteto, sodelujejo v spremembah, izpolnijo potrebe organizacije, in če je treba, tudi zapustijo organizacijo.

- Pogum za prevzem odgovornosti pomeni, da se aktivni sledilec poistoveti z organizacijo in ima osebni čut do nje in njenega poslanstva. Prevzema odgovornost za svoje vedenje in vplivanje na organizacijo. Aktivni sledilci sami iščejo priložnosti, s katerimi dokazujejo svoje znanje ter veščine, in z njimi, kolikor je mogoče, koristijo organizaciji. S temi dejanji tudi napredujejo v osebni rasti.
- Pogum za izziv pomeni, da aktivni sledilci ukrepajo in niso tiho, če voditelj ne opravlja nalog v interesu organizacije.
- Pogum za sodelovanje v preoblikovanju pomeni, da se ne bojijo oziroma ne ustrašijo spremembe, temveč jo podprejo in aktivno sodelujejo pri uveljavljanju novosti v organizaciji. Podpirajo vodjo pri tem in na vse skupaj gledajo kot na pozitivno izkušnjo, ki je bodo deležni vsi člani.
- Pogum za službovanje kot podrejeni, ki razume potrebe organizacije in si aktivno prizadeva ustreči tem potrebam. S svojim znanjem deluje na področjih, s katerimi dopolnjuje vodjo in tako bistveno pripomore k skupnemu cilju organizacije.
- Pogum za odhod. Na neki točki kariere mora sledilec zaradi različnih razlogov zamenjati službo oziroma spremeniti delovno mesto v isti organizaciji, kar lahko predstavlja velik izziv, stres ali celo strah. Včasih organizacijske ali osebne spremembe ustvarijo situacijo, v kateri se mora sledilec umakniti iz odnosa vodja-sledilec. Če se aktivni sledilec sooča z vodjo ali organizacijo, ki ne želi uvesti nujnih sprememb za izboljšanje organizacije, je čas, da zamenja organizacijo s tisto, v kateri so pripravljeni podpirati ter uveljavljati spremembe in izboljšave. (Suda, 2013.)

Kelley (Corrothers, 2009, str. 8) trdi, da je nujnih sedem korakov, da postaneš sledilec zvezd, ki glede na sliko 1 izraža aktivnega sledilca:

- proaktivnost,
- zbira in upošteva dejstva,
- pri svojem delovanju upošteva pametne nasvete,
- igra po pravilih,
- prepričuje v duhu organizacije,
- ima pogum iti na vse ali nič, kadar je nujno;
- vedno ima dober načrt, kadar deluje samostojno, ali pa sodeluje v skupini.

Teh sedem korakov se zdi logičnih, vendar za delovanje po njih potrebujemo pogum. Ta priporočila so dejansko nasvet sledilcem, kaj potrebujejo voditelji (prav tam).

McCallum (2013) je aktivne sledilce opisal s temi lastnostmi:

- Presoja. Sledilci morajo upoštevati navodila, vendar le etična in zakonita. Ključno pri tem je, da znajo pravilno ločiti med navodili, ki jih usmerjajo in se mogoče ne strinjajo z njimi, ter navodili, ki so popolnoma napačna, nezakonita. Pravilna presoja je izrednega pomena za dobrega voditelja, vendar je ravno tako pomembna za sledilca. Dobra presoja se pridobi z izkušnjami, izkušnje pa se pridobijo na podlagi slabih presoj.
- Delovna etika. Aktivni sledilci so dobri delavci. So prijazni, motivirani, predani, pozorni na podrobnosti in vlagajo energijo za doseganje cilja. Vodje so odgovorni za zagotavljanje okolja, ki omogoča razvoj teh lastnosti, vendar je ne glede na to sledilec tisti, ki je odgovoren za to, da je dober delavec. Preprosto ne obstaja slab delavec, ki bi bil sledilec.
- Kompetentnost. Sledilec ne more dobro slediti, če ni kompetenten za opravljanje naloge, za katero je dobil navodila vodje. Vodja odgovarja, da je sledilec kompetenten. Včasih gre do stvari narobe prav zaradi nekompetentnosti sledilca pri nalogi, ki jo opravlja. Kadar pride do tega, bi moral vodja prevzeti krivdo, in ne prenašati odgovornosti na sledilca. Znak slabega voditeljstva (angl. *toxic leadership*) je zvrčanje krivde na sledilce, da nimajo znanja in veščin, ki jih tako ali tako ne morejo imeti.
- Iskrenost. Sledilec je vodji dolžan posredovati pošteno in odkrito povratno informacijo o cilju in načinu, kako želi vodja ta cilj doseči.

To je zlasti pomembno takrat, kadar sledilec opazi, da je načrt vodje močno pomanjkljiv. Spoštovanje in vljudnost sta pomembna, vendar če govorimo v prisposodobah, ni sprejemljivo, da sledilec nemo opazuje, medtem ko vodja na svojem konju drvi v prepad. Dobri vodje so hvaležni za konstruktivne povratne informacije svojih podrejenih. Slabi tega ne sprejemajo, zato morajo biti sledilci pri tem še posebno previdni. Če je situacija dovolj resna, je treba razmisliti o tem, da se obrnemo na višjega nadrejenega z željo po usmeritvah, kaj storiti.

- Pogum. Sledilci so odkriti do tistih, ki jih vodijo, zato potrebujejo pogum.
- Diskretnost. Športne ekipe rade uporabljajo izrek, da kar se pove v slačilnici, ostane v slačilnici. Sledilci morajo biti do svojih organizacij in vodij obzirni. Neprimerno govoriti o službenih zadevah na neprimernem kraju je v najboljšem primeru nesmiselno, večinoma pa škodljivo. Obzirnost pomeni, da se o nekaterih službenih stvareh molči. Zdi se preprosto, a številni imajo s tem velike težave. Dejstvo je, da se z nepremišljenostjo lahko zelo škodi organizaciji.
- Zvestoba. Sledilci spoštujejo svojo organizacijo in so ji zvesti. Zvestoba do organizacije in njenih ciljev je še posebno pomembna, kadar pride med sledilcem in vodjo do kakršnih koli težav ali težav v odnosih. Sledilci, ki niso zvesti, so neizogiben vir težav. Ustvarjajo težave med člani skupine, ogrožajo doseganje ciljev organizacije, drugim tratijo čas, skratka predstavljajo grožnjo. Zvestoba ni sopomenka za prilizovanje. Bistvo zvestobe je močna pripadnost in zavzetost za poslanstvo in cilje organizacije. Sledilci se morajo zavedati, da njihova zvestoba ni časovno in imensko omejena na nekega vodjo, temveč gre za zvestobo organizaciji.
- Upravljanje ega. Sledilci imajo svoj ego pod kontrolo. So timski ljudje v polnem pomenu besede. Odlično se znajdejo v medosebnih odnosih. Svojo uspešnost merijo s produktivnostjo ter doseganjem ciljev, in ne z osebnim potrjevanjem in samopromocijo. Ne glede na to, kako zelo težko je to izvedljivo, najboljše organizacije napredovanja in nagrajevanje pogojujejo oziroma povezujejo z delovno uspešnostjo (McCallum, 2013).

Po Fairfieldu (Corrothers, 2009, str. 29) si aktivni sledilci močno prizadevajo za izpolnitev poslanstva in dosego cilja svoje enote. So razmišljujoči in proaktivni, kadar je treba dajati predloge za uspeh pri izvedbi naloge. S svojimi dejanji in besedami motivirajo ter navdihujejo svoje voditelje. Aktivno si prizadevajo, da bi svojim voditeljem prispevali ideje in povratne informacije. Če poveljnik po njihovem mnenju greši, mu to povedo, imajo zavedanje, da tudi sami odgovarjajo za nemoralna dejanja. Voditelje poskušajo izboljševati tako, da izrazijo njihova pričakovanja in želje po izjemnem vodstvu. Zavedajo se, da je uspeh njihove enote odvisen od skupinskega dela in skupnih prizadevanj sledilcev in poveljnika. Aktivni sledilci so zvesti svojim temeljnim vrednotam in institucionalnemu etosu, s čimer gradijo boljše vodstvo in preprečujejo nadaljevanje slabega vodstva.

Če strnemo razmišljanja avtorjev, lahko sklenemo, da je aktivni sledilec pripadnik, ki prostovoljno opravlja nalogo, da bi dosegel ali izpolnil skupni cilj ter pri tem prikazuje visoko stopnjo timskega dela in razvoj kohezije z nadrejenim in znotraj skupine. Sledenje razume in ceni svojo pomembno vlogo pri izvajanju naloge. Vedno je pripravljen sprejeti nalogo in jo kot član skupine učinkovito izvesti. Spoštuje ukaze, usmeritve in vodstvo, medtem ko daje nepristranske nasvete. Odkrito izraža pripadnost skupini. Določa prednosti in ukrepa skladno z usmeritvami linije poveljevanja, tako da izvede nalogo. Ohranja pozitiven odnos tudi v kriznih razmerah in zmedenih časih. Je fleksibilen in se hitro prilagaja izmenjujoči se vlogi vodje/sledilca; najprej sledilec, vodja, ko je treba.

3 Od sledilca do voditelja

Ugotovili smo, da je aktivno sledenje zelo pomembno za delovanje vojaške organizacije in poveljniki pri tem niso izjema. Pri tem se postavlja ključno vprašanje, ali se poveljniki kot vodstveni kader v Slovenski vojski dovolj zavedajo pomena temeljev sledenja. Ali poveljnik ve, kdaj se mora vesti in delovati kot sledilec in kdaj kot voditelj? Dober poveljnik mora pri vodenju enote v odnosu do svojega nadrejenega biti aktivni sledilec. S svojim delovanjem mora dajati podporo in biti kritično naravnani s konstruktivnimi predlogi, sposoben hitrega samostojnega odločanja in prevzemanja odgovornosti.

Prevzeti mora lastnosti sledilca zvezd iz slogov sledenja Kelleyja ali lastnosti partnerja iz slogov Chaleffa. Kot drugo pa mora prevzeti Chaleffov model petih razsežnosti stališč in vedenj poguma. Samo z vsemi petimi razsežnostmi poguma bo poveljnik lahko uspešno vodil enoto in podpiral nadrejenega kot aktivni sledilec. Vojaška organizacija potrebuje poveljnike z učinkovitimi voditeljskimi sposobnostmi, te pa se lažje razvijejo, če poveljnik najprej razvije sposobnosti sledenja.

3.1 Poveljnik v vodenju s poslanstvom

Poveljevanje s poslanstvom je ključno za vojaške operacije, ki morajo biti urejene, učinkovite in natančno nadzorovane. Za razvoj pruske doktrine *Auftragstaktik* so bili pomembni trije imperativi. Prvi je bil hitrost delovanja, drugi dejavnik je bil mišljenje, da se vsak načrt operacije ob prvem stiku z nasprotnikom spremeni. Namreč nesmiselno je pričakovati, da se bo nasprotnik odzval tako, kot smo si zamislili. Tretji vpliv pa je bila situacija v vojni, ki je bila vsakič drugačna, edinstvena. Takšno poveljevanje od poveljnika zahteva sposobnost kritičnega razmišljanja, presojanja situacije, hitrega logičnega sklepanja in odločanja ter agresivne izvedbe naloge (Potočnik, 2014, str. 99). Zato nemška doktrina opisuje poveljujočega kot človeka, ki je pripravljen prevzemati pobudo, zlasti pa je izpostavljeno, da se od častnika pričakujejo prevzemanje odgovornosti, sposobnost tveganja in odločnega ukrepanja (prav tam, str. 100).

Kalimuddin v svojem članku povezuje šest načel poveljevanja s poslanstvom s Chaleffovim modelom stališč in vedenja poguma. Med načeli poveljevanja s poslanstvom sta dve še posebno občutljivi v povezavi s sledilci, in sicer razvoj kohezivnega tima z medsebojnim zaupanjem ter prilagajanje situaciji in prevzemanje pobude. Poveljnik je odgovoren za razvijanje tima, vendar njegov pristop k nalogi mora biti dobro premišljen in usmerjen glede na karakter sledilcev. Najprej mora poznati poslanstvo in iz tega izhajajoče naloge. Nato mora poznati prednosti in slabosti sledilcev oziroma posameznikove sposobnosti, da jim pravilno lahko razdeli naloge, s čimer bodo kot skupina bolj učinkoviti. Tako se ustvari tudi pozitivna dinamika v ekipi. Pri prilagajanju situaciji in prevzemanju pobude so sledilci še bolj osredotočeni

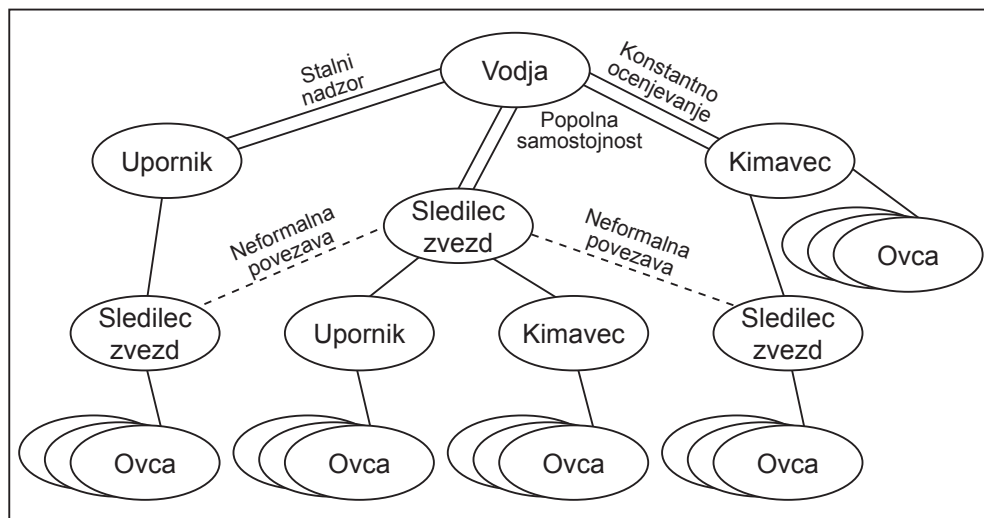
na posameznika. Zato je nujno, da poveljnik pozna posameznikovo področje, ki ga ta dobro obvlada in ga mora v tej smeri še bolj spodbujati, ker le tako se bo lahko prilagajal situaciji in prevzemal pobudo ter prispeval k uspešno postavljenemu cilju. V poveljevanju s poslanstvom se pričakuje, da bodo vsi poveljniki sledilci zvezd, vendar v resničnosti ni tako. Ključno je, da poveljnik zna oceniti, kako se bo kdo od sledilcev odzval. (Kalimuddin, 2017, str. 2).

Poveljevanje s poslanstvom je način poveljevanja in kontrole sil, bodisi med usposabljanjem bodisi v mednarodni operaciji in na misiji. Usposabljanje poveljnikov in sledilcev je treba graditi skozi načela poveljevanja s poslanstvom in jih uporabljati pri konkretnih nalogah. Dobri poveljniki uporabljajo poveljevanje s poslanstvom pri izvajanju vsakdanjih nalog z namenom, da sledilci dobijo ta način vodenja v podzavest in ga sčasoma vsi enako razumejo. S takim načinom vodenja nadrejeni izkazuje zaupanje v podrejene, s čimer jim krepi samozavest in večja pogum za sprejemanje odločitev in uresničevanje poveljnikove namere. Prav tako se jih tako tudi spodbuja za sprejemanje tveganja, ki pa je pri izvedbi naloge odločilna prednost pred sovražnikom. Poveljevanje s poslanstvom je zapleteno razmišljanje in način življenja, ki zahteva veliko časa in usposabljanja poveljujočega kadra in njihovih podrejenih (prav tam, str. 3).

3.2 Aktivno sledenje v vodenju s poslanstvom

V vojaških organizacijah že na ravni čete, bataljona ali brigade poveljnik ne more neposredno voditi vseh svojih sledilcev. Slika 3 prikazuje strategijo, ki jo lahko poveljniki uporabijo za strukturiranje svojih skupin za boljše vodenje s poslanstvom. Cilj je izkoristiti prednosti vsakega sloga sledenja in hkrati omiliti slabosti (Kalimuddin, 2017, str. 4).

Slika 3: Organizacija skupin na podlagi različnih slogov sledenja za vodenje s poslanstvom

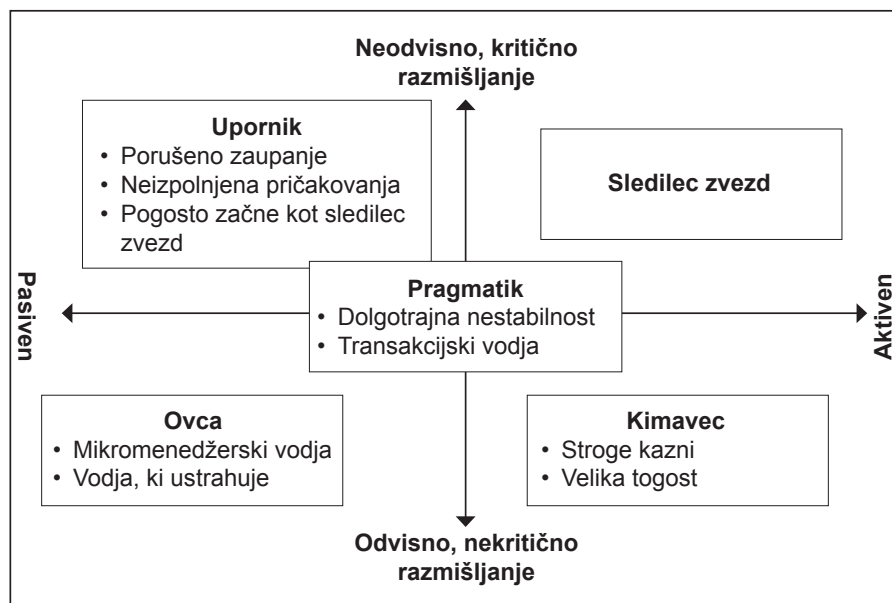
Vir: Prevedeno po Kalimuddin, 2017, str. 4

Kolikor je mogoče, morajo biti sledilci zvezd neposredno podrejeni poveljniku. To jih postavlja v najboljši položaj, da uporabijo svoje močne medosebne sposobnosti za ustvarjanje pozitivnega vzdušja v skupini. Poveljnik bo od njih neposredno pridobil povratne konstruktivne in odločilne informacije, ki jih lahko pozitivno izkoristi. Vendar pa, kot se vidi iz slike 3, to ni vedno mogoče. Kimavci so pozitivni, vedno na voditeljevi strani, vendar še vedno pričakujejo, da bo voditelj razmišljal o smeri in viziji. Če jih bo voditelj vprašal, ali so zanj pripravljeni storiti neko stvar, se bodo aktivirali in to tudi storili. Ko bodo končali nalogo, se bodo vrnili do vodje in vprašali: »Kaj naj zdaj storimo?« Toda kimavci sami sebe ne vidijo tako. Sebe vidijo kot dobre delavce, ki izpolnjujejo ukaze, poveljnik pa je tisti, ki je plačan, da razmišlja. Zato v večini enot kimavcem uspe pridobiti poveljniški položaj zaradi aktivnega izvajanja dodeljenih nalog. Kljub temu pa bi si poveljniki morali prizadevati, da sledilci zvezd zasedajo vodstvene položaje. Oni so tisti, ki pozitivno vplivajo na dinamiko v skupini in razvoj kohezivnih timov, kar pa dviguje moralo in prinaša enoti dobre rezultate. Kadar kimavci zasedajo poveljniške položaje, mora nadrejeni v dinamičnih razmerah stalno preverjati, ali se naloga izvaja skladno z njegovo namero. Uporniki so lahko postavljeni na poveljniške

dolžnosti, vendar mora nadrejeni imeti nad njim stalno kontrolo. Obstajata dve možnosti, kako se bo upornik vedel kot vodja. Ena od možnosti je, da ga bosta naloga in neposredni stik z nadrejenim motivirala, kar pomeni, da bosta organizacija in poveljnik imela korist od tega, on pa se bo dejansko približal slogu sledilca zvezd. Druga možnost je, da bo njegova negativna energija začela ustvarjati strupeno okolje, kar bo privedlo do razdora v skupini. Takrat mora nadrejeni takoj ukrepati in ga zamenjati z drugim voditeljem sledilcem zvezd, da se v skupino povrneta pozitivna energija in kohezija. Sledilci z značajem ovce niso primerni za poveljniški kader. Pripadnike s takim značajem je treba postaviti na dno vojaške hierarhije, kjer bo vpliv njihovega slabega sledenja čim manjši. Če si ne bomo prizadevali za razvoj ovc v sledilce zvezd, bodo še naprej breme za organizacijo. Pragmatiki ostanejo znotraj povprečja, svoje vedenje zlijejo s prevladujočo večino. Njih je treba postaviti znotraj skupine z visoko pobudo, kjer bo prevladala kritična misel. Tako jih spodbujamo k pozitivnemu prispevku za doseg cilja organizacije (prav tam, str. 5).

Slogi sledenja niso fiksni. Glede na okoliščine, v katerih se znajdejo, lahko sledilci uporabljajo različne vzorce sledenja. Tudi sledilci se lahko izpopolnijo

Slika 4: Razlogi za neučinkovito sledenje

Vir: Prevedeno po Kalimuddin, 2017, str. 5

v sledenju glede na slog vodenja poveljnika. Dolgoročno gledano si morajo poveljniki prizadevati za to, da z motivacijo, izobraževanjem in dodeljevanjem primernih nalog glede na kompetence podrejenega vse sledilce usmerjajo k temu, da se približajo sledilcem zvezd. Da bi to naredili, morajo poveljniki najprej razumeti razloge, zakaj posamezniki sprejemajo manj učinkovite sloge sledenja, prikazanega na sliki 4. Z obravnavanjem teh vzrokov poveljniki postavljajo pogoje, da lahko sledilci izboljšajo svoje sledenje (prav tam).

Kelley trdi, da organizacijski dejavniki pogosto motivirajo ljudi, da sprejmejo manj učinkovite vzorce vedenja sledilcev, kot pa da bi kazali pravo osebnost. Razvoj pripadnika v kimavca je v večini odraz na togo vodenje enote s strogimi kaznimi. Kadar poveljnik za doseganje avtoritete uporablja ustrahovanje, nima zaupanja v podrejene, in zato želi imeti vse pod nadzorom ter zapade v tako imenovano mikromenedžiranje, se bodo podrejeni spremenili v ovce. Uporniki pogosto začnejo kot sledilci zvezd, vendar zaradi njihovih neizpolnjenih pričakovanj postanejo pri svojem delu pasivni. Včasih pa je razlog za uporništvo izguba zaupanja v poveljnika in enoto. Pragmatiki se pojavijo, ko organizacijsko vzdušje zaznamuje dolgotrajna nestabilnost. Spreminjajoče se voditeljstvo prav tako spodbuja transakcijsko sledenje, ki je značilno za pragmatike. Če imajo vojaški voditelji v organizaciji enega ali več takih dejavnikov, jim verjetno s prizadevanjem ne bo uspelo razviti boljših sledilcev (Kelley, 2013, str. 11).

Za učinkovito sledenje lahko poveljniki razvijajo svoje podrejene tako, da jim dajejo priložnosti za povečanje veščin sledenja in jim pri njihovem napredku tudi dajejo povratne informacije. Dejansko je to podobno kot pridobivanje voditeljskega znanja, le da je usposabljanje iz tega usmerjeno predvsem v pridobivanje znanja sledenja kot vodstvene sposobnosti. Še posebno velja to za kimavce in ovce, da jih lahko izkušnje iz poveljevanja s poslanstvom oblikujejo v učinkovite sledilce. Da njihovi podrejeni uspešno končajo cikel učenja na podlagi izkušenj, mora poveljnik zagotoviti stalen nadzor nad usposabljanjem, vzpostavljen mora biti dialog, ključne pa so tudi povratne informacije na obe strani, tako poveljnika kot sledilca (Kalimuddin, 2017, str. 6).

Ameriška doktrina poveljevanja s poslanstvom priznava, da vojaška organizacija enako potrebuje aktivne voditelje in aktivne sledilce. Vojaški voditelji lahko

s praktičnim razumevanjem teorije sledenja izboljšajo uporabo poveljevanja s poslanstvom. Takšno vodenje enote jim tudi povečuje možnosti uspešne izvedbe naloge. Poznavanje različnih slogov sledenja poveljnikom omogoča predvidevanje, kako se bodo podrejeni odzvali na vodenje s poslanstvom. Tako lahko tudi prilagajajo slog vodenja posameznemu sledilcu, tako da bodo izkoriščene sledilčeve prednosti in ublažene slabosti. Težava lahko nastane, če nadrejeni ne pozna nobene teorije sledenja in izvaja vodenje tako, kot njemu najbolj ustreza. Če to počne samo s formalno avtoriteto, pri tem pa uporablja ustrahovanje, kaznovanje ali pa je zelo tog do sprejemanja različnih predlogov oziroma drugega mnenja, se bodo sledilci na to primerno odzvali. Večinoma bodo svoj prvobitni slog sledenja spremenili v popolnoma drugega, ki bo njim v taki situaciji najbolj ustrezal. V smislu izboljšanja organizacije teorija sledenja pojasnjuje, kako lahko organizacijski dejavniki sčasoma privedejo do neučinkovitega sledilčevega vedenja. Hkrati zagotavlja pot za razvoj aktivnih sledilcev, kar na koncu pomeni boljše poveljevanje s poslanstvom.

4 Sklep

Naziv poveljnik in s tem določene pristojnosti dobi pripadnik Slovenske vojske s postavitvijo na delovno mesto, s tem mu je podeljena formalna avtoriteta poveljevanja. Temelj dobrega poveljnika je delovanje skladno s stroko in vojaškimi vrednotami, le tako mu bodo podrejeni izkazovali zvestobo in mu sledili tudi v boju. Z odražanjem takega značaja bo lahko vodil enoto tudi z neformalno avtoriteto, ki je bistvena za izvajanje voditeljstva. Voditelj ima sposobnost vplivanja na podrejene toliko, da mu ti prostovoljno sledijo k izpolnjevanju skupnih ciljev vojaške organizacije. Pravi voditelji so poveljniki z jasnimi vizijami, etičnimi normami, značajem in strokovnim znanjem. Zavedajo se svojih vrlin in šibkosti, še bolj pomembno pa je, da se zavedajo in poznajo sposobnosti svojih podrejenih. Namreč le poveljniki z razvitimi načeli vojaškega voditeljstva, ki poznajo svoje podrejene in jim znajo določevati naloge glede na njihove sposobnosti, lahko vodijo enoto na podlagi poslanstva. Takšno poveljevanje zahteva od poveljnika sposobnost decentraliziranega odločanja, neformalnega sporazumevanja in sprejemanja hitrega odločanja skladno z namero nadrejenega.

Prepričanje, da sta za doseg skupnega cilja vojaške organizacije pomembna samo sposobnost poveljnika in njegovo poveljevanje, je napačno. V doseganju skupnega cilja velik delež nosijo sledilci. Sledenje je druga stran voditeljstva. Je sposobnost posameznika, da sodeluje v skupini, aktivno sledi navodilom in si prizadeva podpirati svojega nadrejenega. Če sledenje ni skladno s pričakovanji, se izvedba naloge odmika od načrtovane časovnice oziroma ni izvedena s standardi ali normami. V vojaški organizaciji bi bilo poveljnika treba obravnavati kot voditelja in sledilca hkrati. Vendar kot lahko vidimo iz Koncepta voditeljstva SV (2007), je v razvoju častnika poudarek samo na voditeljstvu. Vodstveni kader se mora zavedati pomena aktivnega sledilca in pomena koncepta sledenja v konceptu voditeljstva. Namreč vsak voditelj oziroma poveljnik je tudi sledilec. V demokratični državi, kakršna je Republika Slovenija, kjer je uveljavljen civilni nadzor, je tudi načelnik Generalštaba SV sledilec, sledi namreč politični volji in civilnemu nadzoru. Resničnost pa je taka, da noben vodja ne more uspešno voditi enote brez dobrih sledilcev.

V članku smo spoznali več slogov sledilcev. Avtorji jih različno pojmujejo, vsi pa temeljijo na ocenjevanju aktivnosti podpore pri izvajanju naloge in kritičnem razmišljanju pri načinu izvedbe naloge. V kateri slog spada sledilec, je odvisno od njegovega pristopa do organizacije, načina vedenja, osebnega značaja in podpore enoti do izvedbe skupnega cilja. Vpliv, da sledilci spremenijo slog iz enega v drugega, ima tudi način vodenja enote. Na najnižji neposredni ravni vojaškega voditeljstva so osnovni sledilci vojaki. Tu ne moremo mimo dejstva, da so prisotni vsi tipi sledilcev. V temu okolju postane opazna sposobnost poveljnika, da s pravilnim usmerjanjem in motiviranjem vpliva na vojake tako, da jih pripravi, da mu sledijo k skupnemu cilju organizacije, čemur rečemo umetnost vodenja. Med množico vseh teh pripadnikov se iščejo sledilci zvezd, ki jih je treba usmerjati v podčastniški kader. Na organizacijski in tudi na neposredni ravni, na kateri se pojavljajo štabi, poveljnik za učinkovito in hitro odzivno organizacijo potrebuje aktivne in kritično razmišljujoče sledilce. Sledilce, ki nepristransko podajajo nasvete, ki aktivno sodelujejo pri štabnih procesih, ki razvijajo kohezijo znotraj tima, ki imajo visoko moralo in so pripravljeni sprejeti nalogo in jo izvesti skladno za namero poveljnika. Zavedati se je treba, da je poveljniški kader v obeh vlogah, v vlogi sledilca in vlogi poveljnika. Zato je pri njih ključno, da se izobražujejo iz sledenja in voditeljstva. Pri svojem vodenju enote morajo upoštevati obe

vlogi. Do nadrejenega morajo delovati kot aktivni sledilci, ki s svojo enoto konstruktivno podpirajo cilj višje organizacije. Do podrejenih pa morajo delovati po vseh načelih voditeljstva, pri čemer je ključno, da za uspešno vodenje enote spoštujejo pripadnike, poznajo njihove sposobnosti in slabosti ter v tem duhu tudi dodeljujejo naloge. Iz vsakega sloga sledilca lahko s pravim načinom dobimo kakovostno opravljeno delo. Še posebno dobro premišljena mora biti poveljnikova izbira značaja sledilcev za dodeljevanje nalog pri poveljevanju s poslanstvom. Tu je zelo pomemben razvoj kohezivnega tima z medsebojnim zaupanjem in prilagajanjem situaciji. Za ustvarjanje tega je postavitve aktivnih sledilcev na prava mesta bistvena. Da lahko poveljnik to zagotovi, mora dobro poznati značaj, sposobnosti, slabosti in znanje svojih podrejenih. Z dodeljevanjem nalog posamezniku poveljnik izkazuje zaupanje v podrejenega in mu s tem dviguje samozavest in motivacijo za izvedbo naloge. Pri poveljevanju s poslanstvom se podrejenemu dodeli namera oziroma cilj, kaj je treba izvesti, kako se bo izvedlo, pa je prepuščeno odločitvi podrejenega poveljnika. Zato je pri takem načinu vodenja nujno kompleksno razmišljanje, ki zahteva veliko usposabljanja poveljujočega kadra in sledilcev.

Vsi poveljniki so tudi sledilci. Če želi poveljnik kakovostno slediti ciljem nadrejenega, kar predstavlja tudi del ciljev njegovi enoti, mora biti dober sledilec. Le tako lahko zagotovi, da bo kot poveljnik uspešno vodil enoto do dodeljenih ciljev nadrejenega.

Bistveni element vojaške organizacije so ljudje. Če želimo, da bo organizacija imela pozitivno vzdušje, ki je povezano z motivacijo, ta pa z bojno močjo, se je treba potruditi v zadovoljstvo pripadnikov SV. Najpomembnejšo vlogo v tem procesu odigrajo častniki in generali, ki predstavljajo ključne voditelje SV. Zato je zelo pomembno, da se pri častniškem kadru dvigne raven usposabljanja voditeljstva v celotni karieri. Tukaj mislim tudi častnike in generale na operativni in strateški ravni. Koncept vojaškega voditeljstva v SV (2007) je dobro zasnovan, vendar potrebuje osvežitev, mogoče bi bilo na tem področju treba imeti samostojno doktrino. Zelo pomembno za slovenski vojaški izobraževalni proces častnika je, da se vključijo poleg tem iz voditeljstva tudi teme iz sledenja. Tuje vojske so začele zelo resno v svoje doktrinarne dokumente vključevati sledenje kot ključni element voditeljstva, zato predlagam, da se Koncept vojaškega voditeljstva v SV (2007) dopolni s

temami sledenja. Poveljniški kader v večini pozna pomen vloge sledilcev v vojaški organizaciji, vendar pa morajo za uspešno vodenje enote natančno poznati tudi tipe sledilcev, njihovo vlogo v vojaški organizaciji, način obvladovanja in motiviranja različnih tipov. Namreč kot smo skozi članek ugotovili, so za vojaško organizacijo pomembni vsi tipi sledilcev, odvisno je samo od sposobnosti voditelja, ali jih zna na pravi način obravnavati.

5 Literatura in viri

1. Corrothers, E. M., 2009. *SAY NO TO »YES MEN«: Followership in the modern military*. Air Command and Staff College, Air University. Maxwell Air Force Base, Alabama. <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a539460.pdf>, 26. 1. 2020.
2. Kalimuddin, M., 2017. *The Practical Application of Followeship. Theory in Mission Command. Military Review, The Professional Journal of the US Army*. <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2017-Online-Exclusive-Articles/Follower-ship-Theory/>, 30. 1. 2020.
3. Kelley, R. E., 2013. *Rethinking Followership*. https://www.asme.org.uk/images/pdfs/2013/8.rethinking_followership.pdf, 5. 1. 2020.
4. McCallum, J. S., 2013. Followership: The other side of leadership. *Ivey Business Journal*. <https://iveybusinessjournal.com/publication/followership-the-other-side-of-leadership/>, 10. 12. 2019.
5. McQueen, M. R., 2013. *The effects of Kurt Lewin's Three major leadership styles on followers: A follower's perspective*. La Verne, California: University of La Verne, College of Education and Organizational Leadership, Organizational Leadership Department. <https://search.proquest.com.ezproxy.izum.si:2050/pqdtglobal/docview/1437649356/BC9E6853BC754FB6PQ/?accountid=31309>, 10. 12. 2019.
6. MCWP 6-11. *Leading Marines*. 2002. HQ United States Marine Corps Washington. <https://www.marines.mil/Portals/1/Publications/MCWP%206-11%20Leading%20Marine.pdf>, 5. 1. 2020.
7. Potočnik, V., 2014. Poveljevanje z namero in Slovenska vojska. *Sodobni vojaški izzivi*. 16-2, str. 97–111.

8. Slovar slovenskega knjižnega jezika 2 (SSKJ), 2014. *Fran, Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša*. ZRC SAZU. <https://fran.si/>, 4. 1. 2020.
9. Slovenska vojska, 2007. *Koncept vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski*, številka 603-65/2006-2, z dne 26. 1. 2006.
10. Suda, L., 2013. *In Praise of Followers*. *PMI Global Congress Proceedings*. New Orleans, Louisiana. <https://www.pmi.org/learning/library/importance-of-effective-followers-5887>, 3. 1. 2020.

Vloga zračnojurišnih sil v bojnem delovanju: razvoj koncepta in perspektiva njegove uporabe v Slovenski vojski

The role of air assault forces in combat operations: Development of the concept and the prospect of its use in the Slovenian Armed Forces

Povzetek

Zračni juriš je oblika manevra v ofenzivnem delovanju, ki zagotavlja hitro razporeditev sil in sredstev v območje delovanja z uporabo helikopterjev. Ne smemo ga zamenjevati z zračnim premikom ali zračnim desantom. Pehotne, specialne in specializirane enote Slovenske vojske morajo biti usposobljene za izvajanje elementov zračnega juriša, skladno s poslanstvom enote in določenimi nalogami iz aktov vodenja in poveljevanja. Slovenska vojska je kot članica Nata (angl. *North Atlantic Treaty Organization* – Organizacija severnoatlantske pogodbe) sprejela cilje zmogljivosti s področja helikopterskega delovanja in elementov zračnega juriša. Da bi zagotovila interoperabilnost oziroma povezljivost z zavezništvom, Slovenska vojska sprejema Natove doktrinarne publikacije in sporazume o standardizaciji (t. i. STANAG-e) s tega področja. Kljub navedenemu to področje v vojaški strokovni literaturi Slovenske vojske ostaja razmeroma neopredeljeno in predvsem normativno neurejeno. V prispevku bo analiziran koncept zračnega juriša na primeru razvoja zračnojurišnih sil ameriške kopenske vojske v različnih obdobjih in različnih oboroženih konflikatih. Koncept zračnega juriša ameriške kopenske vojske je namreč z določenimi posebnostmi in omejitvami prevzel tudi Nato. Opravili bomo pregled stanja na področju zračnega juriša v Slovenski vojski, ugotovitve pa bodo podlaga za oblikovanje mogočih rešitev za razvoj in izdelavo sklepov glede perspektive uporabe koncepta zračnega juriša v Slovenski vojski.

Ključne besede: zračni juriš, zračnojurišne sile, zračnopremične operacije, zračni maneuver, bojno delovanje.

Abstract

An air assault is a form of manoeuvre in offensive operations that uses helicopters to ensure a rapid deployment of forces and resources in the area of operations. It should not be confused with air movement or airborne assault. Infantry units, special units and specialised units of the Slovenian Armed Forces (SAF) must be trained to carry out the elements of an air assault, in accordance with the unit's mission and certain tasks referred to in command and control documents. As part of the North Atlantic Treaty Organization (NATO), the SAF has adopted capability targets for helicopter operations and air assault elements. In order to ensure interoperability with the Alliance, it adopts doctrinal publications and agreements on NATO standardisation (STANAGs) in this area. Despite the above, this area remains relatively undefined in the military professional literature of the SAF and, above all, unregulated by law. This article analyses the concept of air assault by considering the example of the development of the air assault forces of the US Army in different periods and different armed conflicts. The reason for this is that NATO has also adopted the concept of air assault of the US Army, subject to certain special characteristics and limitations. The article includes a review of the situation in the SAF with regard to air assault; the findings of this review represent the basis for formulating possible solutions in terms of the development of conclusions concerning the prospect of using the air assault concept in the SAF.

Key words: *air assault, air assault forces, air movement operations, air manoeuvre, combat operations.*

1 Uvod

Izum in razvoj helikopterjev sredi dvajsetega stoletja sta omogočila razvoj nove oblike ofenzivnega manevra – manevra zračnega juriša (angl. *air assault*). Sodobni nabor helikopterjev kot platforma omogoča namensko oblikovanje

enot in zmogljivosti ter združeno bojevanje rodov in s tem izvajanje vseh bojnih funkcij. Uporabljamo jih za izvedbo premikov in manevra, neposredne zračne podpore, izvidovanja, oskrbe enot, medicinske evakuacije, poveljevanja in kontrole ter drugih dejavnikov bojevanja.

Sodobno bojišče zahteva hitro projekcijo elementov bojne moči na velikih razdaljah, ki lahko izvajajo operacije v visokem tempu. Zračnojurišne enote lahko izvajajo vse načine in vrste delovanja, ne glede na prehodnost zemljišča, najbolj pa so primerne za izvedbo operacij in nalog, ki zahtevajo hitro premeščanje ali koncentracijo sil, presenečenje, prilagodljivost, premičnost, hitrost in iniciativo za zavzetje ključnega zemljišča.

V prispevku bomo obravnavali uporabo manevra zračnega juriša, ki zagotavlja hitro razporeditev sil in sredstev v območje delovanja z uporabo helikopterjev. Vlogo in koncept manevra zračnega juriša bomo pojasnili na primeru razvoja zračnojurišnih sil ameriške kopenske vojske (angl. *United States Army*). Razloga za to sta dva:

1. razvoj namensko organizirane enote za izvajanje zračnojurišnih operacij in program usposabljanja, utemeljen na bojnih izkušnjah;
2. razvit koncept manevra zračnega juriša ameriške kopenske vojske je z določenimi posebnostmi in omejitvami prevzel tudi Nato.

Slovenska vojska (SV) v svojih strateških, razvojno usmerjevalnih in planskih ter doktrinarnih dokumentih na vseh ravneh (ReDPROSV 2025,¹ SOPR 2018–2023,² vojaška doktrina, navodila, priročniki, standardni operativni postopki ter merila in metode) opredeljuje pomen in vlogo zračnega juriša (vertikalnega oziroma zračnega manevra) v bojnem delovanju, kljub temu pa to področje ostaja doktrinarno neopredeljeno in normativno neurejeno. Znanje in odgovornost pa sta razpršena.

S sprejetjem ciljev zmogljivosti Nata 2017 za Republiko Slovenijo in SVS (slovenski vojaški standard) STANAG-ov (angl. *Standardisation Agreement* – sporazum o standardizaciji zveze Nato) s področja helikopterskega delovanja in elementov zračnega juriša se je SV zavezala, da bo izdelala oziroma

¹ Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025.

² Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije za obdobje 2018–2023.

dopolnila vojaško strokovno literaturo, oblikovala ustrezne programe in načrte usposabljanja, ki bodo omogočili uresničitev sprejetih standardov in gradnjo zmogljivosti.

2 Opredelitev temeljnih konceptov

Doktrinarna (ne)opredeljenost pojma zračnega juriša v SV povzroča nerazumevanje in terminološke zadrege na tem področju. Razlog za to je hierarhična in časovna neusklajenost doktrinarnih dokumentov SV ter pomanjkanje vojaško strokovne literature v slovenskem jeziku s področja zračnega juriša. Dodatno zmedo vnaša nekritično in nepoenoteno prevajanje tuje doktrine, predvsem ameriške in Natove. V nadaljevanju bomo pojasnili temeljne koncepte in pojme, ki so ključni za obravnavo predmeta raziskovanja, upoštevajoč doktrinarne dokumente in strokovno literaturo SV, doktrino ameriških oboroženih sil in Natovo doktrino.

V doktrinarnih dokumentih in strokovni literaturi SV najdemo za zračni juriš še druge termine, in sicer zračni napad, helikopterski desant, vertikalni manever, zračni manever ipd. Najbolj celovito opredelitev najdemo v *Angleško-slovenskem vojaškem terminološkem slovarju*, v katerem je naslednja opredelitev zračnega juriša (angl. geslo *air assault*): »Delovanje, pri katerem zračne jurišne sile (bojne, bojna podpora in sile za zagotovitev delovanja) z uporabo ognjene moči, premičnosti ter s popolno vključitvijo helikopterjev na tleh ali v zraku izvajajo manever pod kontrolo poveljnika zračnih ali kopenskih sil. Namen delovanja je izvedba napada in uničenje sovražnika ali zavzetje in obvladovanje ključnega zemljišča« (Brinc idr., 2006, 7). Opredelitev je prevzeta iz ameriške doktrine in je prevod definicije termina zračnojurišne operacije (angl. *air assault operation*).

Tudi v doktrini ameriških oboroženih sil so bile v preteklosti opredelitve zračnega juriša različne. Razlog za to je bil postopen razvoj zračnega juriša in neusklajenost doktrine med posameznimi zvrstmi. Uveljavitev združene doktrine ameriških oboroženih sil (angl. *joint doctrine*)³ je odpravila te neskladnosti.

³ Z angl. terminom *joint doctrine* je imenovana združena doktrina vseh zvrsti (kopenska vojska, letalstvo, mornarica) ameriških oboroženih sil (DOD Dictionary, 2020, 113).

Zračni juriš je v najnovejših publikacijah definiran kot premik lastnih jurišnih sil s helikopterji (ali zrakoplovi z nagibnim rotorjem)⁴ z namenom bojnega delovanja in uničenja sovražnikovih sil ali zavzeti in obdržati ključno zemljišče. Medtem ko je zračnojurišna operacija (angl. *air assault operation*) definirana kot operacija oziroma delovanje, pri katerem jurišne sile z uporabo premičnosti helikopterjev (ali zrakoplovov z nagibnim rotorjem) in integracijo razpoložljive ognjene podpore manevrirajo pod kontrolo poveljnika kopenskega ali zračnega elementa z namenom bojnega delovanja in uničenja sovražnikovih sil ali zavzeti in obdržati ključno zemljišče (DOD Dictionary, 2020, str. 10).

Skladno z združeno doktrino ameriških oboroženih sil uvrščamo zračnojurišne operacije med tako imenovane združene operacije vsiljenega vstopa (angl. *joint forcible entry operations*), ki so glede na raven delovanja operativno-strateške operacije. Izvajajo jih lahko amfibijske, zračnodesantne, zračnojurišne in specialne sile ali kombinacija teh sil. Pomeni pa zavzeti in zadržati bazo za vzpostavitev mostišča (angl. *lodgment*) v sovražnem okolju, ki omogoči premik in manever silam drugega ešalona in s tem dosego poslanstva (JP 3-18, 2018, VIII, GL-5).

Na taktični ravni so zračnodesantne⁵ in zračnojurišne operacije vrste operacij vstopa (angl. *entry operations*) v območje delovanja z uporabo vertikalnega manevra (angl. *vertical envelopment*) za vrinjenje⁶ sil (*Gold Book*, 2010, I). Vertikalni manever ali vertikalni obhod (uporaba angl. terminov *vertical maneuver* in še pogosteje *vertical envelopment*) je oblika taktičnega manevra, pri katerem sile, ki se premaknejo na območje delovanja z letali tako, da skočijo s padali (angl. *air-dropped*) oziroma pristanejo (angl. *air-landed*) ali

⁴ Zrakoplov z nagibnim rotorjem (angl. *tiltrotor aircraft*) združuje zmožnosti helikopterja in letala s preklapljanjem rotorja v različne položaje. Uporabljata ga ameriška mornarica in korpus mornariške pehote ZDA.

⁵ Operacija ali delovanje, ki vključuje zračni premik (angl. *air movement*) sil za bojevanje in njihovo logistično podporo v ciljno območje delovanja za izvedbo taktičnega, operativnega ali strateškega poslanstva (FM 1-02.1, 2019, str. 1-2). Izvajajo jih posebej usposobljene enote, ki po zračnem premiku z letali skočijo s padali ali se izkrcajo po pristanku na tleh (DOD Dictionary, 2020, str. 10).

⁶ Termin vrinjenje (angl. *insertion*) uporabljamo v prispevku za postopek »razmestitve osebja in opreme v območju delovanja med zračnim jurišem«, in ne za vrinjenje (angl. *infiltration*) kot obliko manevra, pri katerem se »naše sile neopaženo premaknejo skozi ali v območje, ki ga zaseda sovražnik« (Brinc in dr., 2006, str. 127 in 129; Škerbinc idr., 2007, str. 68). V doktrinarnih dokumentih in strokovni literaturi SV se vrinjenje uporablja za oba omenjena angleška termina.

pa se premaknejo s helikopterji in so vrinjene (angl. *insertion*) prek zračnega juriša, napadejo zaledje in boke sovražnika z namenom odrezati ali obkoliti sovražnikove sile (FM 3-99, 2015, str. 1-19). Leta 2017 je bil podan predlog za umik termina vertikalni manever iz doktrine ameriških oboroženih sil in ni več v uporabi (JP 3-18, 2018, VIII, GL-5). Uporabljajo se samo termini zračni desant in zračni juriš oziroma zračnodesantne in zračnojurišne operacije kot vrste operacij (vsiljenega) vstopa v območje delovanja.⁷

Natova doktrina opredeli zračni juriš kot obliko zračnega manevra (angl. *air manoeuvre*), definicijo zračnega juriša pa prevzema iz doktrine ameriške kopenske vojske. Zračni manever je opredeljen kot integrirana uporaba helikopterjev (zrakoplovov) za podporo kopenskemu manevru. Druga oblika zračnega manevra so zračnopremične operacije (angl. *airmobile operations*), medtem ko so zračnodesantne operacije uvrščene med specialistične zmogljivosti, vendar ni eksplicitno opredeljeno, ali so del zračnega manevra. Zračnopremične operacije so opredeljene kot delovanje, kjer sile za bojevanje (vključno z opremo) manevrirajo znotraj bojišča s helikopterji (zrakoplovi) z namenom bojnega delovanja na tleh. Razlika med zračnojurišnimi in zračnopremičnimi operacijami⁸ je ta, da se sile pri zračnem jurišu izkrcajo v neposredni bližini cilja in imajo dovolj ognjene moči ter podpore (običajno jo zagotavljajo bojni (jurišni) helikopterji), da zavzamejo cilj takoj po vrinjenju ali kot del vrinjenja. Zračnopremične sile pa niso tako robustne in se običajno premaknejo proti cilju, ko je bilo vrinjenje že izvedeno, izkrcajo pa se zunaj stika s sovražnikom (SVS (STANAG) 2605(2), 2019, str. 3-16 in 3-17).

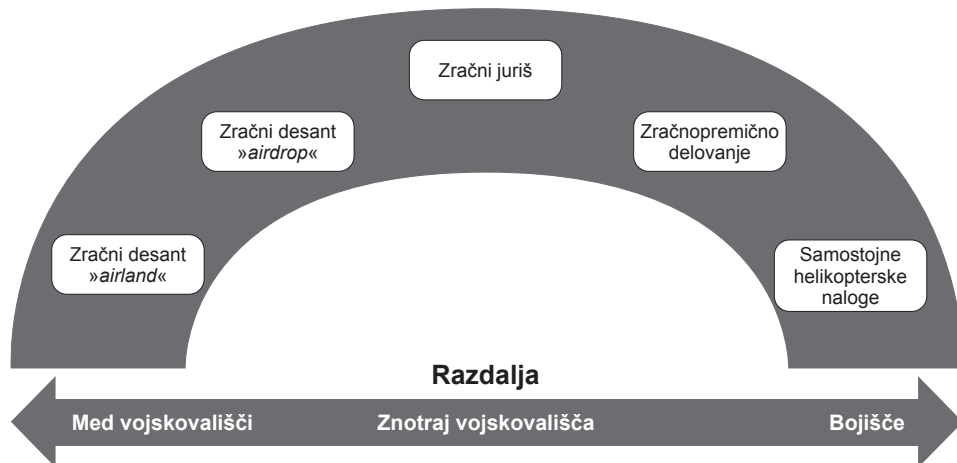
Na sliki 1 je opredeljen spekter zračnega manevra z razdaljami oziroma dosegi posameznih oblik zračnega manevra, ki lahko vključujejo delovanje na posameznem bojišču (angl. *battlefield*), znotraj vojskovališča (angl. *intra-*

⁷ V preteklosti so različne zvrsti oboroženih sil ZDA uporabljale še druga poimenovanja kot ekvivalent zračnemu jurišu. Ameriška kopenska vojska je med vietnamsko vojno uporabljala termin zračnopremične operacije (angl. *air mobile operations*). Korpus mornariške pehote ZDA (angl. *United States Marine Corps*) pa je do nedavnega uporabljal angl. termin *helicopterborne operations*. Od izdaje novega priročnika leta 2019 pa tudi marinci uporabljajo termin zračnojurišne operacije, ki je tudi naslov priročnika (MCTP 3-01B, 2019).

⁸ Zračnopremične operacije ne smemo enačiti s premikom po zraku (angl. *air movement*), ki je prevoz (transport) enot in pripadnikov, opreme in materiala ter oskrbe po zraku, to namreč ni nujno povezano s takojšnjim bojnim delovanjem (Furlan, 2006, str. 165). Uporablja se tudi termin zračna premičnost (angl. *air mobility*), ki je definirana kot »zmogljivost sil, premičnih po zraku, ki jim omogoča, da se premikajo po zraku in so hkrati sposobne za udeležbo v kopenskih spopadih« (Brinc idr., 2006, str. 9).

theatre) in celo med vojskovališči (angl. *inter-theatre*).⁹ Glede na to ločimo taktično, operativno in strateško premičnost (JDN, 2016, str. 21).

Slika 1: Spekter zračnega manevra

Vir: Prirejeno po JDN, 2016, str. 21

3 Zračni juriš v ameriški kopenski vojski

3.1 Doktrina in razvoj v različnih obdobjih

3.1.1 Obdobje druge svetovne vojne in korejske vojne

Taktični koncept zračnega juriša se je razvil iz dveh temeljev, in sicer (1) zračne premičnosti (angl. *air mobility*) in (2) vertikalnega (obhoda) manevra. Zračnopremično delovanje je razvila nemška vojska neposredno pred drugo svetovno vojno. Ameriška kopenska vojska je prevzela to metodo ofenzivnega delovanja leta 1941 z uporabo lesenih jadralnih letal. Jadralna letala so poskušala ponoči varno pristati v sovražnikovem zaledju, na krovu pa je bila skupina pehotnih vojakov. Po pristanku se je pilot letala pridružil enoti kot pehotni vojak in z njimi izvedel načrtovano nalogo. Tako delovanje so

⁹ Zračnodesantne enote imajo največji doseg in se lahko uprabljajo za vstop v vojskovališče (angl. *theatre entry*) kot začetne vstopne sile (angl. *initial entry force*) v kampanjo (JDN, 2016, str. 21).

z razvojem helikopterja po drugi svetovni vojni opustili (WTC Handbook, 2013, str. 7).

Vertikalni (obhod) manever je oblika manevra v ofenzivnem delovanju, pri katerem enote skočijo s padali ali pristanejo v območje delovanja in napadejo zaledje ter boke sovražnika, z namenom odrezati logistično oskrbo ali preprečiti njegov izmik. Začetek razvoja sega v leto 1946, ko je komisija (t. i. *Hogaboom Board*), ki jo vodil poveljnik korpusa mornariške pehote ZDA, predlagala razvoj in uporabo transportnih helikopterjev, ki bi jim omogočil razmestitev sil pri napadu na sovražnikovo obalo. Leta 1947 so ustanovili poskusno helikoptersko eskadriljo, poimenovano HMX-1, s helikopterji Sikorsky HO3S-1, ki je bila odgovorna za razvoj vertikalnega (obhodnega) manevra. Prvi doktrinarni priročnik s tega področja je bil izdan leta 1948 z naslovom *Uporaba helikopterjev v amfibijskih operacijah* (angl. *Amphibious Operations – Employment of Helicopters*). Prvi bojni vertikalni (obhodni) manever¹⁰ je bil izveden v korejski vojni leta 1951 (WTC Handbook, 2013, str. 7). Ameriške sile so v korejski vojni zelo učinkovito uporabljale helikopterje, predvsem za premik in vrinjenje sil, logistično oskrbo, medicinsko evakuacijo in izvidovanje.

3.1.2 Obdobje vietnamske vojne

Ameriška kopenska vojska je na podlagi izkušenj iz korejske vojne¹¹ začela razvijati svoj doktrinarni koncept, poimenovan zračnopremično delovanje (angl. *air mobile*). Leta 1963 so ustanovili prvo poskusno enoto, poimenovano 11. zračnojurišna divizija (angl. *11th Air Assault Division – Test*) s pridodano 10. zračnotransportno brigado (angl. *10th Air Transport Brigade*). Jedro enote so tvorili pripadniki, ki so imeli predhodne izkušnje iz zračnodesantnih enot. Po dveh letih usposabljanja in razvoja koncepta delovanja je operative zmogljivosti dosegla leta 1965, neposredno pred napotitvijo v vietnamsko

¹⁰ Cilj operacije, poimenovane angl. *Summit*, je bil zavarovati koto 884. V operaciji je bilo s helikopterji tipa HRS-1 vrinjenih 224 vojakov z bojno opremo in osem ton ostale opreme, za kar so potrebovali 65 nalletov (WTC Handbook, 2013, str. 7).

¹¹ Ugotovili so, da jim je manjkala predvsem premičnost in t. i. konjenica (angl. *cavalry*). Konjenica je bila del oklepno-mehaniziranih enot, ki so bile takrat pretežke, prepočasne in preveč vezane na ceste, da bi lahko zagotavljale poslanstvo konjenice v bojnem delovanju (Carland, 2003, str. 2).

vojno, in bila preimenovana v 1. zračnopremično konjeniško divizijo (angl. *1st Cavalry Division – Air Mobile*).¹² Na odločitev za ustanovitev take divizije je močno vplivala vključitev ZDA v vietnamsko vojno z bojnimi enotami (Carland, 2003, str. 12 in 14). Zahtevno zemljišče, gosta džungla in hribovit svet ter protiuporniško delovanje v Vietnamu so namreč zahtevali nov taktični koncept in razvoj taktik, tehnik in postopkov.

Doktrina zračne premičnosti je bila opredeljena v Priročniku za zračnopremične operacije (angl. *FM 57-35: Airmobile Operations*) leta 1960 in 1963. V priročniku so bile zračnopremične sile opredeljene kot »sile, ki s hitrostjo in prilagodljivostjo zrakoplovov zagotavljajo prednost poveljniku pri izvedbi širokega nabora nalog«. Doktrina je predvidevala osem oblik zračnopremičnih ofenzivnih operacij in štiri oblike defenzivnih operacij. Bojne izkušnje iz vietnamske vojne so bile integrirane v prenovljenem priročniku z istim naslovom leta 1967. Kot dopolnila prvemu priročniku lahko zasledimo natančna navodila za ognjeno podporo, vlogo helikopterja za poveljevanje in kontrolo, opredelitev dveh novih oblik ofenzivnih operacij, natančen opis tehnik in postopkov, kot je priprava podvesnih tovorov in opreme, postopki vkrcavanja in izkrcavanja ipd. (Graves, 1999, str. 8–10). Iz tega primera vidimo, da je bila doktrina napisana pred začetkom preizkusnega obdobja, sledil je razvoj koncepta in uporaba enot v boju, nato pa so izkušnje iz učenja vnesli v dopolnjeno doktrino.

Zaradi uspešnosti koncepta zračnopremičnega delovanja med vietnamsko vojno se je leta 1968 tudi 101. zračnodesantna divizija (angl. *101st Airborne Division*) preoblikovala v zračnopremično divizijo. Po vrnitvi v ZDA se je leta 1974 preimenovala v zračnojurišno divizijo (WTC Handbook, 2013, str. 11). Istega leta so ustanovili prvo šolo zračnega juriša (angl. *Air Assault School*), ki deluje še danes.

3.1.3 Obdobje po vietnamski vojni in zalivska vojna

Od sredine sedemdesetih let in skozi osemdeseta leta prejšnjega stoletja je 101. divizija vodila proces razvoja zračnega juriša. Proces razvoja je vključeval

¹² T. i. zračna konjenica je kot svoje »konje« uporabljala helikopterje Bell UH-1 Iroquois, poimenovane *Huey*, in kmalu postala simbol vietnamske vojne.

predvsem uvedbo novih helikopterjev UH-60 Blackhawk (zamenjava za Bell UH-1) in izboljšanih CH-47D Chinook ter naprav za nočno letenje in delovanje. Za uporabo novih tehnologij je 101. divizija razvila specialistične taktike, tehnike in postopke, zračnojurišne operacije pa so se lahko enakovredno izvajale tudi ponoči (Raub, 2016, str. 3).

Leta 1982 je ameriška kopenska vojska sprejela nov operativni koncept, poimenovan zračno-kopenska bitka (angl. *Air Land Battle*), ki daje poudarek večdimenzionalnemu bojišču. Razlika s prejšnjim operativnim konceptom, imenovanim aktivna obramba (angl. *Active Defense*), je predvsem pomen operativne ravni vojskovanja. Značilnosti zračno-kopenske bitke so visoka premičnost enot in opreme ter izogibanje odločilnim spopadom, ki jih vsiljuje sovražnik. Iz Priročnika za zračnojurišne operacije (angl. *FM 90-4: Air Assault Operations*), izdanega leta 1987, lahko vidimo usklajenost z nadrejenim operativnim konceptom. Zračni juriš tako poveljnikom omogoča možnost hitrih odzivov na taktične priložnosti, izvedbo globokih napadov in naskokov čez sprednjo črto lastnih enot, udare v sovražnika s katere koli strani in zadrževanje veliko močnejšega sovražnika, medtem ko se izogibajo odločilnim spopadom (FM 90-4, 1987, str. 1-1 do 1-5). Novo doktrino so v večjem obsegu uporabili in preizkusili med zalivsko vojno v operaciji Puščavski vihar leta 1991.

3.1.4 Obdobje po koncu hladne vojne in globalna vojna proti terorizmu

Konec hladne vojne je pomenil spremenjeno varnostno okolje in novo (četrto) generacijo vojskovanja, zato je leta 1993 nastal operativni koncept, poimenovan operacije celotnega spektra (angl. *Full Spectrum Operations*). Zanj je značilno združeno, večrodovsko, večnacionalno¹³ in večdimenzionalno delovanje v ofenzivnih, defenzivnih in stabilizacijskih operacijah. Teroristični napadi 11. septembra 2001 so pomenili začetek t. i. globalne vojne proti terorizmu in ameriška posredovanja v Afganistanu in Iraku. Velikost obeh vojskovašč,

¹³ Razlikovati je treba med izrazi (1) združeno (angl. *joint*) – sodelovanje več kot ene zvrsti oboroženih sil iste države; (2) skupno (angl. *combined*) – sodelovanje elementov več držav, uporablja se tudi angl. termin *multinational*; (3) večrodovsko (angl. *combined arms*) – sodelovanje več rodov oboroženih sil (Brinc in dr., 2006, str. 53, 135, 161). V SV se uporablja termin združeno bojevanje rodov za prevod angl. termina *combined arms*, ki pa ne omogoča razlikovanja med angl. termini *joint* in *combined*.

zahtevno zemljišče, asimetrično vojskovanje in improvizirane eksplozivne naprave na cestnih komunikacijah so zahtevali vedno večjo helikoptersko podporo vsem delovanjem. Ameriška kopenska vojska je zato modularno prilagodila organizacijsko sestavo svojega letalstva in v vsako divizijo organsko vključila po eno bojno helikoptersko brigado (angl. *combat aviation brigade – CAB*). Na ta način so helikopterske zmogljivosti enakovredno porazdeljene v vse divizije ameriške kopenske vojske, ne glede na vrsto divizije. To pomeni, da imajo lahke pehotne enote in oklepno-mehanizirane enote na voljo enake helikopterske zmogljivosti kljub različnemu poslanstvu. Oklepno-mehanizirane enote le izjemoma izvajajo zračni juriš, saj jim premičnost in ognjeno moč zagotavljajo tanki in bojna vozila pehote (Raub, 2016, str. 4–5). Lahke pehotne enote pa se zanašajo na premičnost in ognjeno moč helikopterjev ter pogosto izvajajo zračnojurišne operacije. Opisan modularen pristop zmanjšuje sposobnost lahkih pehotnih enot za izvedbo zračnojurišnih operacij večjega obsega.

Leta 2011 je sledil operativni koncept z imenom enotne kopenske operacije (angl. *Unified Land Operations*), ki pomeni istočasno ofenzivno, defenzivno in stabilizacijsko delovanje ter izpostavlja odločilno delovanje, ki ga vodi poslanstvo. Uspeh zahteva integracijo naporov z drugimi zvrstmi oboroženih sil, agencijami in mednarodnimi partnerji (ADP 3-0, 2017, str. 1). Istega leta je izšel Priročnik s taktikami, tehnikami in postopki za zračnojurišne operacije (angl. *ATTP 3-18.12: Air Assault Operations*). Upošteval je nov operativen okvir, nove tehnologije in učenje iz izkušenj, pridobljenih iz globalne vojne proti terorizmu, ter prilagojeno modularno organizacijsko sestavo divizij in njihovih brigadnih bojnih skupin ter bojnih helikopterskih brigad.

Leta 2015 je izšel zadnji veljavni priročnik, z naslovom Zračnodesantne in zračnojurišne operacije (angl. *FM 3-99: Airborne and Air Assault Operations*). Priročnik izpostavlja pomen združenega delovanja znotraj združenih operacij vsiljenega vstopa, ki so glede na raven delovanja operativno-strateške operacije.

Prihodnost predstavlja operativni koncept, ki se še razvija in se imenuje operacije v več domenah (angl. *Multi Domain Operations – predhodno Battle*). Poudarja istočasno združeno bojevanje v različnih domenah, t. j. morju, kopnem, zraku, vesolju in kibernetnem prostoru. Vključuje kinetično in nekinetično delovanje proti skoraj enakovrednemu (angl. *near-peer*)

sovražniku, kot sta Rusija in Kitajska (TRADOC Pamphlet 525-3-1, 2018). Koncept naj bi bil odgovor na hibridno vojskovanje. Vloga zračnojurišnih sil bi bila izvedba operacij vsiljenega vstopa.

3.2 Primerjava vloge zračnojurišnih operacij v različnih oboroženih konfliktih in obdobjih

V prejšnjem podpoglavju smo predstavili zgodovinske vidike in analizo doktrine in razvoja zračnojurišnih sil v različnih obdobjih. Skladno s tem bomo v tem delu poskušali opredeliti vlogo zračnojurišnih sil v bojnem delovanju v različnih oboroženih konfliktih iz različnih obdobji in obdobja medsebojno primerjali.

Vietnamska vojna je bila pomembna za razvoj zračnega juriša, saj je preizkušala doktrinarni koncept v bojnem delovanju. Na podlagi analiz in učenja iz izkušenj po izvedenih operacijah in bojnih delovanjih se je doktrina med vojno razvijala, prilagajala in dopolnjevala. Če primerjamo priročnike iz tistega obdobja in današnje, lahko ugotovimo, da se dele doktrine uporablja še danes. Zračni juriš je med vietnamsko vojno ostal na taktični ravni delovanja, podpiral je t. i. taktiko poišči in uniči (angl. *search and destroy*), ki bi jo lahko danes primerjali s premikom v stik. Premičnost in ognjeno moč, ki jo zagotavlja helikopter, so uporabili za iskanje sovražnika, približevanje in njegovo uničenje. Pokazala se je pomembnost namenske organizacijske sestave enot za zračni juriš, ki vključujejo zračno komponento. Na ta način lažje zagotovimo integracijo med kopensko in zračno komponento, saj so del iste enote in odgovorne istemu poveljniku.¹⁴ Uspeh in povečan obseg zračnega juriša v tem obdobju lahko pripišemo tehnološkemu razvoju helikopterjev, odsotnosti zračne obrambe pri sovražniku, naklonjenosti obrambnega ministra konceptu, ki je zagotovil visoko razpoložljivost helikopterjev, in težko prehodnemu zemljišču v Vietnamu, ki ni puščal veliko možnosti za uporabo drugih sredstev. Sklenemo lahko, da so imele zračnojurišne operacije glavno vlogo v vietnamski vojni.

¹⁴To pa ne pomeni, da enote, ki v svoji sestavi nimajo helikopterskih zmogljivosti, ne morejo uspešno izvajati zračnega juriša. Uspeh je odvisen predvsem od ravni usposobljenosti posameznih elementov in standardizacije postopkov.

Zalivska vojna¹⁵ in operacija Puščavski vihar je upoštevala načela operativnega koncepta zračno-kopenske bitke in doktrine zračnojurišnih operacij iz tega obdobja. Pomemben vidik zračnega juriša v operaciji Puščavski vihar je operativna globina bojnega delovanja zračnojurišnih sil, ki so omogočile izboljšane zmogljivosti helikopterjev, dodatna bojna helikopterska brigada, ki je bila pridodana 101. zračnojurišni diviziji, in vzpostavitev vmesnih prednjih operativnih baz med izvedbo prodora, kar jim je omogočilo podaljšanje operativnega dosega. Čeprav je bila vloga zračnojurišnih sil v operaciji Puščavski vihar oblikovanje razmer, je zračni juriš v tem obdobju dosegel novo stopnjo v razvoju.¹⁶ Zračni juriš je iz skoraj povsem taktičnega delovanja v obdobju vietnamske vojne prešel na operativno raven.

Iz obdobja po koncu hladne vojne in globalne vojne proti terorizmu velja izpostaviti dve zračnojurišni operaciji: (1) bitko za Mogadiš v Somaliji in (2) operacijo Anaconda v Afganistanu.

Bitka za Mogadiš v Somaliji predstavlja primer operacije celotnega spektra (angl. *Full Spectrum Operations*), za katere je značilno združeno, večrodovsko, večnacionalno in večdimenzionalno delovanje ter prehajanje iz ofenzivnega, defenzivnega v stabilizacijsko delovanje. Razloge za neuspeh lahko najdemo v slabih pripravah in podcenjevanju sovražnika, zahtevnem urbanem zemljišču, ki je idealno za zasede, in nepoznavanju moči asimetričnega vojskovanja, ki so izničili prednosti zračnega juriša. Zračni juriš so izvedle specialne sile v konfliktu nizke oziroma srednje intenzivnosti. Izveden je bil na taktični ravni (manjše enote in kratke razdalje), imel pa je strateške posledice, tj. umik ameriških sil iz Somalije.

Tudi operacijo Anaconda lahko uvrstimo med operacije celotnega spektra. Izvedle so jo koalicijske sile skupaj z lokalnimi vojaškimi silami, v operaciji pa je sodelovalo več zvrsti oboroženih sil. V primerjavi s Somalijo so zračni juriš izvedle precej večje sile, ki pa niso imele dovolj helikopterjev, da bi omogočile koncentracijo lastnih sil. To bi omogočilo presenečenje in izkoriščanje iniciative. Podobnost z Mogadišem je premik dela sil po tleh v konvoju, ki je prav tako naletel na veliko težav. Vloga zračnojurišnih sil je bila

¹⁵Zalivska vojna spada v tretjo generacijo vojskovanja.

¹⁶Sile za odločilno delovanje so bile v kopenski ofenzivi oklepno-mehanizirane enote, ki so lahko najbolje izkoristile puščavsko manevrsko zemljišče

oblikovati razmere za glavne sile, ki so jih tvorile afganistanske vojaške sile pod mentorstvom koalicijskih specialnih sil.

Zračnojurišne operacije po koncu hladne vojne in v globalni vojni proti terorizmu potekajo med asimetričnima nasprotnikoma. Izvajajo jih predvsem specialne sile v sodelovanju s konvencionalnimi silami. Opazno je upadanje števila večjih operacij zračnega juriša in porast zračnih jurišev manjšega obsega, predvsem tistih, ki jih izvajajo specialne sile.

Prihodnji operativni koncept ameriške kopenske vojske operacije v več domenah (angl. *Multi Domain Operations*), ki se še razvija, predvideva pomembno vlogo zračnojurišnih sil, in sicer v izvedbi operacij vsiljenega vstopa.

4 Zračni juriš v Slovenski vojski

4.1 Doktrinarna in normativna urejenost v Slovenski vojski

Vojaška doktrina iz leta 2006, najvišji vojaškostrokovni dokument strateške ravni, zračnega juriša izrecno ne opredeli. Vendar pa je temeljna doktrinarna podlaga, iz katere izhajajo področne doktrine, taktike, navodila, priročniki, merila in metode ter drugi vojaški strokovni dokumenti. Iz pregleda druge strokovne literature SV lahko ugotovimo, da je zračni juriš omenjen v publikacijah na taktični ravni, manjka pa celovita opredelitev koncepta in uporabe zračnojurišnih sil.

Podlage za oblikovanje vojaške doktrine SV so Resolucija o strategiji nacionalne varnosti, Obrambna strategija RS, Strateški koncept zavezništva, Natova zavezniška doktrina združenih sil (angl. *Allied Joint Doctrine*) in druge, ki pa so bile od leta 2006 dopolnjene oziroma spremenjene. Vojaško doktrino je zato treba prenoviti, posledica trenutnega stanja pa je hierarhična in časovna neusklajenost strateških in doktrinarnih dokumentov ter strokovne literature SV. Delno se dopolnjuje s sprejemanjem publikacij in sporazumov o standardizaciji zveze Nato (Natovih standardiziranih predpisov), ki postanejo slovenski vojaški standardi (SVS STANAG) in zagotavljajo interoperabilnost oziroma povezljivost z zavezništvom. Ti se večinoma ne prevajajo v slovenski

jezik, temveč so prevzeti po t. i. metodi platnice – preveden je samo naslov in podana navodila za njegovo uporabo. SVS STANAG sprejme minister za obrambo na predlog organizacijske enote za standardizacijo.

Za razvoj zračnega juriša v SV je pomembna naslednja doktrinarna opredelitev. Vojaška doktrina (Vlada RS, 2006, str. 75, 87 in 94) znotraj podpornega in stabilizacijskega načina delovanja SV kot eno izmed vrst delovanja uvršča evakuacijo ogroženega nevojaškega osebja, tj. državljanov Slovenije, z območij drugih držav (ogroženega kriznega območja) v Slovenijo ali na drugo varno območje. Opravljajo jo enote SV ob sodelovanju enot zavezništva, s svojimi silami pomagajo pri njihovem zbiranju, varovanju v zbirnih območjih in zagotavljajo vojaški transport. Uporaba zračnega juriša je v okoliščinah, kjer je pomembna prilagodljivost, hitrost in premičnost,¹⁷ zelo učinkovita. Evakuacijo izvajajo specialne ali posebej izurjene enote, za širše zavarovanje se lahko uporabi tudi pehotne enote. Navedeno opredelitev lahko razumemo kot doktrinarno podlago oziroma izhodišče za razvoj zračnega juriša v SV.

4.1.1 Razvojno usmerjevalni in planski dokumenti

Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 (ReDPROSV25) sprejme Državni zbor RS in je najvišji razvojno-usmerjevalni dokument ter dolgoročni planski dokument, namenjen SV, ki zagotavlja podlago in okvir za dolgoročni razvoj in opremljanje SV. V resoluciji so upoštevani tudi strateški in planski dokumenti Nata ter EU (ReDPROSV25, 2010, 15483). Pri zmogljivostih SV predvideva: »SV bo razvila zmogljivosti za taktični zračni transport s transportnimi helikopterji in taktičnimi transportnimi letali. Za izvajanje vertikalnega manevra bo v podpori delovanja kopenskih sil SV zagotovila zmogljivost za prevoz pehotne čete v enem naletu. Del helikopterskih in letalskih zmogljivosti bo sposoben delovati znotraj zavezništev in v mednarodnih operacijah in misijah« (ReDPROSV25, 2010, 15488).

¹⁷ Skladno z Natovo doktrino je reševanje izoliranega osebja (angl. *personnel recovery*) eden izmed elementov zračnega juriša, ki je uvrščen pod specializirane naloge. Kot primer lahko navedemo evakuacijo britanskih državljanov in državljanov Evropske unije (EU) iz Bejruta leta 2006 z vojaškimi helikopterji po izraelskem bombardiranju Libanona.

Srednjeročni obrambni program RS za obdobje 2018–2023 (SOPR 2018–2023) je srednjeročni planski dokument, ki določa cilje, vire in najpomembnejše usmeritve delovanja ter prednostna področja razvoja obrambnih zmogljivosti, sprejme pa ga Vlada RS. Z vključevanjem sprejetih Natovih ciljev zmogljivosti 2017 za RS in izvedbenega načrta PESCO (angl. *Permanent Structured Cooperation*) zagotavlja povezavo med nacionalnim obrambnim načrtovanjem in obrambnim načrtovanjem v Natu in EU. Kot prednostna področja sodelovanja pri razvoju zmogljivosti predvideva, razen dveh srednjih bataljonskih bojnih skupin, tudi razvoj specialnih sil in helikopterske zmogljivosti (Vlada RS, 2018, str. 5 in 22). Za naše raziskovanje je pomembno predvsem naslednje: »Srednje pehotne zmogljivosti bodo premestljive. V okviru pehotnih zmogljivosti bo SV namensko oblikovala tudi zmogljivosti lahke in gorske pehote. Del pehotnih zmogljivosti bo usposobljen za izvedbo vertikalnega zračnega manevra s helikopterji«¹⁸ (Vlada RS, 2018, str. 24).

Po analizi razvojno-usmerjevalnih in planskih dokumentov, ki so skladni z ostalimi normativnimi in strateškimi dokumenti, lahko sklepamo, da predvidene ambicije, zapisane v resoluciji in programu ter potrjene na najvišji politični ravni, dajejo podlago in omogočajo razvoj zračnojurišnih zmogljivosti v SV.

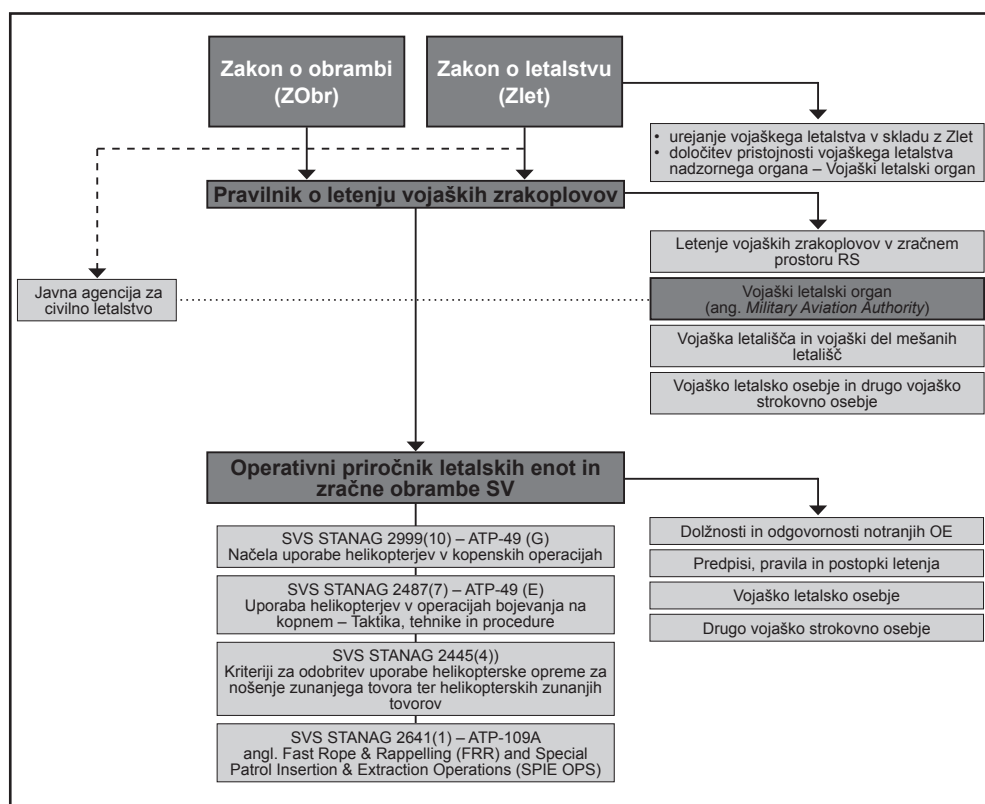
4.1.2 Normativne podlage in urejenost področja

Pri analizi normativnih podlag in urejenosti področja zračnega juriša v SV izhajamo iz potrebe združenega delovanja zračne in kopenske komponente sil SV za izvedbo zračnega juriša.¹⁹ To pomeni oblikovanje ali organizacijo sil, ki združuje kopensko (podpirana enota) in zračno (enota, ki podpira, tj. podporna enota) komponento zračnega juriša pod enotnim poveljevanjem. Normativne podlage in hierarhična urejenost dokumentov je prikazana na sliki 2.

¹⁸ Enaka navedba je bila zapisana že v Srednjeročnem obrambnem programu RS za obdobje 2016–2020 (Vlada RS, 2016, str. 19).

¹⁹ Če okoliščine to zahtevajo, je lahko s svojimi elementi in zmogljivostimi vključena tudi mornariška komponenta sil SV.

Slika 2: Normativne podlage

Vir: Prirejeno po Topalovič Čapelnik in Planinc, 2019, str. 15

Zakonski podlagi sta Zakon o obrambi in Zakon o letalstvu. Zakon o letalstvu ureja področje civilnega in vojaškega letalstva ter določitev pristojnosti vojaškega letalskega nadzornega organa (tj. Vojaški letalski organ – VLO). Na podlagi omenjenih zakonov je bil sprejet Pravilnik o letenju vojaških zrakoplovov, ki dodatno opredeli, da je Vojaški letalski organ nosilec funkcije vojaških letalskih oblasti v ministrstvu oziroma je ustreznik organa *Military Aviation Authority* v RS in tujini, ter določa vojaško letalsko osebje in drugo vojaško strokovno osebje, ki mu Vojaški letalski organ izda izkaz vojaške usposobljenosti na določenem področju. Pravilnik določa vsebino in vlogo Operativnega priročnika letalskih enot in zračne obrambe SV (v nadaljevanju Operativni priročnik), ki podrobno opredeljuje dolžnosti in odgovornosti notranjih organizacijskih enot (OE), predpise, pravila in postopke letenja,

usposabljanje vojaškega letalskega osebja in drugega vojaškega strokovnega osebja. Operativni priročnik odobri minister za obrambo na predlog vojaškega letalnega organa, priročnike posameznih enot vojaškega letalstva pa odobri načelnik Generalštaba Slovenske vojske (NGŠSV) po predhodnem soglasju Vojaškega letalnega organa. Operativni priročnik razen zakonskih predpisov obsega tudi določila, ki izhajajo iz mednarodnih povezav (STANAG, EASA – *European Union Aviation Safety Agency* ipd.), na podlagi katerih se izvajajo letalske naloge v SV. Za področje zračnega juriša v SV so pomembni naslednji sprejeti slovenski vojaški standardizacijski dogovori:²⁰

- SVS STANAG 2999(10) – ATP-49 (G): Načela (doktrina) uporabe helikopterjev v kopenskih operacijah (angl. *Use of Helicopters in Land Operations – Doctrine*);
- SVS STANAG 2487(7) – ATP-49 (E): Uporaba helikopterjev v operacijah bojevanja na kopnem – Taktika, tehnike in procedure (angl. *Use of Helicopters in Land Operations – TTPs*);
- SVS STANAG 2445(4): Kriteriji za odobritev uporabe helikopterske opreme za nošenje zunanjega tovora ter helikopterskih zunanjih tovorov (angl. *Criteria for the clearance of underslung load equipment (HUSLE) and underslung loads (USL)*);
- SVS STANAG 2641(1) – ATP-109A: angl. *Fast Rope & Rappelling (FRR) and Special Patrol Insertion & Extraction Operations (SPIE OPS)*.

Po analizi trenutno veljavne normativne ureditve ugotovimo, da področje integracije zračne in kopenske komponente v SV ni sistematično in normativno urejeno, z izjemo sprejetih slovenskih vojaških standardov (SVS STANAG). Potrebo po ureditvi tega področja so izrazile podrejene enote Poveljstva sil Slovenske vojske (PSSV), ki izvajajo oziroma morajo biti usposobljene za izvajanje elementov zračnega juriša.²¹ Nastala je skupna Pobuda za ureditev normativnega stanja zračno-mobilnih operacij (v

²⁰ Našteti so samo poglobljeni slovenski vojaški standardi (SVS), ki temeljijo na Natovih standardizacijskih dogovorih (STANAG). Področje helikopterskega delovanja in elementov zračnega juriša opredeljuje še več drugih STANAG-ov, ki pa opredeljujejo predvsem postopke, zahteve ali merila, npr. SVS STANAG 3619(5): Označevanje in osvetlitev pristajališča za helikopterje (angl. *Helipad marking and lighting*) ipd.

²¹ 1. brigada (1. BR)/10. pehotni polk (10. PEHP) je bila nosilna enota, ki je prevzela pobudo pri ureditvi tega področja, vključile pa so tudi druge enote: 15. polk vojaškega letalstva (15. PVL)/151. helikopterska eskadrilja (151. HEESK), Enota za specialno delovanje (ESD), Specializirana enota vojaške policije (SEVP), 132. gorski polk (132. GORP) in Helikopterska reševalna služba (HERS) ter pripravili pregled stanja in podali rešitve za ureditev.

nadaljevanju Pobuda), v kateri je predstavljen pregled trenutnega stanja na tem področju in podane rešitve za ureditev področja ter predlog programa dopolnilnega vojaškostrokovnega izobraževanja in usposabljanja (DVS IU) Zračni juriš.²² V trenutno veljavnih dokumentih namreč ni razmejitve odgovornosti med podporno enoto (151. helikoptersko eskadriljo 15. polka vojaškega letalstva) in podpirano enoto (drugimi enotami SV). Operativni priročnik ne opredeljuje nobenih zahtev, nazivov usposobljenosti, pristojnosti in odgovornosti pripadnikov (kopenske komponente) za izvajanje prevozov s podvesnimi tovari, za spuščanje osebja iz helikopterjev s pomočjo vrvnih tehnik in ekstrakcije enot iz območja delovanja. Predlagana rešitev v pobudi je, da se v Operativni priročnik uvrstijo tisti posamezniki, ki bodo skladno s predlaganim programom DVS IU Zračni juriš odgovorni za izvajanje nalog s helikoptersko enoto. S tem se trenutno veljavni predpisi dopolnijo z dolžnostmi in odgovornostmi pripadnikov, ki bodo ustrezno usposobljeni za izvajanje nalog skladno s predlaganim programom. Odgovornosti in pooblastila vodje zrakoplova ostanejo nespremenjeni. Vojaški letalni organ potrdi stopnjo usposobljenosti pripadnikov SV in jim izda veljaven vojaški izkaz skladno s predlaganim programom (Slovenska vojska, 2018, str. 3).

4.2 Doktrina zračnega juriša v Natu

Natova doktrina razvršča svoje sile in enote med težke, srednje in lahke.²³ Zračnojurišne sile in zračnopremične sile uvršča med lahke sile s specialističnimi zmogljivostmi.²⁴ Te sile izvajajo zračni manever, ki pomeni integracijo kopenskih in zračnih sil, v tem primeru uporabo helikopterjev za podporo kopenskemu manevru z namenom bojnega delovanja na tleh. Ključna razlika med zračnojurišnimi in zračnopremičnimi silami je v njihovi organiziranosti in podpori. Zračnojurišnim silam podporo zagotavljajo bojni (jurišni) helikopterji, zato se lahko izkrcajo v neposredni bližini cilja in

²² Predlagan program sestavljajo štiri moduli: (1) Modul A: Teorija zračnega juriša; (2) Modul B: Podvesni tovari; (3) Modul C: Vrvne tehnike iz helikopterja; (4) Modul D: Specialne tehnike infiltracije in eksfiltracije s helikopterjem.

²³ Dodatno jih razvrsti na oklepne, mehanizirane in motorizirane sile, sile s specialističnimi zmogljivostmi ter specialne sile ali sile za specialne operacije (SVS (STANAG) 2605(2), 2019, str. 3-4 in 3-5).

²⁴ V to kategorijo spadajo še zračnodesantne, amfibijske, gorske in izvidniške sile (SVS (STANAG) 2605(2), 2019, str. 3-5).

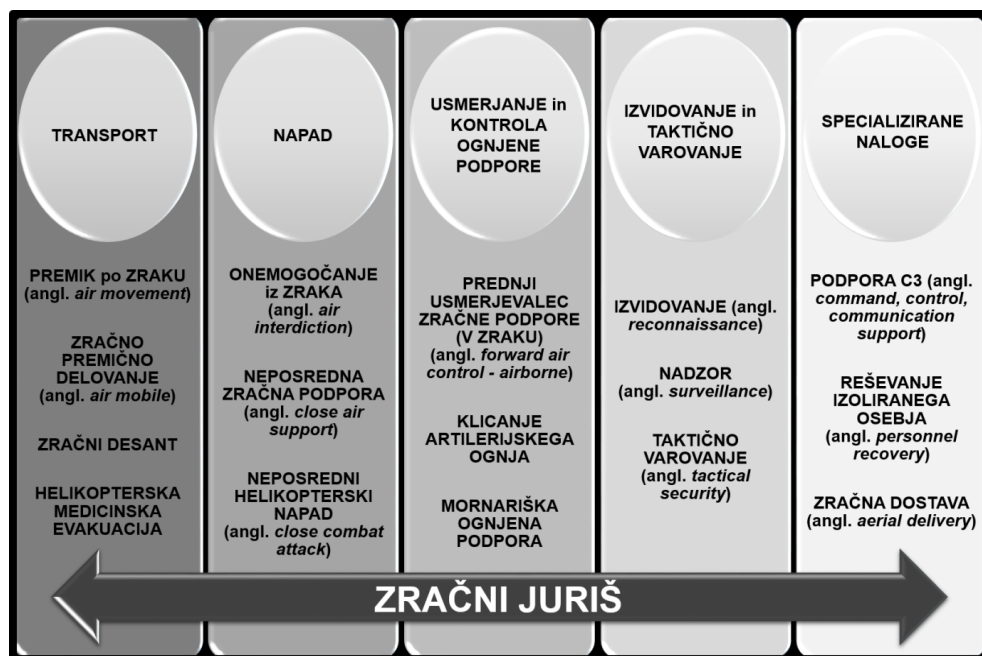
imajo dovolj ognjene moči ter podpore, da zavzamejo cilj takoj po vrinjenju. Zračnopremične sile se izkrcajo izven stika s sovražnikom in se premaknejo proti cilju (SVS (STANAG) 2605(2), 2019, str. 3-16 in 3-17).

Združena zavezniška doktrina za izvajanje operacij (SVS (STANAG) 2490(3), 2012, str. 3-6 in 3-7) predvideva uporabo zračnojurišnih sil za izvedbo operacij vsiljenega vstopa. V tem primeru so to začetne vstopne sile (angl. *initial entry force*), ki vzpostavijo mostišče v združenem območju delovanja (angl. *joint operations area – JOA*) in zavarujejo letališča in pristanišča ter tako omogočijo prihod enotam drugega ešalona in izvedbo nadaljnjih operacij.

Primerjava Natove doktrine zračnega juriša in ameriške kopenske vojske pokaže, da je koncept zračnega juriša ameriške kopenske vojske z določenimi posebnostmi in omejitvami prevzet tudi v Natovi doktrini. Pri posameznih opredelitvah v zavezniških publikacijah so ameriške doktrinarne publikacije navedene med viri. Nekaj razlik je pri uporabi terminologije, vsebinske razlike pa so zanemarljive. Na prvi pogled je največja razlika to, da je helikoptersko delovanje postavljeno kot središče zračnega juriša.

Zavezniška taktična publikacija z naslovom Načela uporabe helikopterjev v kopenskih operacijah opredeli pet temeljnih vlog helikopterjev, znotraj vlog pa določa še posamezna poslanstva in naloge helikopterjev (glej tabelo 1). Njihova integracija omogoča izvedbo zračnojurišnih operacij, razumemo pa jih lahko tudi kot elemente zračnega juriša. Ti so (SVS (STANAG) 2999(10), 2017, str. 1-8):

Tabela 1: Elementi zračnega juriša in zračnojurišnih operacij

Vir: Prirejeno po SVS (STANAG) (2999(10), 2017, str. 1-8)

5 Perspektiva koncepta zračnega juriša v Slovenski vojski

Perspektivo koncepta zračnega juriša bomo podali na podlagi analize spremenljivk, tj. ciljev (kaj mora biti doseženo – angl. *ends*), konceptov (kako mora biti doseženo – angl. *ways*) in virov (ki jih imamo – angl. *means*). Ugotoviti želimo, ali so našteje spremenljivke v medsebojnem ravnotežju oziroma usklajene.

5.1 Cilji

Cilji razvoja zračnega juriša so opredeljeni v razvojno-usmerjevalnih in dolgoročnih (ReDPROSV), srednjeročnih (SOPR) in kratkoročnih (poslovni plani) planskih dokumentih ter ukazih za delo in usposabljanje. Sprejeti so bili Natovi cilji zmogljivosti 2017 za RS in SVS STANAG-i s področja helikopterskega delovanja in elementov zračnega juriša, s tem pa dana zaveza in

postavljeni cilji, da izdelamo oziroma dopolnimo vojaško strokovno literaturo, programe in načrte usposabljanja. Usposobljenost za izvedbo evakuacije nevojaškega osebja z območij drugih držav je doktrinarno opredeljena naloga enot SV in s tem tudi njen cilj.

Za razumevanje postavljenih ciljev s področja zračnega juriša je pomembno razumeti tudi druge cilje in širše okolje ter namen. Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 ugotavlja, da varnostno okolje zahteva razvoj vojaških zmogljivosti, ki temeljijo na prožnosti in sposobnosti združenega ter skupnega delovanja v celotnem spektru operacij. Poudarja interoperabilnost konceptov delovanja, enoznačnost in skupno razumevanje doktrin in principov delovanja, usposobljenost vojaških sil v celotnem spektru delovanja ter sposobnost hitrega prilagajanja nastalim razmeram. Za našo raziskavo je pomembna ugotovitev, da varnostno okolje zahteva sposobnost za delovanje v razmerah visoke bojne intenzivnosti. Izvajanje nalog v oddaljenih območjih delovanja in v operacijah višje intenzivnosti zahtevata zmogljivosti, ki zagotavljajo premestljivost in vzdržljivost sil za delovanje, učinkovito bojno podporo in zaščito sil. Postavljen je cilj, da so vse sile SV sposobne izvajati naloge visoke intenzivnosti znotraj vseh načinov delovanj na ozemlju RS, hkrati pa bodo premestljive sile SV sposobne izvajati naloge visoke intenzivnosti tudi zunaj RS.²⁵ Upoštevati je treba dvonamensko vlogo zmogljivosti, tj. sposobnost delovanja v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ter zagotavljati podporo drugim državnim organom in organizacijam pri zagotavljanju varnosti, med ključne spadajo predvsem helikopterske zmogljivosti in zmogljivosti specialnih sil (ReDPROSV25, 2010, 15484–15485).

5.2 Koncepti

Postavljeni cilji zahtevajo uresničitev sprejetih standardov in gradnjo zmogljivosti prek postavljenih konceptov izvedbe. Pobuda 1. brigade in sodelujočih enot za normativno ureditev tega področja je na podlagi ugotovljenega stanja predlagala naslednje rešitev (Slovenska vojska, 2018, 2–4):

- Vojaški letalni organ prevzame vlogo nacionalnega strokovnega organa, ki bo imel nadzor nad področjem, pridobivanjem nazivov usposobljenosti, razvojem usposabljanja in stroke ter ki bo potrjeval primernost uporabljene opreme in standardizacijo postopkov;
- 151. helikopterska eskadrilja postane nosilna enota, iz katere se določi usklajevalec programa, ki skrbi za razvoj področja, predlaganje sprememb predpisov, standardov in standardizacije, predlaganje komisije za preverjanje usposobljenosti;
- normativna ureditev področja z ustreznimi dopolnitvami Operativnega priročnika letalskih enot in zračne obrambe SV;
- izdelan predlog enotnega in modularno zasnovanega DVSU Zračni juriš in podpornih individualnih veščin – Vojaški letalni organ poda ugotovitveno mnenje in potrjuje stopnje usposobljenosti;
- izdelava vojaške strokovne literature, tj. priročnika, ki bi teoretično podprl usposabljanje – Priročnik za usposabljanje vsebin Zračnega juriša;
- zagotoviti inštruktorje za izvedbo usposabljanj.²⁶

Primer doseganja zastavljenih ciljev, upoštevanje sprejetih standardov in gradnjo zmogljivosti s področja specialnih sil in letalstva pomeni nedavno odprtje večnacionalnega centra za letalsko usposabljanje za podporo specialnim silam v Zadru.²⁷ Sodelujoče države imajo v Natu enake cilje zmogljivosti na področju razvoja zračnih zmogljivosti v podporo delovanju specialnih sil, tj. Letalska enota za specialno delovanje (angl. *Special Operations Air Task Unit* – SOATU). Enota je visoko usposobljena večnamenska zmogljivost, center za usposabljanje bo podpiral usposabljanje in gradnjo nacionalnih zmogljivosti helikopterskih enot specialnih sil sodelujočih držav, ki je eden zahtevnejših

²⁶ V SV so trenutno pripadniki z znanjem, ki so ga pridobili z izobraževanjem in usposabljanjem v tujini, in tisti, ki so znanja pridobili zunaj vojaškega področja (v Sloveniji) in so prenesena v sistem SV (podvesni tovor: Uprava RS za zaščito in reševanje; spust z vrvmi tehnikami iz helikopterja: usposabljanje pripadnikov Enote za specialno delovanje, Specializirane enote vojaške policije (SEVP) s specialno enoto policije (SEP) po programu civilne policije). Predlagana rešitev je preizkus znanj pred komisijo: za podvesni tovor 151. helikopterske eskadrilje; za alternativne tehnike spusta iz helikopterja pa inštruktorji – reševalci letalci iz helikopterske reševalne službe (Slovenska vojska, 2018, str. 3–4).

²⁷ Ustanovitev Centra za usposabljanje v Zadru je rezultat sodelovanja Bolgarije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije.

ciljev zmogljivosti zavezništva. Ta zmogljivost se tesno veže na nalogo SV za izvedbo evakuacije državljanov RS iz tujine.²⁸

5.3 Viri

Viri so podporna enota (15. polk vojaškega letalstva/151. helikopterska eskadrilja) in podpirane enote (Enota za specialno delovanje, Specializirana enota vojaške policije, pehotni polki 1. brigade in 72. brigade), ki izvajajo zračni juriš in njihove zmogljivosti. Tukaj ne smemo pozabiti na finančne, materialne in kadrovske vire, ki pa so upoštevani oziroma zajeti znotraj enot.

Trenutne zmogljivosti 151. helikopterske eskadrilje ne omogočajo premika pehotne čete v enem naletu, kot to zahteva zastavljen cilj. Za izpolnitev predvidenih ambicij iz razvojno usmerjevalnih in planskih dokumentov je treba nabaviti dodatne helikopterje.

Bistvene naloge Enote za specialno delovanje so specialno izvidovanje in opazovanje, direktne akcije in vojaška pomoč ter sodelovanje. Zračni juriš je ena izmed kolektivnih nalog, ki jih izvajajo znotraj direktnih akcij. Usposobljeni so tudi za alternativne tehnike izstopa iz helikopterja. Enota za specialno delovanje spada v kategorijo premestljivih sil v visoki stopnji pripravljenosti in lahko izvaja naloge evakuacije ogroženega nevojaškega osebja.

Vod Posebne enote za specialno taktiko (PEST) je del organizacijske sestave SEVP, ki je namenjen za izvajanje varnostno najzahtevnejših nalog vojaške policije. Med njihove bistvene naloge sodi tudi zagotavljanje podpore pri izvajanju nalog evakuacije nevojaških oseb. Usposobljeni so za izvedbo zračnega juriša in za alternativne tehnike izstopa iz helikopterja, med njimi tudi za spust na palubo ladje s pomočjo vrvnih tehnik.

²⁸ Povzeto po: <https://www.gov.si/novice/2019-12-12-otvoritev-vecnacionalnega-centra-za-letalsko-usposabljanje-za-podporo-specialnim-silam/>, dostop 30. 3. 2020.

5.4 Usklajenost ciljev, konceptov in virov

Perspektiva zračnega juriša je odvisna od medsebojnega ravnotežja oziroma usklajenosti spremenljivk. S tveganjem lahko pojasnimo odklone med doseženim in razpoložljivostjo virov ter konceptov za doseg ciljev. Na podlagi analiziranih spremenljivk lahko podamo naslednje ugotovitve:

- Proces prenosa postavljenih ciljev med različnimi ravni načrtovanja in delovanja je bil izveden, nekaj nejasnosti pa vnaša različna in nestrokovna uporaba doktrinarnih terminov in konceptov.
- Pobude po normativni in doktrinarni ureditvi prihajajo predvsem iz taktične ravni, ki se srečuje z izzivi pri usposabljanju. Ocenjujemo, da so bili podani oprijemljivi in izvedljivi predlogi za čimprejšnjo ureditev področja.
- Največji izziv predstavljajo viri, tj. dovolj veliko število ustreznih tipov helikopterjev, ki bi omogočili izvedbo zračnega juriša ob učinkoviti bojni podpori in zaščiti sil (oboroženi in zaščiteni helikopterji) ter zagotovili dovolj veliko koncentracijo sil v enem naletu.²⁹

Trenutno stanje kaže na neuravnoteženost posameznih spremenljivk. Podlage za razvoj zračnega juriša v SV so podane. Izdelati ali dopolniti je treba doktrino, strokovno literaturo, programe in načrte usposabljanja, kar pa ne predstavlja večjega tveganja, saj je znanja na tem področju v SV dovolj. Verjetno tveganje so tako predvsem omejeni finančni viri, saj je nakup helikopterjev veliko breme za proračun.

6 Sklep

Intenziven razvoj zračnega juriša je sprožila vietnamska vojna, ki je znana tudi kot helikopterska vojna. Koncept se je začel v tretji generaciji vojskovanja in uspešno preoblikoval ter prilagodil prehodu in delovanju v četrti generaciji.

²⁹ Zadnji strateški dokument z obrambnega področja, *Bela knjiga o obrambi RS*, v katerem so predstavljeni vizija dolgoročnega razvoja, delovanje obrambnega sistema RS in doseganje ključnih ciljev na področju obrambe do leta 2035, med ključnimi projekti modernizacije SV predvideva tudi večnamenske helikopterje (MO, 2020, str. 15). To je dobro z vidika nabave lažjih transportnih helikopterjev, po drugi strani pa zagotavljanje dvonamenskih zmogljivosti za sodelovanje pri nalogah zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah otežuje nabavo specializiranih helikopterjev, kot so bojni (jurišni) helikopterji ali helikopterji za poveljevanje in kontrolo.

Po predvidevanjih bo imel pomembno vlogo tudi v prihodnji, peti generaciji vojskovanja.³⁰ Sodobno pojmovanje zračnega juriša predstavlja bojno (pehotno) enoto, ki uporablja helikopterje za premik in vrinjenje vojakov v boj, zagotavljanje medicinske evakuacije, neposredne zračne podpore in logistične oskrbe. Zračni juriš običajno izvaja enota velikosti čete ali bataljona, pri specialnih silah pa tudi manjše bojne skupine.

Medsebojna primerjava primerov vloge zračnojurišnih sil v operacijah visoke intenzivnosti iz različnih obdobij in generacij vojskovanja nam pokaže, da

je zračni juriš iz skoraj povsem taktičnega delovanja v obdobju vietnamske vojne prešel na operativno raven v zalivski vojni. Ugotovimo lahko, da je po koncu hladne vojne in v globalni vojni proti terorizmu izvedba zračnega juriša prešla spet na taktično raven delovanja (manjše enote in kratke razdalje) s strateškimi posledicami. Opazno je upadanje števila večjih operacij zračnega juriša in porast zračnih jurišev manjšega obsega, predvsem tistih, ki jih izvajajo specialne sile samostojno³¹ ali v sodelovanju s konvencionalnimi silami. V primeru konvencionalnega spopada je doktrinarno predvidena vloga zračnojurišnih sil izvedba operacij vsiljenega vstopa, ki so glede na raven delovanja operativno-strateške operacije, namen pa je omogočiti premik in manever silam drugega ešalona ter s tem izvedbo nadaljnjih operacij.

Ambicije razvoja elementov zračnega juriša v SV so potrjene na najvišji politični ravni, kar daje podlago in omogoča razvoj zmogljivosti. S sprejetjem paketa Natovih ciljev zmogljivosti 2017 za RS in SVS STANAG-ov s področja helikopterskega delovanja in elementov zračnega juriša je bila dana politična zaveza drugim Natovim članicam za vpeljavo sprejetih standardov in gradnjo zmogljivosti. SV z akti vodenja in poveljevanja opredeljuje usposabljanje in naloge enotam s področja zračnega manevra, zračnega juriša

³⁰ To utemeljujemo na operativnem konceptu ameriške kopenske vojske – operacije v več domenah (angl. *Multi Domain Operations* – predhodno *Battle*), ki je bil razvit kot odgovor na hibridno vojskovanje in večanje nacionalne moči Rusije in Kitajske (TRADOC Pamphlet 525-3-1, 2018). Vloga zračnojurišnih sil v tem konceptu je izvedba operacij vsiljenega vstopa, nakazuje pa se tudi smer preoblikovanja. Predlogi so podobni kot pri zračnodesantnih silah, tj. (1) uvedba zmogljivejših protioklepni sistemov in sodobnejših artilerijskih ter minometnih sistemov; (2) povečanje sistemov za izvidovanje, opazovanje in nadzor ter pridobivanje podatkov o cilju; (3) povečanje manevrskih zmogljivosti z uvedbo novih lahkih oklepni transportnih sredstev z večjo ognjeno močjo (Potočnik, 2019, str. 114).

³¹ Primer zračnojurišnega naskoka je operacija *Neptune Spear*, v kateri so ameriški mornariški specialci leta 2011 ubili Osamo bin Ladna.

in zračnopremičnega delovanja. Za 151. helikoptersko eskadriljo (podporna enota), Enoto za specialno delovanje, Posebno enoto za specialno taktiko in pehotne polke obeh brigad (podpirane enote) je zračni juriš ena izmed zmogljivosti oziroma kolektivna naloga, za katero morajo biti usposobljene glede na svoje poslanstvo.

Za razumevanje zračnega juriša je glede na zmogljivosti SV najbolj primerna uporaba Natove opredelitve, ki koncept razdeli na pet temeljnih vlog helikopterjev, znotraj vlog pa določa še posamezna poslanstva in naloge helikopterjev. Integracija teh elementov omogoča izvedbo zračnojurišnih operacij. Zmogljivosti helikopterjev SV omogočajo izvedbo posameznih elementov z določenimi omejitvami. Skladno z Natovo doktrinarno definicijo³² SV s trenutnimi helikopterskimi zmogljivostmi lahko izvede zračni juriš, v

resnici pa zmogljivosti omogočajo izvedbo zračnopremičnega delovanja. Zračnojurišnim silam podpora zagotavljajo bojni (jurišni) helikopterji, zato se lahko izkrcajo v neposredni bližini cilja in imajo dovolj ognjene moči ter podpore, da zavzamejo cilj takoj po vrinjenju. Zračnopremične sile pa se izkrcajo izven stika s sovražnikom in se premaknejo proti cilju.

Pomemben korak k uresnitvi sprejetih standardov in gradnji zmogljivosti s področja specialnih sil in letalstva pomeni ustanovitev večnacionalnega centra za letalsko usposabljanje za podporo specialnim silam. Letalska enota za specialno delovanje, ki je eden izmed zahtevnejših ciljev zmogljivosti zavezništva, bo omogočala sposobnost SV za izvedbo doktrinarno opredeljene naloge evakuacije državljanov RS iz tujine.

Za razvoj področja je ključen sprejem predlaganega programa DVSU. Zračni juriš in izdelava priročnika za usposabljanje iz vsebin zračnega juriša kot vojaškostrokovne podporne literature, ki bi poenotila znanje iz vsebin zračnega juriša v SV.³³ Zaradi modularne zasnove predlagan program omogoča vpeljavo sprejetih SVS STANAG-ov s področja zračnega juriša oziroma uporabe helikopterjev v kopenskih operacijah, podvesnih tovorov in alternativnih tehnik izstopa iz helikopterja.

³² Integracija vseh petih helikopterskih vlog omogoča izvedbo zračnojurišnih operacij, namreč, kar mora zračni juriš vsebovati so poslanstva vsaj iz vlog transporta, napada, izidovanja in taktičnega varovanja.

³³ Omenjen program je bil podan v pobudi 1. brigade in sodelujočih enot za normativno ureditev stanja na tem področju iz leta 2018.

Koncept zračnega juriša je treba doktrinarno in normativno urediti ter vojaškostrokovno opredeliti. To bo opredelilo odgovornosti in poenotilo znanje. Uporabnost koncepta za delovanje v RS je po našem mnenju nesporna. Reliefna razgibanost in prehodnost zemljišča na ozemlju RS, vsestranska uporaba in možnost dvonamenske vloge helikopterjev in večšin zračnega juriša daje konceptu legitimno možnost za razvoj. V prihodnosti je stvarno pričakovati, da bo v SV zračni juriš področje specialnih in posebnih enot, lahka in srednja pehota pa bo usposobljena za zračnopremično delovanje.

7 Literatura in viri

1. *101st Airborne Division (Air Assault). Gold Book*. 2010. Fort Campbell: Headquarters 101st Airborne Division (Air Assault) Department of the Army.
2. Brinc, D. idr., 2006. *Angleško-slovenski vojaški terminološki slovar*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
3. Carland, J., 2003. How We Got There: Air Assault and the Emergence of the 1st Cavalry Division (Airmobile), 1950–1965. *The Land Warfare Papers*. 42/2003, str. 1–18. Dostopno na: <https://www.ausa.org/sites/default/files/LWP-42-Air-Assault-and-the-Emergence-of-the-1st-Cavalry-Division-Airmobile-1950-1965.pdf>, 3. 3. 2020.
4. *DOD Dictionary. Dictionary of Military and Associated Terms*. 2020. Washington: Department of Defense.
5. *FM 1-02.1. Operational Terms*. 2019. Washington: Headquarters Department of the Army.
6. *FM 3-99. Airborne and Air Assault Operations*. 2015. Washington: Headquarters Department of the Army.
7. *FM 90-4. Air Assault Operations*. 1987. Washington: Headquarters Department of the Army.
8. Furlan, B., 2006. *Bojno delovanje*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
9. Graves, T., 1999. *Transforming the Force: The 11th Air Assault Division (Test) from 1963–1965*. Monografija. Fort Leavenworth: School of Advanced

- Military Studies. U.S. Army Command and General Staff College. Dostopno na: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a381779.pdf>. (18. 2. 2020).
10. JDN 1/16. *Air Manoeuvre*. 2016. Swindon: Development, Concepts and Doctrine Centre.
 11. JP 3-18. *Joint Forcible Entry Operations*. 2018. Washington: Department of Defense.
 12. MCTP 3-01B. *Air Assault Operations*. 2019. Washington: Headquarters Department of the Navy.
 13. MO, 2009. *Pravilnik o letenju vojaških zrakoplovov*, št. 372-6/2009-9, z dne 8. 10. 2009. Ministrstvo za obrambo.
 14. MO, 2015. *Operativni priročnik letalskih enot in zračne obrambe Slovenske vojske*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
 15. MO, 2020. *Bela knjiga o obrambi Republike Slovenije*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
 16. Potočnik, V., 2019. Zračnodesantne zmogljivosti in Slovenska vojska. *Sodobni vojaški izzivi*. 21/1, str. 108–120.
 17. Raub, J. 2016. *The Decline of Air Assault Operations*. Monografija. Fort Leavenworth: School of Advanced Military Studies. U.S. Army Command and General Staff College. Dostopno na: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/1022206.pdf>, 15. 2. 2020.
 18. Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 (ReDPROSV25). *Uradni list RS*, št. 99/2010.
 19. Slovenska vojska, 2018. *Pobuda za ureditev normativnega stanja zračno-mobilnih operacij*. Prva brigada, št. 603-44/2018-155, z dne 9. 7. 2018. Dokument SV.
 20. SVS (STANAG) 2445(4), 2013. *Kriteriji za odobritev uporabe helikopterske opreme za nošenje zunanjega tovora ter helikopterskih zunanjih tovorov. Criteria for the clearance of underslung load equipment (HUSLE) and underslung loads (USL)*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
 21. SVS (STANAG) 2487(7), 2009. ATP-49(E) Vol. II. *Uporaba helikopterjev v operacijah bojevanja na kopnem – Taktika, tehnike in procedure. Use of Helicopters in Land Operations – TTPs*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.

22. SVS (STANAG) 2605(2), 2019. ATP-3.2.1(B) Ver. 1. *Zavezniška kopenska taktika. Allied Land Tactics*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
23. SVS (STANAG) 2999(10), 2017. ATP-49(G) Ver. 1. *Načela uporabe helikopterjev v kopenskih operacijah. Use of Helicopters in Land Operations – Doctrine*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
24. Topalovič Čapelnik, M., Planinc, B., 2019. *PPT: Zračni juriš v SV – predlog 10. PEHP za ureditev stanja*. 10. pehotni polk.
25. TRADOC Pamphlet 525-3-1. 2018. *The U. S. Army in Multi-Domain Operations 2028*. Fort Eustis: U. S. Army Training and Doctrine Command.
26. Vlada RS, 2006. *Vojaška doktrina*. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Ljubljana.
27. Vlada RS, 2016. *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2016–2020 (SOPR 2016–2020)*. Ljubljana.
28. Vlada RS, 2018. *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2018–2023 (SOPR 2018–2023)*. Ljubljana.
29. Vlada RS, 2019. *Otvoritev Večnacionalnega centra za letalsko usposabljanje za podporo specialnim silam*. Osrednje spletno mesto državne uprave GOV.SI (spletni vir), 12. december 2019. Dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2019-12-12-otvoritev-vecnacionalnega-centra-za-letalsko-usposabljanje-za-podporo-specialnim-silam/>, 30. 3. 2020.
30. *WTC Handbook. Air Assault School Handbook*. 2013. Fort Benning: Warrior Training Center Army National Guard.
31. Zakon o letalstvu (ZLet). *Uradni list RS*, št. 18/2001 – uradno prečiščeno besedilo.
32. Zakon o obrambi (ZObr). *Uradni list RS*, št. 103/2004 – uradno prečiščeno besedilo 1.

Perspektiva pehote Slovenske vojske

The future of the Slovenian Armed Forces infantry

Povzetek

Srednji pehotni bataljon je osnovna enota srednje bataljonske bojne skupine za zagotavljanje bojne zmogljivosti Slovenske vojske in glaven prispevek Republike Slovenije k zagotavljanju mednarodne varnosti. V tem prispevku je na podlagi pregleda in analize normativnih, strateških in planskih podlag ter analize doktrinarnih zahtev pehote prispevek podan predlog oblikovanja osnovne pehotne enote za bojevanje. Za odvracanje vojaške grožnje Republiki Sloveniji v spremenjenih varnostnih razmerah in zagotavljanje suverenosti kopinskih meja v prispevku obravnavamo tudi predlog oblikovanja pehotne brigade Slovenske vojske ter možnosti vzpostavitve brigadnih bojnih skupin.

Ključne besede: *srednja pehota, srednja bataljonska bojna skupina, vojaške zmogljivosti, bojne funkcije.*

Abstract

The Medium Infantry Battalion is the basic unit of the Medium Battalion Battle Group, which ensures the combat potential of the Slovenian Armed Forces, and the key contribution of the Republic of Slovenia to providing international security. Following a review and analysis of normative, strategic and planning documents, as well as an analysis of the doctrinal requirements for the infantry, this article presents a proposal for the creation of a basic infantry unit for combat. It also discusses a proposal to form an infantry brigade

of the Slovenian Armed Forces, and the possibilities for establishing brigade battle groups for the purpose of deterring military threats to the Republic of Slovenia in the changed security situation, and ensuring the sovereignty of land borders.

Key words: *Medium Infantry, Medium Battalion Battle Group, military capabilities, combat functions.*

1 Uvod

Republika Slovenija (RS) je trinajst let po osamosvojitvi postala polnopravna članica Nata in EU. Vzporedno s procesom priključitve Natu se je spremenilo popolnjevanje Slovenske vojske (SV) iz naborniškega sistema v poklicno vojsko, ki jo dopolnjuje prostovoljna pogodbeni rezerva. Zastavljen projekt PROVOJ,¹ ki temelji na profesionalizaciji SV, ni bil dokončan. Zaradi sprememb popolnjevanja enot s kadri, prilagajanja organiziranosti sistema SV profesionalizaciji, transformacij in reorganizacij SV ter zmanjševanja sredstev za obrambo se pojavljajo pomisleki o možnostih delovanja SV pri zakonsko določenih nalogah in zavezah zmogljivosti Nata, za katere se je RS obvezala, da jih bo izpolnila.

Proces obrambnega načrtovanja Ministrstva za obrambo (MO) je sledil Natovemu obrambnemu načrtovanju,² ki je izoblikoval cilje zmogljivosti SV, za katere se je RS zavezala, da jih bo zgradila in prispevala k Natovim vojaškim zmogljivostim. Perspektiva razvoja pehote SV je usmerjena v gradnjo dveh srednjih bataljonskih bojnih skupin (SrBBSk), na katerih temelji nadaljnji razvoj pehote in s tem povezano izvajanje zakonsko določenih nalog SV.

Cilj prispevka je preučiti potrebe SV po obsegu in sestavi ter opremljenosti pehote SV kot temelja sil za bojevanje in na podlagi tega pripraviti predlog obsega in sestave pehote SV, ki poleg vojaških obrambnih nalog RS opravlja tudi naloge, ki izhajajo iz mednarodnih zavez Nata in EU. Prispevek temelji na dveh raziskovalnih vprašanjih, in sicer ali lahko SV na podlagi Natovih ciljev zmogljivosti za RS in Srednjeročnega obrambnega programa 2018–2023

¹ PROVOJ – projekt prehoda na poklicno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervo.

² Angl. Nato Defence Planning Process – NDPP.

(SOPR) uspešno vzpostavi prvo srednjo bataljonsko bojno skupino (SrBBSk) do leta 2023 in ali Slovenska vojska potrebuje za opravljanje obrambnih nalog RS ter nalog iz mednarodnih zavez vsaj dve enakovredno organizirani in opremljeni pehotni brigadi na operativno-taktični ravni.

2 Predstavitev normativnih podlag

2.1 Zakon o obrambi

Zakon o obrambi v 37. členu IV. poglavja opredeljuje naloge, organiziranost in sestav vojske. Po tem zakonu ima vojska naloge, da:

- izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe;
- zagotavlja potrebno ali zahtevano pripravljenost;
- ob napadu na državo izvaja vojaško obrambo;
- ob naravnih in drugih nesrečah skladno s svojo organizacijo in opremljenostjo sodeluje pri zaščiti in reševanju;
- izvršuje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami;
- lahko sodeluje s policijo pri širšem varovanju državne meje v notranjosti državnega ozemlja skladno z načrti in po predhodni odločitvi vlade. Pripadniki Slovenske vojske pri opravljanju teh nalog nimajo policijskih pooblastil.

V 37. a-členu³ zakon opredeljuje, da lahko pripadniki Slovenske vojske skupaj s policijo izjemoma, pri širšem varovanju državne meje, skladno z načrti izvajajo tudi naslednja pooblastila: opozarjanje, napotitev, začasno omejitev gibanja in sodelovanje pri obvladovanju skupin in množic.

V 38. členu tega zakona je opredeljeno, da ima Slovenska vojska (SV) stalno, mirnodobno in vojno sestavo in da se vojna sestava organizira in pripravlja v miru. Organizacija poveljstev je določena v 39. členu, ki v 3. točki opredeljuje,

³ Zakon o dopolnitvi Zakona o obrambi (Uradni list RS, št. 95/15) določa, da lahko Državni zbor na predlog vlade z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev odloči o dodelitvi opredeljenih pooblastil Slovenski vojski, če to zahtevajo varnostne razmere.

da se operativno poveljstvo organizira za poveljevanje z združenimi taktičnimi in taktičnimi enotami ter vojaškimi teritorialnimi poveljstvi.

Organizacija vojske je opredeljena v 40. členu zakona, ki deli sile SV po namenu na sile za posredovanje, glavne sile in dopolnilne sile. V 40. členu zakona je prav tako navedeno, da se organizacija vojske ne deli na zvrsti, temveč obsega naslednje rodove: pehoto, oklepne enote, letalstvo, pomorstvo, artilerijo, zračno obrambo, inženirstvo, radiološko, kemično in biološko obramba ter zveze.

2.2 Resolucija o strategiji nacionalne varnosti

Resolucija je temeljni razvojno-usmerjevalni dokument na področju nacionalne varnosti. Opredeljuje nacionalne interese in nacionalne varnostne cilji RS, vire ogrožanja varnosti in varnostna tveganja države, analizira varnostno okolje, določa izhodišča politike odzivanja RS na posamezne varnostne grožnje in tveganja ter določa najširše sistemsko-organizacijske rešitve celovitega delovanja države pri zagotavljanju nacionalne varnosti. V poglavju o mednarodnem varnostnem okolju so v Resoluciji opredeljena tveganja in grožnje, ki imajo vpliv tudi na organiziranost in delovanje Slovenske vojske. Mednarodno okolje in s tem tudi Republika Slovenija se bo spoprijemalo s (ReSNV-2, 2019, str. 3):

- hibridnimi grožnjami,
- informacijsko-kibernetskimi grožnjami,
- obveščevalno dejavnostjo tujih udeležencev,
- vojaškimi grožnjami,
- kriznimi žarišči,
- terorizmom in nasilnim ekstremizmom,
- nedovoljeno dejavnostjo na področju konvencionalnega orožja, orožij za množično uničevanje in jedrskih ter raketnih tehnologij,
- hudimi in organiziranimi oblikami kriminala,
- nezakonitimi migracijami,
- podnebnimi spremembami,
- globalnimi finančnimi, gospodarskimi, tehnološkimi in socialnimi tveganji,

- ogrožanjem javne varnosti,
- naravnimi in drugimi nesrečami,
- omejenostjo naravnih virov in degradacijo življenjskega okolja,
- zdravstveno-epidemiološkimi grožnjami.

Iz navedenih tveganj in groženj za nacionalno varnost RS lahko sklepamo, da se mora SV odzvati na skoraj vsa tveganja in grožnje, kljub temu pa imajo na organizacijo sil največ vpliva vojaške grožnje in krizna žarišča.

2.3 Obrambna strategija

Obrambna strategija v delu o SV govori o organiziranosti na strateški, operativni in taktični ravni. Zmogljivosti SV se delijo na zmogljivosti za bojevanje, zmogljivosti za bojno podporo, zmogljivosti za zagotovitev delovanja, zmogljivosti za poveljevanje in kontrolo in zmogljivosti za vojaško izobraževanje in usposabljanje. Sile SV bi v skupnem mirnodobnem obsegu imele do 10.000 pripadnikov, ob izrazitem poslabšanju varnostnih razmer pa bi SV lahko povečala svoj obseg na največ 25.000 pripadnikov. V nacionalnem okviru bo SV v miru sposobna oblikovati namenske taktične enote do brigadne ravni, ob neposredni vojni nevarnosti in v vojni pa bo na podlagi poklicnih razvojnih jeder in vključevanja vojaške strateške rezerve oblikovala večje število taktičnih in združenih taktičnih enot. Za delovanje Slovenske vojske zunaj RS skladno z določili 5. člena Severnoatlantske pogodbe bodo vzpostavljene zmogljivosti za oblikovanje srednje bataljonske bojne skupine. Zagotovljena bo tudi skupna vzdržljivost obeh bojnih skupin do enega leta. To bi bilo doseženo z oblikovanjem najmanj štirih pehotnih bojnih jeder (Obrambna strategija, 2012, str. 16).

2.4 Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV

Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 je najvišji razvojno-usmerjevalni dokument SV in hkrati dolgoročni planski dokument, ki zagotavlja podlago za dolgoročni razvoj in opremljanje

SV. V dokumentu so opredeljeni vizija, namen, poslanstvo in glavne naloge SV (ReDSPROSV25, 2010, str. 2).

Osnova kopenskih zmogljivost SV bodo zmogljivosti za bojevanje, znotraj katerih bodo razvite pehotne zmogljivosti srednje, lahke in gorske pehote ter specialne sile. Iz lahkih in srednjih pehotnih zmogljivosti bosta namensko oblikovani lahka in srednja bataljonska bojna skupina (ReDSPROSV25, 2010, str. 10).

Glede na Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 mora SV zagotavljati dve bataljonski bojni skupini, ki sta organizirani, opremljeni in usposobljeni za delovanje zunaj državnega ozemlja. Dve četi morata vseskozi ohranjati visoko stopnjo pripravljenosti na nacionalnem teritoriju ali pa sodelovati v mednarodnih operacijah in na misijah. Ena četa kopenske komponente je vzdržljiv prispevek SV v Natove takojšnje odzivne sile.

2.5 Srednjeročni obrambni program

S Srednjeročnim obrambnim programom Republike Slovenije 2018–2023 (SOPR 2018–2023) se določajo cilji in najpomembnejše usmeritve delovanja in razvoja obrambnega sistema v obdobju 2018–2023. Ta obrambni program je podlaga za proračunsko načrtovanje in pripravo poslovnih načrtov MO in SV. V njem so opredeljena najpomembnejša prednostna področja razvoja in delovanja obrambnega sistema RS (SOPR 2018–2023, 2018, str. 6). Sledi uresničevanju zastavljenih ciljev,⁴ zadanih v Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 25.

Skladno s Srednjeročnim obrambnim programom naj bi se razvoj vojaških zmogljivosti prednostno usmeril v izboljšanje zmogljivosti za bojevanje in bojno podporo SV. Vzpostavitev najpomembnejše ciljne zmogljivosti SV in razvojnega izziva, srednje bataljonske bojne skupine, naj bi se začela že leta 2018.

⁴ Večina ciljev v obdobju 2018–2020 ni dosežena, ker se virov zanje ni zagotovilo. Cilji v obdobju 2021–2023 niso uresničljivi zaradi težav pri zagotovitvi virov SV.

Srednjeročni obrambni program 2018–2023 naj bi obrambnemu sistemu omogočal izhod iz krize in ponoven zagon nujne modernizacije in razvoja SV. Nedoseganje načrtovane ravni kadrovskih in finančnih virov, ki se

kažejo v zamudi pri vzpostavljanju pomembnih obrambnih zmogljivosti RS, spada med opredeljena tveganja uresničevanja Srednjeročnega obrambnega programa 2018–2023. Nepravočasna vzpostavitev obrambnih zmogljivosti z vidika njihovega kadrovskega obsega, organiziranosti, opremljenosti in usposobljenosti zmanjšuje obrambno sposobnost države za učinkovito odzivanje na sodobne vire ogrožanja in tveganja za nacionalno varnost. SV zaradi zamud pri nabavi bojnih kolesnih vozil (BKV s pogonom 8×8)⁵ resnično ne more zgraditi načrtovane prve srednje bataljonske bojne skupine do leta 2023. Zaradi zamrznitve projekta bojnih kolesnih vozil (8×8) se je namreč predlagana nabava vozil za vzpostavitev srednje bataljonske bojne skupine iz programa Boxer⁶ prestavila na poznejše obdobje, ko bo izvedena primerna taktična študija bojnih kolesnih vozil (8×8). Študija mora celovito obravnavati vojaško zmogljivost in vključiti vse elemente srednje bataljonske bojne skupine, usposabljanje, infrastrukturo in vzdrževanje (zapis 2. nujne seje Odbora za zunanjo politiko z dne 17. 8. 2018).⁷ Ob zamikih pri pridobivanju novih bojnih kolesnih vozil (8×8) bodo prednostno izvedeni programi, ki podpirajo vzpostavitev prve srednje bataljonske bojne skupine in drugih ciljev zmogljivosti.

⁵ BKV – bojno kolesno vozilo, BVP – bojno vozilo pehote. Pogodba o konvencionalnih silah v Evropi iz leta 1990, str. 3, opredeljuje oklepljeno vozilo s terenskimi zmogljivostmi (angl. *armoured combat vehicle*). V to skupino spadajo oklepni transporterji (angl. *armoured personnel carriers*, APC), bojna vozila pehote (angl. *armoured infantry fighting vehicles*, AIFV) in oklepna bojna vozila (angl. *heavy armament combat vehicles*). SOPR 2018–2023 navaja bojno kolesno vozilo. Za srednjo bataljonsko bojno skupino bi bila primerna uporaba termina bojno vozilo pehote.

⁶ Program Boxer je projekt zagotavljanja bojnih kolesnih vozil in bojnih vozil pehote (angl. *Armored Fighting Vehicle*) znotraj Organizacije vzajemnega sodelovanja na področju oborožitve (*Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement* – OCCAR).

⁷ Enotna taktična študija za srednjo bataljonsko bojno skupino ni bila izdelana zaradi stališča, da se taktične študije izdelujejo za posamezne zmogljivosti, ki tvorijo module za bataljon in četo. Tako je bila izdelana taktična študija srednjega bataljona, za kar je bila tudi predvidena investicijska dokumentacija (razgovor s pk. dr. Igorjem Cebkom, takratnim načelnikom Sektorja za razvoj zmogljivosti na GŠSV).

3 Zahteve pehotnih zmogljivosti Nata

3.1 Kriteriji zmogljivosti Nata

Natovi dokumenti, ki obravnavajo kriterije zmogljivosti (angl. *Capabilities Codes and Capabilities Statements* – CC & CS), med drugim opredeljujejo zahteve posameznih zmogljivosti, ki se nanašajo na gradnjo srednje bataljonske bojne skupine in na delovanje pehotne brigade. V nadaljevanju so povzete splošne zahteve pehotne brigade in pehotnega bataljona (lahka, srednja, težka) (BI-SC CC & CS, 2020, str. 50):

- Pehotna brigada mora biti usklajeno z drugimi enotami sposobna izvajati vse kopenske taktične naloge, da bi lahko porazila nasprotnika. Izvaja napadne, obrambne, stabilizacijske in podporne naloge glede na zmožnosti enot (lahki, srednji, težki bataljoni).
- Brigada izvaja poveljevanje in kontrolo nad tremi do petimi bataljoni, četo za bojno podporo in četo za zagotovitev delovanja.
- Ima sposobnosti izdelave skupne obveščevalne priprave bojišča (angl. *Joint Intelligence Preparation of the Battlespace* – JIPB) z zbiranjem, uporabo in deljenjem informacij ter zagotavljanjem zmogljivosti obveščevalne dejavnosti, nadzora prostora, določanja ciljev in izvidništva (angl. *Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance* – ISTAR).
- Ocenjuje zmogljivosti in omejitve zračne obrambe in načrtuje, usklajuje ter napotuje razpoložljive zračne zmogljivosti za podporo kopenskim nalogam (uporaba častnika za povezavo z letalstvom, angl. *Air Liaison Officer* – ALO).
- Načrtuje, usklajuje in izvaja operacije v okolju improviziranih ubojnih sredstev (angl. *C-IED operations*) skladno z Natovimi standardi (ACIEDP-01, AEP-55, AVPP-1).
- Zagotavlja usklajeno delovanje v podporo kibernetских operacij.
- Z organskimi enotami brigade izvaja neposredno ognjeno podporo enotam in je sposobna načrtovati in usklajevati skupno ognjeno podporo (angl. *Joint Fires*).
- Zagotavlja zračno obrambo vitalnih sistemov.

- Manevrskim enotam zagotavlja inženirsko podporo mobilnosti, oviranja in preživetja.
- Enotam zagotavlja podporo delovanja v jedrskem, radiološkem, kemičnem, biološkem (JRKB) okolju delovanja skladno z Natovimi standardi (ATP 3.8.1).
- Zagotavlja vzdržljivost najmanj pet dni (angl. *days of supply* – DOS).
- Zagotavlja varen prenos govora in informacij skladno z Natovimi standardi.
- Ima zmogljivosti civilno-vojaškega sodelovanja (CIMIC).
- Brigada je sposobna delovati v skrajnih vremenskih razmerah (AECTP-230).
- Brigado je mogoče prestaviti s strateškimi zmogljivostmi s kar najmanj odstopanji.

Splošne zahteve pehotnega bataljona (BI-SC CC & CS, 2020, str. 56):

- Bataljon je sposoben izvajati taktične naloge v vseh okoljih kot manevrski del brigade ob uporabi lastnih orožij in oborožitvenih sistemov in ob podpori brigadnih ali združenih zmogljivosti.
- Izvaja poveljevanje in kontrolo nad do pet manevrskih enot, nad enoto za bojno podporo in enoto za zagotovitev delovanja.
- Bataljon deluje v razmerah zmanjšane vidljivosti.
- Bataljon ima zmogljivosti zaznavanja ciljev z različnimi sredstvi.
- Ima sposobnost uporabe neuboynih sredstev.
- Enote na ravni voda so sposobne samostojno delovati.
- Bataljon je lahko osnovna enota bojne skupine ali pa so podenote pridodane ostalim bojnim skupinam.
- Bataljon je sposoben delovati v skrajnih vremenskih razmerah (AECTP-230).
- Zagotavlja bojno podporo z organskimi sredstvi za protiolepn boj z zmogljivostjo uničevanja glavnih bojnih tankov in oklepljenih vozil na razdaljah, večjih od 4 kilometrov.
- Z organsko minometno ognjeno podporo⁸ prikuje izkrcano pehoto in uničuje ali naturalizira lahko oklepljena vozila na razdaljah, večjih od 8 kilometrov.

⁸ Samovozni minometi.

- Ima zmogljivosti avtomatskega logistično-operativnega poročanja.
- Zagotavlja vzdržljivost za najmanj tri dni.
- Zagotavlja varen prenos govora in informacij skladno z Natovimi standardi.
- Ima sposobnost deljenja operativne slike in razpošiljanja informacij.
- Zagotavlja primerno stopnjo zaščite sil (varnostno delovanje, angl. *operational security* – OPSEC; informacijska varnost, angl. *information security* – INFOSEC; varnost komunikacij – angl. *communications security* COMSEC; sistem delovanja proti improviziranim eksplozivnim sredstvom, angl. *counter improvised explosive device* – C-IED; jedrska, radiološka, kemijska in biološka obramba – JRKBO, saniteta).
- Izvaja delovanja v jedrskem, radiološkem, kemičnem, biološkem (JRKB) okolju skladno z Natovimi standardi (ATP 3.8.1).
- Sposoben je upoštevati ukrepe boja proti improviziranim sredstvom (angl. *IED awareness*, ACIEDP-01) in zagotavlja zaščito skladno z AEP-55 in AVPP-1.
- Izvaja ukrepe med kibernetскими napadi.
- Pri izvajanju nalog vključuje in uporablja združene ognje.
- Izvleko ranjencev izvaja z organskimi vozili, ki imajo enako zaščito kot bojna vozila bataljona. Organski *Role 1* zagotavlja primarno sanitetno oskrbo, prvo pomoč, triažo in oživljanje.
- Izvaja osnovno vzdrževanje in izvleko vozil.
- Bataljon je mogoče prestaviti s strateškimi zmogljivostmi s kar najmanj odstopanji.

Dodatne zahteve srednjega pehotnega bataljona (BI-SC CC&CS, 2020, str. 58):

- Srednji pehotni bataljon izvaja taktične naloge v visokem tempu in z uporabo vozil,⁹ ki zagotavljajo premičnost, zaščito ter z znatno ognjeno močjo premaga nasprotnika.
- Sposoben je izvajati vse naloge lahkega pehotnega bataljona.
- Izvaja hitre premike na nalogo in iz naloge z lastnimi sredstvi.
- Sposoben je izvajati naloge *sledi in prevzemi* v ofenzivnih nalogah brigade (drugi ešalon težkim silam) ter opraviti nalogo zavzetja slabo branjenih položajev nasprotnika.

⁹ V dokumentu je naveden angl. termin *Armoured Personnel Carrier* – APC, vendar sem po razgovoru s pk. dr. Igorjem Cebkom zavzel stališče, da vse države Nata opredeljujejo takšno vozilo kot bojno kolesno vozilo/bojno vozilo pehote (8 × 8) s 30-milimetrskim topom.

- Premičen je tudi izven utrjenih poti in ima sposobnosti premagovanja lažjih ovir.
- Zaščita vozil omogoča preživetje pred izstrelki iz lahkega puškomitraljeza z razdalje 30 metrov, pred eksplozijo granate 155 milimetrov na razdalji 60 metrov in eksplozijo protitankovske mine s 6 kilogrami eksploziva (AVPP-1: K3 M2b).
- Sposoben je uničiti sovražnikova oklepna vozila, zaščitena do stopnje K4 (AVPP-1) na razdaljah do 3.000 metrov in nevtralizacije izkrcane pehote na razdaljah nad 800 metri.
- Zaradi omejene premičnosti ima manjše omejitve pri uporabi v naseljenem in poraščenem okolju.
- Ima sposobnosti protiukrepov proti nasprotnikovim protioklepnim sredstvom.

3.2 Zavezniška kopenska taktika, SVS 2605, ATP 3. 2. 1 (B)

Srednje pehotne enote (v preteklosti znane kot lahke oklepne enote) so taktične enote, ki uporabljajo gosenična ali kolesna vozila pehote, ki zagotavljajo mobilnost in zaščito. Ne glede na to, da enote večinoma zagotavljajo premičnost z bojnimi vozili pehote, se poudarja večja zmožnost mobilnosti pred zmožnostjo zaščite. Tako so zaradi večje taktične in operativne mobilnosti srednje enote manj zaščitene kot težke enote. Odvisno od stopnje zaščite in velikosti ognjene moči se morajo srednje pehotne enote primerno organizirati v ofenzivnem delovanju, še posebej pri napadu na dobro branjenega nasprotnika. V tem primeru se lahko vozila pusti zunaj nasprotnikovega dometa lahkih protioklepnih sredstev ali kot ognjeno podporo silam v napadu (ATP 3. 2. 1, 2018, str. 3-4).

Srednje pehotne sile imajo zmožnosti hitrih taktičnih ali strateških premikov. Primerne so za delovanje v urbanem okolju in v mednarodnih operacijah in misijah. V boju imajo manjše zmogljivosti premagovanja ovir kot težke enote. Oborožitev na vozilih zagotavlja neposredno podporo izkrcani pehoti. Vozila zagotavljajo transport ostalih podpornih orožij za protioklepni boj in podporo delovanja.

Najprimernejše dodeljene naloge srednjih pehotnih sil (ATP 3. 2. 1, 2018, str. 3-12):

- Zavzeti lahko branjen teren ali zavarovati teren pred lahko oboroženim nasprotnikom.
- Naloge *sledi in prevzemi* v podpori težkim enotam.
- Naloge varovanja in zaščite bokov.
- Naloge za čiščenje terena, kjer je nasprotnik slabo branjen.
- Izvajanje pregona demoraliziranega sovražnika, ki se izmika.
- Spremstvo konvojov in zavarovanje oskrbovalnih poti.
- Naloge zagotavljanja rezerve, še posebej na večjih območjih odgovornosti.
- Druge taktične naloge za oblikovanje razmer.

4 Opredelitev doktrinarnih nalog pehote

Poslanstvo in naloge Slovenske vojske so določene z Zakonom o obrambi. Po Doktrini SV je poslanstvo Slovenske vojske v sodelovanju z zavezniki odvrniti vojaško agresijo nad Republiko Slovenijo in prispevati k mednarodnemu miru in stabilnosti v mejah in zunaj meja zavezništva. Če bi se zgodila vojaška agresija, bi Slovenska vojska samostojno in v sodelovanju z zavezniki izvajala vojaško obrambo Republike Slovenije, da prežene sovražnika in vzpostavi suverenost na vsem ozemlju države. Bistvene naloge SV, ki izhajajo iz njenega poslanstva, so vzdrževanje pripravljenosti, aktiviranje in mobiliziranje sil, premestitev sil v območje delovanja, izvajanje ofenzivnih in defenzivnih delovanj ter ohranjanje vzdržljivosti sil. Na podlagi poslanstva SV, bistvenih nalog in načrtov uporabe poveljniki na vseh ravneh poveljevanja določajo poslanstva podrejenih enot in bistvene naloge, ki iz tega izhajajo (Furlan idr., 2006, str. 24).

Pehota sodi med sile za bojevanje, njihov osnovni namen pa je, da z ognjeno močjo in manevrom v neposrednem spopadu porazijo sovražnika. Med sile za bojevanje sodijo oklepne enote, pehotne enote in enota za specialno delovanje (Furlan idr., 2006, str. 27). Pehota po Doktrini SV z namenskim organiziranjem sil glede na vrsto organiziranja prevzame naloge v bojnih skupinah, prostorskih silah, odzivnih silah ali skupnih združenih namenskih silah.

5 Predlog srednje bataljonske bojne skupine (SrBBSk)

5.1 Namen

Srednja bataljonska bojna skupina je sposobna izvajati taktične naloge v visokem tempu ob uporabi lastnih enot srednje pehote. Pri tem izkorišča premičnost z bojnimi vozili, uporablja njihovo zaščito, njihovo znatno ognjeno moč in zmogljivosti pridodanih enot ognjene podpore (NATO SHAPE, BI-SC CC & CS, 2020, str. 62). Srednji pehotni bataljon, kot osnovna enota srednje bataljonske bojne skupine, je sposoben izvajati širok nabor taktičnih nalog¹⁰ z manjšimi omejitvami glede prostora in zaščite pred lahkimi protioklepni sredstvi.

5.2 Organiziranost

Organiziranost zagotavlja združeno bojevanje sil bataljonske ravni (srednji pehotni bataljon) z izkoriščanjem zaščite in znatne ognjene moči vozil.¹¹ Osnovna enota, ki tvori srednjo bataljonsko bojno skupino, je srednji pehotni bataljon, ki ga podpirajo okrepljene zmogljivosti za zagotovitev delovanja in zmogljivosti bojne podpore. Pridodane zmogljivosti in moduli se vključijo v srednjo bataljonsko bojno skupino glede na zasnovo, potrebe in poslanstvo operacije.

5.2.1 Poveljstvo

Poveljstvu srednjega bataljona, ki je okvir za oblikovanje poveljstva srednje bataljonske bojne skupine, se pridodajo posamezniki in specialisti po funkcijskih področjih, da bi zagotovili povezljivost, izvajanje učinkovitega procesa vojaškega odločanja in neprekinjeno poveljevanje in kontrolo nad vsemi silami srednje bataljonske bojne skupine v vseh razmerah.

¹⁰ Najpogostejše naloge srednje pehote opisuje Zavezniška kopenska taktika (ATP 3. 2. 1, 2018, str. 3-12).

¹¹ Uničenje oklepnih vozil, zaščenih do stopnje K4 (AVPP-1), na razdaljah do 3000 metrov in nevtralizacija izkrcane pehote na razdaljah nad 800 metri.

5.2.2 Manevrske enote

Manevrske čete srednjega pehotnega bataljona so osnovne bojne enote srednje bataljonske bojne skupine. Namenjene so temu, da z uporabo lastnega neposrednega ognja iz oborožitvenih sistemov in manevra z vozili uničujejo glavne bojne tanke in lažje branjenega nasprotnika. Srednja bataljonska bojna skupina je sestavljena iz vsaj treh manevrskih čet, ki so sestavljene iz poveljstva čete, in vsaj treh manevrskih vodov. Vodi morajo biti pripravljeni na samostojna delovanja ali na podrediva drugi enoti in so sestavljeni iz vsaj treh oddelkov. Posamezni odderek sestoji iz stalnega dela posadke vozila in izkrcnega dela vozila (bojnega kolesnega vozila ali bojnega vozila pehote) z vsaj šest do osem pripadniki.

5.2.3 Ognjena podpora

Elementi ognjene podpore zagotavljajo potrebno ognjeno moč in zaščito bojni skupini. Zaradi svojih omejitev so lahko na ločeni lokaciji, ki še vedno zagotavlja ognjeno podporo manevrskim enotam. Četa za ognjeno podporo srednjega bataljona srednji bataljonski bojni skupini zagotavlja ognjeno podporo na vsem območju odgovornosti in s tem uniči, nevtralizira, ruši, ovira, vznemirja, osvetljuje in zadimlja sovražnika, njegova sredstva ali teren na razdaljah tudi nad 8000 metri. Četa je sestavljena iz poveljstva, oddelka za oskrbo, izvidniškega oddelka in ognjenih vodov.¹² Vozila čete za ognjeno podporo morajo zagotavljati isto premičnost in zaščito kot manevrske enote.

5.2.4 Bojna podpora

Bojna podpora (angl. *Combat Support*) srednje bataljonske bojne skupine se zagotavlja iz modularno sestavljenih enot SV, ki s svojimi zmogljivostmi in bojnimi sistemi dopolnjujejo njene bojne funkcije. Združena je v četi za bojno podporo srednji bataljonski bojne skupine.

- Lahki raketni vod zračne obrambe zagotavlja povezljivo operativno sliko nadzora zračnega prostora in neposredno obrambo ključnih elementov

¹² Glede na zahteve ciljev zmogljivosti se lahko okrepi z dodatnimi protiklepnimi enotami, minometnimi enotami ali ločenim modulom artilerije.

srednje bataljonske bojne skupine pred napadi letal, helikopterjev, brezpilotnih letal in raket na kratkih razdaljah.

- Bojni inženirski vod enotam srednje bataljonske bojne skupine zagotavlja premičnost, oviranje in utrjevanje.
- Modul obveščevalne dejavnosti, nadzora prostora, določanja ciljev in izvidništva (ISTAR) zagotavlja neposredno obveščevalno-izvidniško podporo funkciji poveljevanja. V modulu je tudi skupina za elektronsko bojevanje in sekcija brezpilotnih letal. V modulu obveščevalne dejavnosti, nadzora prostora, določanja ciljev in izvidništva (ISTAR) je mogoča umestitev skupine za psihološko delovanje in skupine za civilno-vojaško sodelovanje (CIMIC). S tem se poveča zmožnost delovanja teh bojnih sistemov v podporo bojnim funkcijam.
- Vod jedrske, radiološke, kemične in biološke obrambe (JRKBO) izvaja jedrsko, radiološko, kemijsko in biološko (JRKB) detekcijo, alarmiranje, opozarjanje, poročanje, dekontaminacijo in zaščito sil na področju JRKB-obrambe.
- Vod zvez zagotavlja delovanje komunikacijsko-informacijskega sistema, njegovo povezljivosti in zagotavlja zmožnosti kibernetike obrambe.

5.2.5 Zagotovitev bojnega delovanja

Organiziranost enot za zagotovitev bojnega delovanja (angl. *Combat Service Support*) mora biti skrbno načrtovana, da se lahko zagotovi vzdržnost delovanja bojne skupine. Srednja bataljonska bojna skupina sicer zahteva manj sredstev za zagotovitev delovanja kot težke sile, vendar je treba natančno načrtovati zahteve količine sredstev glede vrste bojnega delovanja in načina oskrbe enot na bojišču. Poveljniško-logistična četa srednjega pehotnega bataljona s pridodanimi elementi zagotavlja zahtevano ustrezno podporo, vzdrževanje in oskrbo po vseh razredih. Sestavljena je iz poveljstva, poveljniškega voda, voda zvez, izvidniškega voda, voda za vzdrževanje, voda za oskrbo in zdravstvenega voda. S pridodanimi elementi oz. moduli vzdrževanja, oskrbe, prevoza in logistike izvaja zagotovitev delovanj srednje bataljonske bojne skupine,¹³ izvaja

¹³ Poveljniški vod npr. zagotavlja postavitve poveljniškega mesta srednje bataljonske bojne skupine.

osnovno vzdrževanje na prvi stopnji, zagotavlja oskrbo po vseh razredih za tri dni delovanja in zagotavlja zmogljivost *Role 1*.

5.3 Opremljenost

Enote srednjega pehotnega bataljona in pridodani elementi oziroma moduli morajo biti opremljeni z oborožitvijo in opremo, ki omogoča izvedbo celotnega nabora nalog srednje bataljonske bojne skupine v zahtevanih razmerah delovanja. Kot osnovno enoto, ki gradi srednjo bataljonsko bojno skupino, je treba vzeti primerno organiziran in opremljen bataljon po vseh bojnih funkcijah.

5.4 Predlog sestave srednjega bataljona SV in srednje bataljonske bojne skupine

Trenutne formacije enot SV ne zagotavljajo primerne organiziranosti osnovne enote srednje bataljonske bojne skupine, zato je v nadaljevanju predstavljen tudi predlog organiziranosti srednjega pehotnega bataljona SV s poudarkom na analizi virov, domnev in lastnih izkušenj pri gradnji in delovanju dosedanjih bojnih skupin SV.

5.4.1 Predlog sestave srednjega bataljona SV

Srednji bataljon po predlogu sestavlja naslednja organiziranost sil:

- Poveljstvo bataljona, štiri bojna vozila pehote, moštvo do 40 pripadnikov.
- Poveljniško logistična četa, moštvo do 135 pripadnikov.¹⁴
- Četa za ognjeno podporo, osem bojnih vozil pehote (8×8), avtomatski minomet (120 milimetrov), štiri bojna vozila pehote ali štiri lahka kolesna oklepna vozila s protioklepnim raketnim sistemom (LKOV PORS),¹⁵ moštvo do 90 pripadnikov.

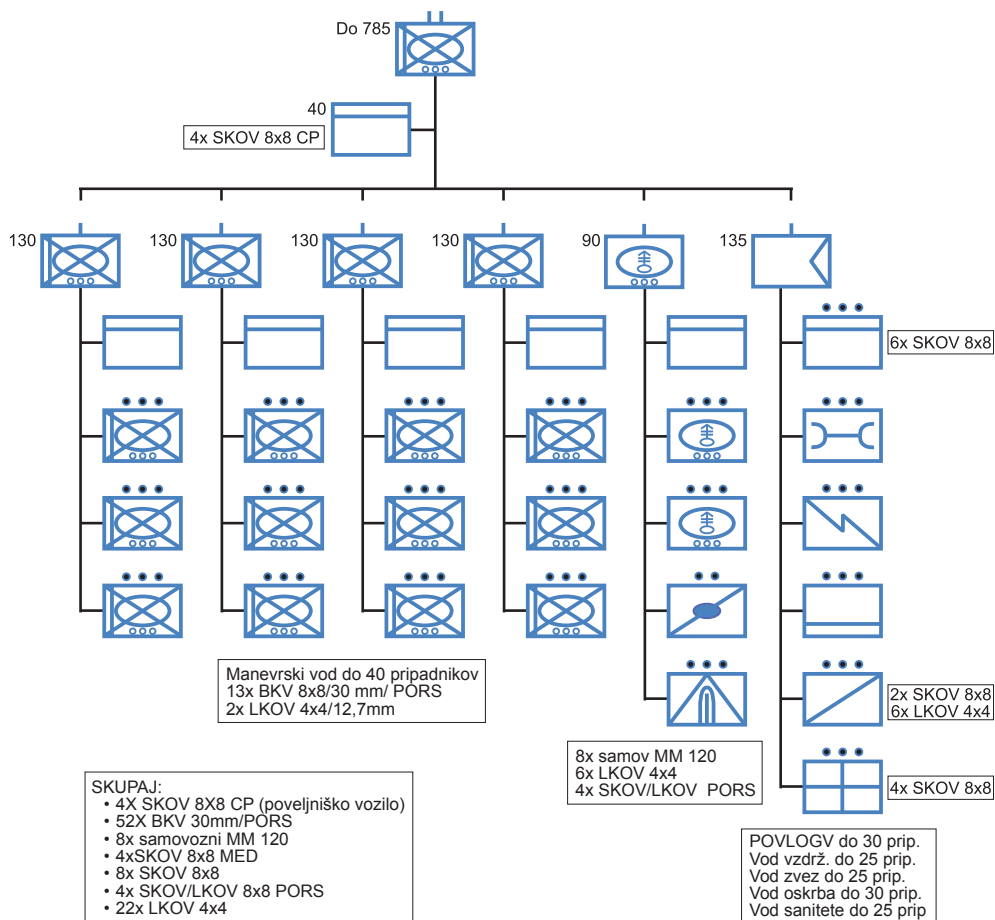
¹⁴ Poveljniško logistični vod do 30 pripadnikov, vod za vzdrževanje do 25 pripadnikov, vod zvez do 25 pripadnikov, vod za oskrbo do 30 pripadnikov, sanitetni vod do 25 pripadnikov.

¹⁵ Protioklepni vod sem v predlogu umestil v četo za ognjeno podporo zaradi neposredne povezave z zagotavljanjem ognjene podpore in manevra enotam. Prav tako je po osebnem mnenju omogočena boljša zmožnost poveljevanja in kontrole s protioklepno zmogljivostjo.

- Štiri manevrske četa srednje pehote,¹⁶ osnovna sestava: 13 bojnih vozil pehote (8 × 8), izkrcni del 6–7 pripadnikov, skupaj moštvo do 130 pripadnikov.

Predlog formacije moštva srednjega pehotnega bataljona je do 785 pripadnikov.

Slika 1: Predlog sestave srednjega bataljona SV

Vir: Slivečka, 2020

¹⁶ Štiri manevrske čete predlagam na podlagi analize primerjave primerljivih bataljonov Natovih članic in na podlagi lastnih izkušenj v dosedanjih bojnih skupinah SV.

5.4.2 Predlog sestave srednje bataljonske bojne skupine

Za samostojno delovanje poleg osnovne enote srednjega bataljona predlagam naslednjo organiziranost srednje bataljonske bojne skupine, ki se ji skladno z zahtevami in namembnostjo dodajo zmogljivosti iz nabora sil brigade oziroma nabora sil SV.

Vzpostavi se četa srednje bataljonske bojne skupine za bojno podporo, v sestavi katere delujejo:¹⁷

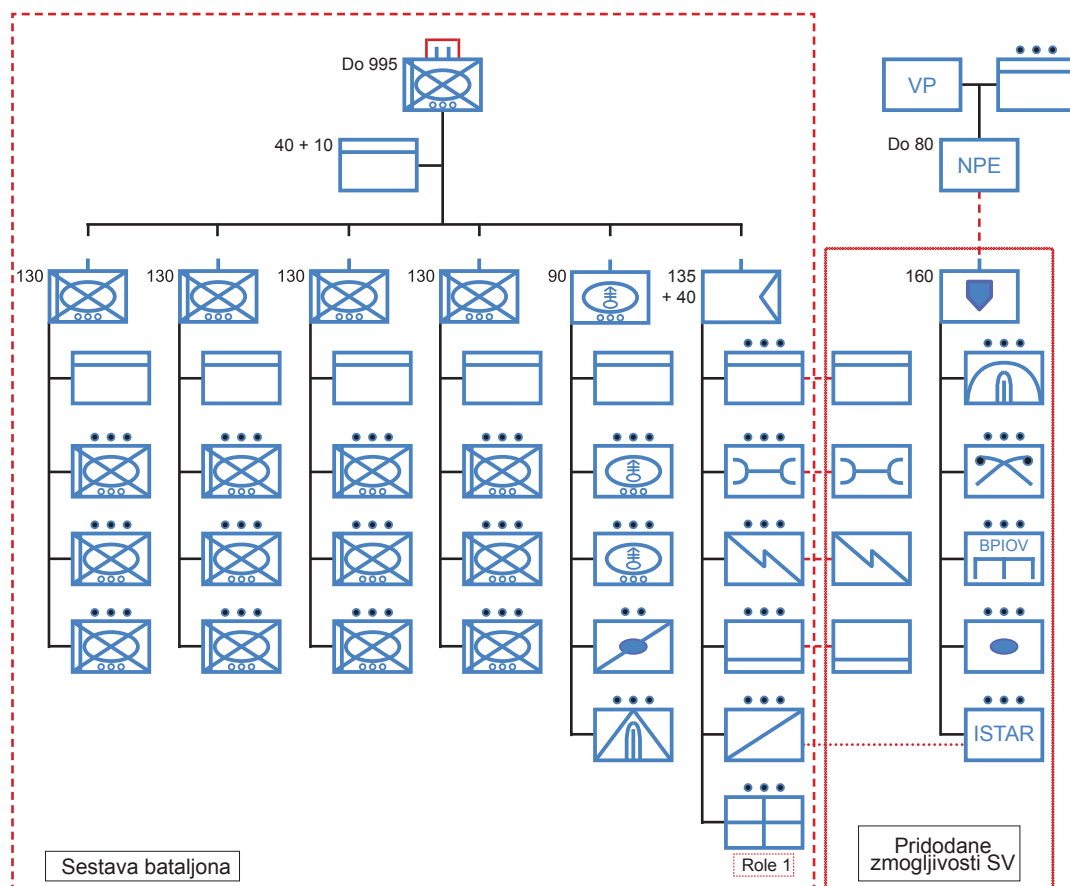
- vod zračne obrambe,
- vod jedrske, radiološke, kemične in biološke obrambe (JRKBO),
- inženirski vod,
- Vod obveščevalne dejavnosti, nadzora prostora, določanja ciljev in izvidništva (ISTAR) z oddelkom brezpilotnih letal, oddelkom za elektronsko motenje, senzorskim oddelkom in skupino civilno-vojaškega sodelovanja (CIMIC),
- modul artilerije.

Zaradi povečane sestave sil in zahtev po samozadostnosti srednje bataljonske bojne skupine se voDOM v poveljniško-logistični četi bataljona (POVLOGČ) dodajo oddelek za oskrbo z dodatnimi transportnimi zmogljivostmi, oddelek za vzdrževanje, oddelek komunikacijsko-informacijske podpore in poveljniški oddelek. Za podporo delovanja zunaj območja RS se vzpostavi nacionalni podporni element¹⁸ (NPE).

¹⁷ Dodano na podlagi predavanja pk. dr. Igorja Cebka v sklopu tem 24. VŠT, kjer je bilo izpostavljeno, da ima srednja bataljonska bojna skupina zmogljivosti jedrske, radiološke, kemične in biološke obrambe (JRKBO), inženirske zmogljivost, artilerijo (0.33 bataljona) in zračno obrambo.

¹⁸ NPE ni zahteva ciljev sil po dokumentu *Capabilities Codes and Statements*, 2020.

Slika 2: Predlog sestave srednje bataljonske bojne skupine

Vir: Slivečka, 2020

5.5 Bojna moč srednje bataljonske bojne skupine

Za določitev skupne ocene in vrednotenje bojne moči srednje bataljonske bojne skupine sem uporabil lastno analizo primerjave bojnih funkcij formacij poljske vojske, hrvaške vojske in bataljona brigadne bojne skupine Stryker (angl. *Stryker Brigade Combat Team* – SBCT).¹⁹

Manever: Predlagana sestava srednje bataljonske bojne skupine zagotavlja zmožnost protitankovskega boja z 52 protiklepnimi sistemi in zmožnost

¹⁹ Formacije enot so predstavljene v zaključni nalogi 24. generacije Višjega štabnega tečaja, *Perspektiva pehote SV*, avtor Damjan Slivečka.

uporabe protioklepne voda za protioklepni boj. Ob upoštevanju koeficienta bojne moči za protioklepni raketni sistem (PORS), ki je 0,5 na ravninskem manevrskem zemljišču, in iz zasednega delovanja (Potočnik V., 2017, str. 23) je srednja bataljonska bojna skupina sposobna uničiti 112 glavnih bojnih tankov in ostalih oklepnih vozil (56 lanserjev, 4 rakete na lanser). To skupaj z drugimi orožji in oborožitvenimi sistemi pomeni, da je srednja bataljonska bojna skupina po bojni moči sposobna ustaviti okrepljeno oklepno mehanizirano brigado v napadu. Neposredna podpora pehoti na bojišču se zagotavlja z bojnimi vozili pehote (8×8), ki so na ravni voda oborožena z enim 30-milimetrskim topom in protioklepnim sistemom. Štiri manevrske čete dajejo bojni skupini odlične zmožnosti manevra.

Ognjena podpora: Minometna četa ima osem samovoznih avtomatskih minometov (120 milimetrov), ki imajo sposobnost zagotavljati neprekinjeno ognjeno podporo po različnih ciljih v štirih smereh delovanja (vsaka manevrska enota dve vozili). V manevrskih vodih so vključeni kontrolorji združenega ognja, ki zagotavljajo zelo dobro usmerjanje zračne, minometne in artilerijske podpore.

Obveščevalna zagotovitev: V poveljniško-logistični četi je izvidniški vod, ki dopolnjuje zmogljivosti obveščevalne dejavnosti, nadzora prostora, določanja ciljev in izvidništva (ISTAR) srednje bataljonske bojne skupine. V četo za bojno podporo je dodana zmogljivost ISTAR. Enote SV lahko zaradi trenutne slabe opremljenosti na področju ISTAR in načrtovane poznejše nabave potrebnih sredstev samo zadovoljivo podpirajo srednjo bataljonsko bojno skupino.

Premičnost, oviranje, preživetje: Obstoječi inženirski vod ima zadovoljive zmogljivosti izdelave prehodov čez ovire, rušenja elementov in oviranja. Obstoječi vod jedrske, radiološke, kemične in biološke obrambe (JRKBO) dobro zagotavlja zahteve po preživetju v kontaminiranem okolju. Povečanje zmogljivosti srednje bataljonske bojne skupine bo zagotovljeno z nakupom sredstev v poznejšem obdobju.

Zračna obramba: Obstoječi vod zračne obrambe zadovoljivo zagotavlja nadzor zračnega prostora v dometu do 60 kilometrov in obrambo pred nizko letečimi cilji. Deljenje in videnje radarske slike z nadrejeno enoto ter učinkovito

zagotavljanje zračne obrambe v celotnem območju delovanja operacije z obstoječimi sredstvi je zaradi različnih sistemov Natovih članic negotovo.

Zagotovitev delovanja: Ker se število pripadnikov srednje bataljonske bojne skupine poveča na do 995 vojakov, se vodu za oskrbo pridoda oddelek, ki ima tudi transportne zmogljivosti. Vzdrževanje in zdravstvena zagotovitev se zagotavlja z organskimi enotami pehotnega bataljona s pridodanimi elementi. Če se srednjo bojno bataljonsko skupino napoti na nalogo zunaj RS, je treba v sestavo umestiti tudi nacionalni podporni element, ki zagotavlja podporo pred in med napotitvijo na nalogo ter po njej. Tako organizirana sestava zagotavlja dobro oskrbo po vseh razredih.

Poveljevanje: Bojna funkcija poveljevanja se zagotavlja z zaščitenimi sredstvi zvez na vseh ravneh. Poveljstvo srednje bataljonske bojne skupine je sposobno vzpostaviti poveljniško mesto (PM), izpostavljeno poveljniško mesto in zaledno poveljniško mesto znotraj bataljonske oskrbovalne postaje. Za podporo poveljevanja se uporablja informacijski sistem SitaWare.²⁰ Enotnost poveljevanja se zagotavlja z osnovno enoto srednje bataljonske bojne skupine, ki je srednji pehotni bataljon. ISTAR-zmogljivost bojne podpore in izvidniškega voda dopolnjuje funkcijo poveljevanja. Tako formirana srednja bataljonska bojna skupina zelo dobro izpolnjuje Natove (BI-SC CC & CS, 2020) zahteve po organiziranosti do pet manevrskih enot in enote za zagotovitev podpore delovanja ter enote za bojno podporo.

S predlagano sestavo in oborožitvenimi sistemi bi SV precej dvignila potencial bojne moči v primerjavi z letom 1991 in v primerjavi z ostalimi srednjeevropskimi državami. Polkovnik dr. Igor Cebek v doktorski disertaciji ugotavlja (Cebek, 2014, str. 341), da se je bojni potencial SV zaradi kadrovskega zmanjševanja in izločanja vojaške tehnike od leta 1991 do 2013 zmanjšal na 24,84 odstotka bojne. Ob upoštevanju Srednjeročnega obrambnega programa (SOPR 2013–2018) pa bi se koeficient bojnega potenciala zmanjšal na samo 19,86 odstotka.

²⁰ SitaWare je računalniško orodje podjetja Systematic za podporo zagotavljanja sistema poveljevanja C4I (angl. *Command, Control, Communications, Computers, Intelligence*).

6 Brigada SV kot združena taktična enota

6.1 Zahteve pehote SV

V Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 (ReSDPRO) je opredeljeno, da bo SV znotraj nacionalne obrambe sposobna oblikovati namenske taktične enote do brigadne ravni (brigadne bojne skupine). Za delovanje zunaj območja države (Nato, EU) bo najvišja enota namensko organizirana bataljonska bojna skupina. Slovenska vojska bo izvajala združeno bojevanje rodov znotraj namensko oblikovanih zmogljivosti. V Srednjeročnem obrambnem programu (SOPR) so podane smernice oblikovanja pehotnih enot SV, ki med drugim po zahtevah sestavljajo dva srednja pehotna bataljona, in sicer lahki (motorizirani) in lahki (gorski) pehotni bataljon.

Doktrina SV opredeljuje namensko organiziranje sil SV glede na poslanstvo, prostor in koncept. Osnovni koncept organiziranja enot je združevanje enot rodov v četne, bataljonske in brigadne bojne skupine, ki na operativni ravni zagotavljajo učinkovitost vodenja in poveljevanja glede na prevladujoči način in vrsto delovanj v prostoru. Po Doktrini SV so prostorske sile namenjene za delovanje v zaledju in so nosilke razvoja strateške rezerve RS (Furlan idr., 2006, str. 28). Po mojem mnenju mora torej predlog sestave sil SV zajemati tudi strukturne nastavke strateške vojaške rezerve RS, saj so to sile, ki ob povečanih grožnjah predstavljajo glavnino pehotnih enot SV.

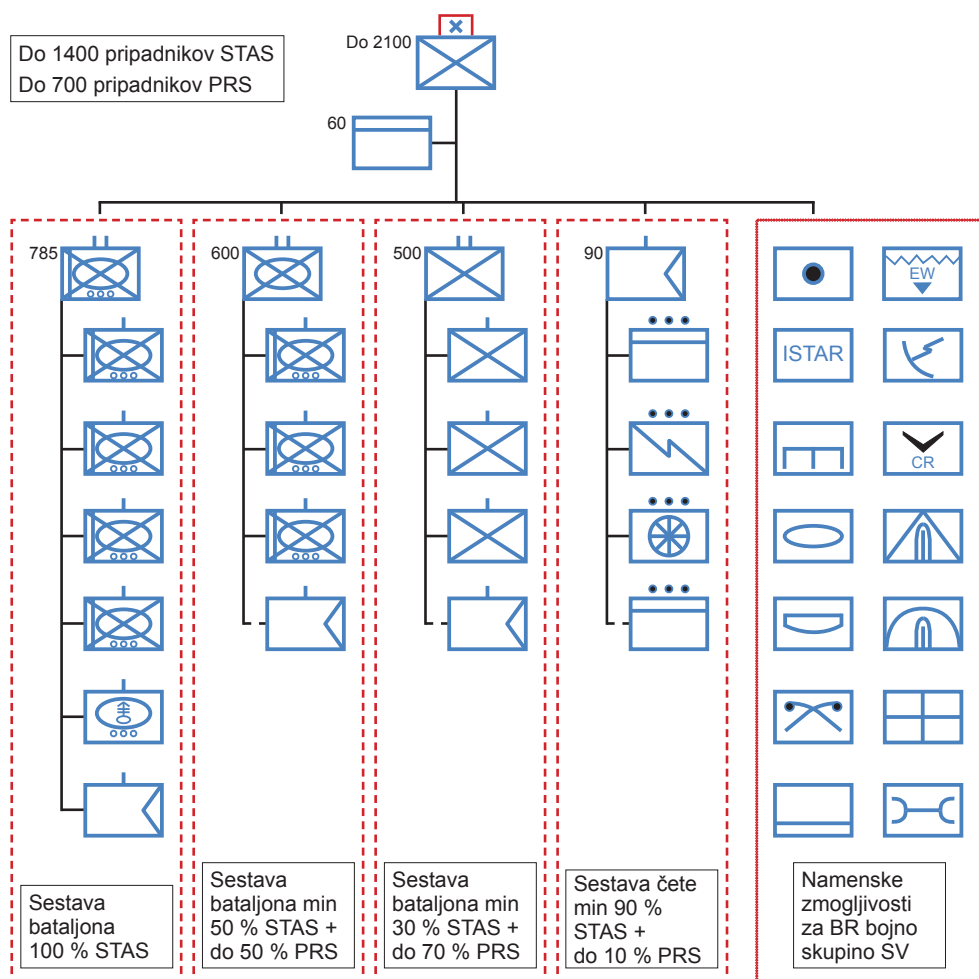
6.2 Predlog organiziranosti pehotne brigade SV

Ob upoštevanju navedenih zahtev normativnih dokumentov in ob upoštevanju načrtovanih virov²¹ je v nadaljevanju predstavljen predlog organiziranosti operativne ravni pehote SV. Zaradi zagotavljanja vzdržljivosti sil, neprekinjene in enotne linije poveljevanja, izkoriščanja vseh virov (materialni, kadrovski, časovni), možnosti kariernega razvoja kadra in učinkovite rabe infrastrukture

²¹ Upoštevanje kadrovskih virov 8.000 pripadnikov stalne sestave (STAS) in 2.000 pripadnikov pogodbene rezervne sestave (PRS).

(predvsem vadišč, strelišč in poligonov) predlog obsega organiziranost operativne ravni pehote na dve enakovredni pehotni brigadi, sestavljeni iz pripadnikov stalne sestave (STAS) in popolnjene s pripadniki pogodbene rezervne sestave (PRS). Tako organizirane pehotne brigade zagotavljajo vzdržljivost ciljnih zmogljivosti SV (Nata in EU), obveznosti RS v mednarodnih organizacijah in obrambo RS s poudarkom na silah, ki omogočajo odločilno delovanje in zmago v vojni. Zmogljivosti brigadne bojne skupine po vseh bojnih funkcijah se dopolnjujejo iz samostojnih rodovskih enot SV.

Slika 3: Predlog sestave 72. brigade SV

Vir: Slivečka, 2020

V predlogu sestave pehotne brigade sem upošteval zmogljivosti brigade SV po bojnih funkcijah in zmožnost vzpostavitve brigadne bojne skupine z rodovskimi enotami SV. Na operativni ravni predlog obsega samostojne rodovske bataljone ali čete, ki lahko samostojno tvorijo zmogljivost sil za posredovanje ali pa popolnjujejo glavne sile SV pri vzpostavitvi brigadnih bojnih skupin. V sestavi sil so upoštevane zahteve po enoti, ki tvori jedro srednje bataljonske bojne skupine, enoti, ki vzdržuje zmogljivost lahke bataljonske bojne skupine, in enoti, ki lahko izvaja naloge dopolnilnih sil. Na ravni brigade predlog predvideva poveljniško-logistično četo, ki lahko s svojimi enotami izvaja osnovno oskrbo, transport in vzdrževanje sil.

Za izvajanje odločilnega delovanja brigadne bojne skupine se pehotni brigadi dodajo rodovske zmogljivosti po bojnih funkcijah.

Manever: Zmogljivost uničevanja oklepa si bataljoni zagotavljajo z lastnimi protioklepnimi sredstvi v manevrskih vodih in v četi za ognjeno podporo. Na brigadni ravni se v brigadno četo za ognjeno podporo pridoda oborožitvene sisteme iz rodovskega bataljona ali protioklepne čete SV, ki lahko tvori brigadno rezervo za protioklepni boj. Tankovska četa zagotavlja poveljniku brigade zmožnost za organiziranje sil za odločilno delovanje in sile za protioklepni boj. Trije manevrski bataljoni s svojimi četami zagotavljajo zmožnost taktičnega delovanja kot sile za odločilno delovanje in kot sile za oblikovanje razmer. Pehotni bataljon, ki je večinoma popolnjen s pogodbeno rezervno sestavo (PRS), lahko zagotavlja sile za oblikovanje razmer ali dopolnilne sile.

Ognjena podpora: Ognjeno podporo si zagotavljajo bataljoni z lastnimi zmogljivostmi. Brigadni bojni skupini se za ognjeno podporo delovanja doda baterija iz rodovskega bataljona SV, ki je opremljena s samovoznimi artilerijskimi sistemi.

Obveščevalna zagotovitev: Zmogljivosti obveščevalne dejavnosti, nadzora prostora, določanja ciljev in izvidništva (ISTAR) se v brigadni bojni skupini združujejo v modulu ISTAR, katerega nosilec je obveščevalno-izvidniški rodovski bataljon SV.

Premičnost, oviranje, preživetje: Samostojni inženirski bataljon SV bi imel sposobnosti, da s svojimi enotami na ravni čete podpre brigadno bojno skupino z zmogljivostmi za zagotovitev premičnosti, oviranja in zagotovitvijo

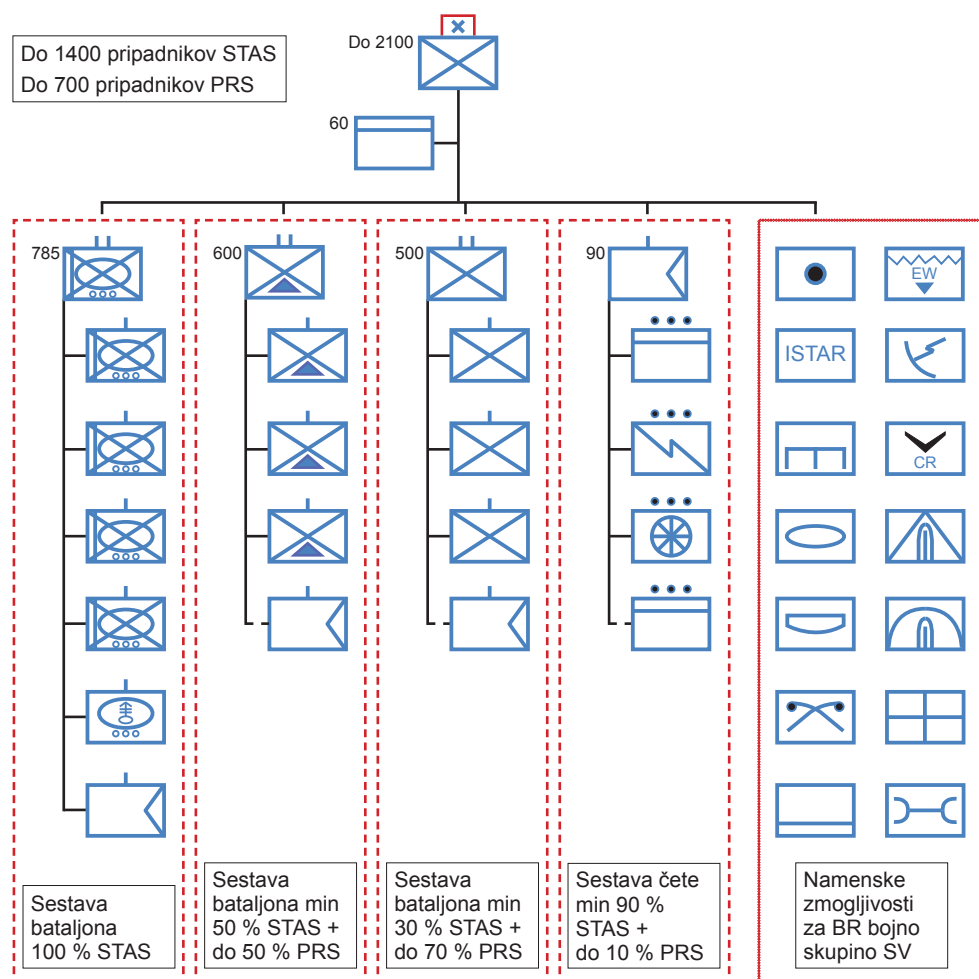
preživetja z enoto jakosti čete. Bataljon jedrske, radiološke, kemične in biološke obrambe s svojimi zmogljivostmi zagotavlja kolektivno JRKB-dekontaminacijo in oceno JRKB-ogroženosti območja delovanja.

Zračna obramba: SV zagotavlja zračno obrambo s sistemom nadzora zračnega prostora. Na ravni brigade se izvaja aktivna in pasivna zračna obramba. Aktivno zračno obrambo brigade zagotavljajo manevrske enote same z lastnimi sredstvi in pridodana enota SV zračne obrambe, ki zagotavlja obrambo ključnih sredstev in smeri delovanja.

Zagotovitev delovanja: Po trenutnem organiziranju enot in služb v SV se zagotovitev delovanja izvaja ob podpori logistične brigade SV (LOGBR). Po ugotovitvi Poročila o opravljeni analizi Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 modularnost in koncentracija logistike v sistemu dobro delujeta, če so zagotovljeni primerni kadrovske in materialni viri (Ministrstvo za obrambo, DOP, 2017, 6). Iz tega lahko sklenem, da se ob formiranju organskih logističnih zmogljivosti znotraj manevrskih bataljonov in zadostni kadrovske podpore zadrži obstoječa modularna logistična podpora enotam SV.

Poveljevanje: Poveljniku brigadne bojne skupine sta bistveni prvini za poveljevanje: obveščevalni sistem z zmogljivostjo obveščevalne dejavnosti, nadzora prostora, določanja ciljev in izvidništva (ISTAR) iz rodovskega bataljona SV in enoten komunikacijsko-informacijski sistem, ki zagotavlja orodje za izvajanje procesov štabnega dela in zagotavlja učinkovito poveljevanje in kontrolo pri izvajanju bojnih delovanj.

Ker je Republika Slovenija reliefno raznovrstna država, si je v Srednjeročnem obrambnem programu (SOPR) zadala cilj, da bo namensko oblikovala zmogljivosti gorske pehote. Predlog organiziranosti 1. brigade tako predvideva ohranitev oz. vzpostavitev gorskega bataljona SV, ki lahko dopolnjuje zmogljivosti lahke bataljonske bojne skupine.

Slika 4: Predlog sestave 1. brigade SV

Vir: Slivečka, 2020

Na operativni ravni SV delujeta vsaj dve brigadi, ki imata zmogljivosti, da vsaka s po dvema manevrskima bataljonoma tvorita eno srednjo bataljonsko bojno skupino. Prav tako se zagotavlja lahki motorizirani bataljon v 72. brigadi in gorski bataljon v 1. brigadi. Bataljona, ki sta v večini popolnjena s prosto pogodbeno rezervno sestavo (PRS) lahko ob ponovni odločitvi za uvedbo obveznega služenja vojaškega roka²² tvorita jedro usposabljanja nabornikov, ki

²² Obvezno služenje vojaškega roka se je opustilo leta 2004. ZVojD-B v 62. e-členu navaja, da se po odločitvi Državnega zbora na predlog Vlade RS ponovno uvede splošna vojaška obveznost ob povečani nevarnosti napada na državo oziroma neposredni vojni nevarnosti ali ob razglasitvi vojne ali izrednega stanja skladno z zakonom.

se jih razporedi v enote SV, če vstopijo v pogodbeno rezervo – v nasprotnem primeru pa se jih uvrsti v nabor sil za strateško rezervo.

Tako vzpostavljene brigade tvorijo brigadno bojno skupino za zagotovitev glavnih sil SV. Za zagotovitev prostorskih sil in organizacijsko strukturnih nastavkov za naraščanje sil SV skladno z doktrino vojaške rezerve RS bi predlagal vzpostavitev vojaških teritorialnih poveljstev v enotni brigadi SV.

7 Sklep

S pregledom in analizo normativnih podlag sem ugotovil, da ima Slovenska vojska primerno izdelane normativne in strateške dokumente za gradnjo srednje bataljonske bojne skupine. Planski dokumenti so izdelani, vendar jih je zaradi opisanega stanja treba dopolniti. Dopolnitev in sprememba Srednjeročnega obrambnega programa (SOPR) 2018–2023 ter rebalans proračuna bi nakazala resnost pri sledenju ciljem, zastavljenim v strateških dokumentih, in zavezam, za katere se je država Slovenija obvezala v mednarodni skupnosti. Z analizo doktrinarnih nalog srednje pehote, analizo zahtev pehotnih zmogljivosti Nata, pregledom sestave, oborožitve in opreme enot SV lahko sklenemo, da SV s trenutno sestavo, vozili, oborožitvijo in opremo ne more zgraditi zmogljivosti srednje bataljonske bojne skupine.

Perspektiva pehote SV je v gradnji srednjih pehotnih bataljonov, ki bi bili osnovna sila taktične ravni za bojevanje SV. Srednji pehotni bataljoni se dopolnjuje z ostalimi silami brigade in zmogljivostmi SV. Prav tako je v normativnih podlagah opredeljeno, da bo SV znotraj zmogljivosti razvijala gorsko in lahko pehoto, katere del bo med drugim usposobljen za izvedbo vertikalnega zračnega manevra s helikopterji. Pri analizi trenutne sestave, obsega nalog, bojnih sistemov, ki podpirajo bojne funkcije, z upoštevanjem zemljepisnih danosti RS in načrta popolnjevanja kadra enot SV lahko sklenemo, da mora imeti SV na operativni ravni sile za bojevanje razdeljene enakovredno, v vsaj dveh brigadah. Vsaka brigada lahko zgradi srednjo bataljonsko bojno skupino na podlagi srednjega bataljona, zagotovi sile za oblikovanje razmer in dopolnilne sile. Tako organizirane brigade lahko učinkovito zagotavljajo obrambo RS, sodelujejo pri zaščiti in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah ter sodelujejo s policijo pri izvajanju varovanja širše državne meje.

8 Literatura in viri

1. AEP-55 Volume 2 (Edition 2). 2011. *Procedures For Evaluating The Protection Level Of Armoured Vehicles, Mine Threat*. NATO Standardization Agency. <https://www.ungm.org/UNUser/Documents/DownloadPublicDocument?docId=652595>, 30. 3. 2020.
2. *BI-SC Capabilities Codes And Capabilities Statements*. 2016. NATO, SHAPE, ACT.
3. *BI-SC Capabilities Codes And Capabilities Statements*. 2020. NATO, SHAPE, ACT.
4. Cebek, I., 2014. *Vpliv mirovnih operacij na funkcije oboroženih sil srednjeevropskih držav po hladni vojni*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Cebek, I., 2020. *Ustne informacije s predavanj*. 24. višji štabni tečaj častnikov SV.
6. *Dopolnilo Ukaza za nadaljevanje izgradnje Bataljonske bojne skupine 72*. BR, št. 803-1/2016-18, z dne 27. 10. 2016.
7. Furlan, B. in drugi, 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
8. *Oborožitev in oprema SV*. <http://www.slovenskavojska.si/oborozitev-in-oprema/zracna-obramba>, 30. 3. 2020.
9. *Poročilo o opravljeni analizi Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025*, št. 803-6/2017-8, z dne 25. 7. 2017. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, DOP.
10. Potočnik, V., 2017. *Protioklepni boj v Slovenski vojski. Sodobni vojaški izzivi*. Str. 17–33.
11. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 (ReDPROSV)*, št. 200-03/10-29/15. Uradni list RS, št. 99/10.
12. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-2)*, št. 200-01/19-2/24. Uradni list RS, št. 59/19.
13. *Sprejeti proračuni RS za leti 2020 in 2021*. <https://www.gov.si teme/sprejeti-proracun/>, 30. 3. 2020.
14. *Srednjeročni obrambni program RS 2018–2023*. 2018. Vlada Republike Slovenije, št. 80300-3/2018/3, z dne 19. 4. 2018.

15. *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*. 1990. <https://www.osce.org/library/14087?download=true>, 30. 3. 2020.
16. *Zakon o obrambi (ZObr)*. Uradni list RS, št. 103/2004. UPB 1.
17. *Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-B)*. Uradni list št. 86/2020.
18. Slivečka, D., 2020. *Perspektiva pehote Slovenske vojske*. Zaključna naloga 24. VŠT. Maribor: Center vojaških šol.
19. ATP 3.2.1. (B) Ver. 1, Allied Land Tactics, SVS 2605 (2). 2019. Zavezniška kopenska taktika. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
20. *Obrambna strategija Republike Slovenije*, št. 80000-1/2012/4. 2012. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
21. AVPP-1 (A) Part 1, Edition A, Ver. 1. 2014. *Protection level lists for occupants of armoured vehicles*. NATO Standardization Agency.
22. *Sklepi strateškega pregleda obrambe (SPO 2016)*, št. 80400-1/2016-6. Vlada RS. *Zapis 2. nujne seje Odbora za zunanjo politiko* z dne 17. 8. 2018, portal DZ. <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/>
23. *Zapis 2. nujne seje Odbora za zunanjo politiko* z dne 17. 8. 2018, portal DZ. <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=VIII&type=pmagdt&uid=0867F5480A042D5FC12582F1003583E6>, 30. 3. 2020.
24. SVS (STANAG) 2288 (2). 2017. AJP 3.2 (A). Zavezniška združena doktrina za kopenske operacije. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.

Kvalitativni razvoj nacionalne in mednarodne varnosti

Qualitative development of national and international security

Povzetek

Prispevek postavlja v ospredje pogled avtorja na sodobne izzive razvoja nacionalne in mednarodne varnosti, ki so v dinamičnem in zelo negotovem mednarodnem varnostnem okolju postali kompleksni in posledično tudi zelo dimenzionirani. V takem ozračju lahko pojavne varnostne situacije vplivajo na hitro prehajanje družbenega vedenja, največkrat izraženega med preveliko ali premalo skrbjo za nacionalno in mednarodno varnost. Zato danes vsaka specifična varnostna situacija, kar ugotavljamo tudi v prispevku, zahteva pozornost in ukrepanje, saj lahko razlike med temi situacijami v praksi v katerem koli trenutku privedejo do kompleksne (globalne) krize. Čeprav je vprašanje razvoja nacionalne in mednarodne varnosti praviloma povezano s številnimi dolgoročnimi konceptualnimi in stvarnimi vprašanji – od hierarhije interesov, groženj, tveganj do upravljanja tveganj – pa pri tem ne smemo zanemariti tudi tistih morebiti bolj prehodnih varnostnih vprašanj sodobnega časa, ki to kompleksnost izzivov še poglobljajo. Zanimiva ugotovitev prispevka je tudi ta, da se v tej razvojni paradigmi nacionalne in mednarodne varnosti, prežeti z globalizacijskimi in tehnološkimi dosežki, od oboroženih sil ne pričakuje le zmogljivostnega prispevka, temveč vse bolj tudi intelektualna sposobnost vojaka, zmožnega reševati vse zahtevnejše varnostne in obrambno-vojaške scenarije.

¹ Prispevek je bil kot referat predstavljen na znanstveno-strokovni konferenci z naslovom Kvalitativni razvoj predmetnih področij v vojaškem šolstvu, ki jo je organiziral Center vojaških šol 10. junija 2020.

Ključne besede: nacionalna in mednarodna varnost, oborožene sile, tehnološki razvoj.

Abstract

The article highlights the author's view of contemporary challenges in the development of national and international security, which have become complex and, consequently, highly dimensioned in a dynamic and very uncertain international security environment. In such an atmosphere, emerging security situations can affect the rapid transition of social behavior, most often expressed between too much or too little concern for national and international security. Each specific situation, including threats, which we also find in the article, therefore requires attention and action, as differences between these situations in practice can lead to a complex (global) crisis at any time. Although the issue of national and international security development is usually related to many long-term conceptual and factual issues - from the hierarchy of interests, threats, risks to risk management - we should not neglect those possibly more transient security issues of the day, which further deepen this complexity of challenges. An interesting finding of the article is that in this developmental paradigm of national and international security, imbued with globalization and technological achievements, the armed forces are expected not only to make a capacity but also an intellectual contribution, where there is still considerable space for enhancing a soldier's intellectual abilities, capable of dealing with new, complex military and security situations.

Key words: national and international security, armed forces, technological development.

1 Uvod

Prispevek s poudarkom na kvalitativnem razvoju področja nacionalne in mednarodne varnosti je razdeljen na dva dela. V prvem delu so poudarjena sodobna, aktualna dejstva, ki danes močno zaznamujejo področje nacionalne in mednarodne varnosti, kot tudi aktualna vprašanja, ki z odgovori usmerjajo oblikovanje mednarodne in nacionalnovarnostne politike. Sklene

se s predstavitvijo treh modelov nacionalnovarnostne politike (visokega aktivizma, izolacionizma in zadržanega aktivizma), ob katere zaradi potrebe po sprejemanju strateških odločitev vselej trčijo tako velike kot majhne države. Drugi del predstavitve je povezan s paradigmo brezmejnosti tehnološkega razvoja, ki zahteva bistveno večji in stalni vložek v modernizacijo oboroženih sil ter posledično tudi v intelektualni razvoj vojaka in vojaške institucije kot celote. Ta paradigma, tako kot v prvem delu tranzicijsko okolje, prav tako – morda še celo izraziteje – določa razvoj nacionalne in mednarodne varnosti.

2 Nekatere determinante razvoja nacionalne in mednarodne varnosti

Najprej pogledjmo nekatere determinante razvoja nacionalne in mednarodne varnosti:

1. sodobna nacionalna in mednarodna varnost sta v izrazito spremenljivem in negotovem mednarodnem varnostnem okolju vseskozi v tranziciji. Dinamika tranzitiranja varnostnega stanja pa je odvisna od razvojnega potenciala varnostnih tveganj in groženj v nekem obdobju;
2. mednarodni dogodki so tako v preteklosti kot tudi danes močno odvisni od tega, kako državni in nedržavni akterji z različnimi pogledi na varnostna vprašanja zaznavajo varnostno okolje;
3. notranji, nacionalni dejavniki prav tako vplivajo na tranzicijo nacionalne varnosti. Najpomembnejši dejavnik, ki ga posebej poudarjamo, so politične stranke. Ta dejavnik je še toliko bolj izrazit, če obstajajo raznovrstne ideološke linije med strankami, saj bremenijo nacionalni dialog o varnostnih vprašanjih in spreminjajo barvo vladnih ukrepov. Zmernost v političnih razpravah in pripravljenost na sprejemanje kompromisov sicer predstavljata korak k popuščanju ideološke togosti, po drugi strani pa ta korak kaže tudi na stopnjo zrelosti demokracije glede razumevanja ključnih družbenih področij, med katerimi sta na prvem mestu prav varnost in obramba.

Iskanje in sprejemanje kompromisov v okviru teh determinant predstavlja danes precejšno težavo državam pri zagotavljanju nacionalne varnosti. Vse to pa nakazuje tudi na to, da bi morala biti politična razprava o realnih varnostnih vprašanjih stalna točka dnevnega reda sej vlade, na katerih bi se na eni strani

vrednotila tveganja in grožnje nacionalni (in posledično tudi mednarodni) varnosti, po drugi pa snovala izhodišča za razvoj takih oboroženih sil, ki bi bile sposobne odgovoriti nanje.

Zavedati se je treba, da v teh razpravah praviloma nikoli ne najdemo »pravilne« rešitve o prihodnji smeri ali vsebini nacionalnovarnostne politike, ker prihodnosti ni mogoče napovedati, temveč zgolj do določene mere predvideti, zato je še toliko bolj pomembno temeljito pretehtati razlike v mnenjih in stališčih do teh smeri, ki bi jih država lahko sprejela oziroma morala sprejeti. Pri vrednotenju stališč se vedno pojavlja kopica vprašanj, ki bolj ali manj zadevajo razvoj nacionalne in mednarodne varnosti. Pri tem bi poudarili nekaj teh vprašanj, povezanih predvsem z nacionalno varnostjo, in sicer:

- kako temeljito/korenito je treba (oziroma do kod je smiselno) prilagajati nacionalnovarnostno politiko mednarodnim varnostnim okoliščinam (meja med splošnim in konkretnim);
- ali so se nacionalni interesi bistveno spremenili in bi lahko predstavljali sprožilec za uporabo oboroženih sil;
- ali se je vrsta in sestava groženj tem interesom spremenila (na primer kdo so zavezniki/nasprotniki ukrepov proti globalnemu segrevanju, ali so se spremenili);
- ali obstaja nov vzorec tveganj in groženj v mednarodnem varnostnem okolju, na katere mora država odgovoriti z ustreznimi nacionalnimi zmogljivostmi;
- kakšen je nacionalni pogled na svet (ali ga sploh imamo) in ali te spremembe (pogledi) izboljšujejo ali slabšajo tradicionalni položaj države v mednarodnem okolju.

Nacionalnovarnostna politika se pri iskanju odgovorov na ta vprašanja naenkrat znajde pred tremi opcijami (modeli) v mednarodnem okolju, ki jih povzemamo po Snowu (2020, str. 274) – ali delovati po načelih »visokega aktivizma«, »zadržanega aktivizma« ali »izolacionizma«.

Slika 1: *Modeli delovanja države v mednarodnem okolju*

Vir: Snow, 2020, str. 374

Visoki aktivizem, ki ga številni avtorji (na primer Sapolsky, Gholz in Talamdge, 2009) imenujejo tudi »primacizem« v svetu, pomeni, da ima država (pri tem gre zlasti za supersile) praktično na vseh pomembnejših področjih prevlado v svetu (vojaškem, gospodarskem, finančnem), tudi pri upravljanju mednarodne skupnosti. Pri tem modelu pogosto prihaja do zelo zgodnje uporabe nacionalnih instrumentov moči in oboroženih sil.

Izolacionizem – bistvo tega modela je premišljena uporaba oboroženih sil, ki pride v ospredje zlasti v okoliščinah neposredne vojaške grožnje državi. Države praviloma ne smejo razmišljati niti uporabljati oboroženih sil za namene, ki niso tesno povezani z neposrednim napadom na to državo.

Med tema dvema modeloma je zadržani aktivizem. Ta obsega veliko izbiro rešitev, od visokega aktivizma do izolacionizma, s številnimi kombinacijami, ki so bolj ali manj naklonjene uporabi oboroženih sil in odražajo večjo ali manjšo prepričanost o koristnosti njihove uporabe v posebnih situacijah.

Če visoki aktivizem odgovarja na vprašanje, kdaj uporabiti oborožene sile, pozitivno (večino ali ves čas) in izolacionizem na isto vprašanje odgovarja negativno (komaj kdaj), zadržani aktivisti na to vprašanje odgovarjajo bolj ambivalentno (občasno). Z drugimi besedami to pomeni, da je oborožena sila orodje, ki ga je mogoče vedno uporabiti v določenih situacijah; gre za možnost, »ki vedno ostane na mizi«, z večjim ali manjšim navdušenjem oblikovalcev nacionalnovarnostnih politik. Vprašanje, kdaj uporabiti oborožene sile, je bolj kot ne politično centristično, saj je politika tista, ki mora uskladiti stališča predstavnikov obeh skrajnih polov (zagovornike in nasprotnike) ter doseči kompromis o smiselnosti ali nesmiselnosti uporabi oboroženih sil. To pa obsega oceno številnih spremenljivk mednarodnega in nacionalnega varnostnega okolja.

Vprašanje sodobne nacionalne in mednarodne varnosti je glede na prikazano v prvem delu pretežno usmerjeno v to, kdaj in za kakšne namene uporabiti oborožene sile oziroma kakšne oborožene sile na splošno razvijati, da bodo ustrezale zahtevam nacionalnega in mednarodnega varnostnega okolja. Gre za trd oreh vsake države, ki ga še dodatno trdita tranzicijski značaj nacionalnega in mednarodnega varnostnega okolja in omejenost virov. Iskanje ravnotežja med varnostjo in svobodo na eni strani ter ustvarjanje sinergije nacionalnih

in mednarodnih zmogljivosti na drugi sta postala zapletena naloga, ki jo vsaka država razume po svoje in se nanjo odziva, pogojena pa je tudi s precej sposobnosti izkoriščanja globalizacijskih in tehnoloških prednosti.

3 Vpliv brezmejnosti tehnološkega razvoja na nacionalno in mednarodno varnost

V drugem delu poskušamo predstaviti izzive brezmejnosti tehnološkega razvoja za nacionalno in mednarodno varnost predvsem v povezavi ustvarjanja sodobnih, tehnološko izpopolnjenih oboroženih sil in potrebe po vse večjih intelektualnih sposobnostih vojaka in vojaške institucije kot sistema.

General Ryan (2020, str. 7), poveljnik avstralskega obrambnega kolidža, pravi, da je svet potencialno na začetku nove industrijske revolucije. To revolucijo podpirajo povezljivost, biotehnologija in tehnologije na podlagi silicija, ob vse večji vključenosti oziroma uporabi umetne inteligence. Ustanovitelj Svetovnega ekonomskega foruma Schwab (2016, str. 91) pravi celo, da gre za »četrto industrijsko revolucijo«, ki močno učinkuje na eni strani na kakovost, po drugi pa tudi na tveganja poslovanja, družbenega življenja, komunikacij, prometa in nacionalnega gospodarstva. Tako kot prejšnje industrijske revolucije je skoraj gotovo, da bo tudi ta spremenila razvojne in interakcijske vedenjske vzorce družbe in mednarodne skupnosti kot tudi njene družbene procese in norme.

Aktualne, najnovejše publikacije, kot je poročilo ameriške komisije za spremljanje nacionalne obrambne strategije (Providing for the Common Defense, 2018, str. viii), poudarjajo, da se je tehnološka superiornost, ki je bila več stoletij prevlada zahodnih vojaških institucij, zmanjšala. Ryan (2020, str. 7) in Dunford (2016) celo ocenjujeta, da bo zaradi hitrosti strateških in tehnoloških sprememb v naslednjih dveh desetletjih večina evropskih vojaških organizacij po obsegu manjša od svojih nasprotnikov, kar se bo kazalo tudi v upadanju tehnološke prednosti. S tem izzivom se bodo vojaške organizacije morale spoprijeti v novem hipertehnološkem, nadregionalnem in vse bolj razčlenjenem fizično-kibernetskem operativnem okolju. Prihodnji konfliktni prostor bo prežet s smrtonosnejšimi oborožitvenimi sistemi, ki se bo izražal v konvergenci informacijskih in biotehnologij. Morebitne, navidezne ustvarjene

prednosti vojaških zmogljivosti bodo v tej tehnološki revoluciji glede na pretekla obdobja imele bistveno kratkotrajnejši učinek.

Te preobrazbe, ki so produkt družbenih procesov, bodo neizogibno povzročile spremembe v razvoju nacionalne varnosti. Kot je pred kratkim zapisal Payne (2018, str. 13): »Intelektualci se zavedajo, kako močno so med sabo povezani tehnologija, vojskovanje in družba.« To pomeni, da bodo spremembe opazne tudi v načinih, kako bodo vojaške organizacije v prihodnosti izvajale vojaške operacije. Poleg vsega tega moramo imeti v mislih tudi dejstvo, ki ga še posebno poudarja McFate (2019, str. 250), in sicer, da »se nove vojne razvijajo hitreje, kot jim lahko sledi razvoj vojaka, bojevnika«. Če želimo torej, da vojaške ustanove optimizirajo uporabo teh novih tehnologij, bo treba trajno vlagati v nove vojaške koncepte in organizacijske pristope. Glede na to, da ni mogoče predvideti mej tehnološkega razvoja, in glede na to, da se bodo vojaške organizacije še naprej spoprijemale z omejenimi viri, tako finančnimi kot kadrovskimi (tudi demokratične družbe niso več naklonjene množičnim vojaškim organizacijam, kot je bila to praksa v preteklosti), predstavlja po mnenju Rayna (2020, str. 7) edino realno opcijo ali alternativo naložba v intelektualni razvoj vojske, tako posameznika kot institucije kot celote. Tukaj pa nastopita pomen in vloga kakovostnega vojaškega izobraževanja, ki bo znalo te paradigme varnostnega okolja približati vojakom.

4 Sklep

V sklepu izpostavljamo dve. Prvič, spremljanje kvalitativnega razvoja nacionalne in mednarodne varnosti je postalo zelo kompleksna materija. Pri tem se lahko lestvica prednostnih dejavnikov, ki vplivajo na ta razvoj, zelo hitro spremeni in dopolni z drugimi dejavniki. Drugič, danes je treba gledati na nacionalno in mednarodno varnost z več perspektiv v smislu iskanja kombinacij (konvencionalnih in sodobnih) teorij in konceptov, ki bi lahko najboljše pojasnili potek in smer razvoja tega področja.

5 Literatura in viri

1. Dunford, F. J., 2016. *Gen. Dunford's Remarks at the National Defense University Graduation*. www.jcs.mil/Media/Speeches/Article/797847/gen-dunfords-remarks-at-the-national-defense-university-graduation/, 8. 6. 2020.
2. McFate, S., 2019. *The New Rules of War: Victory in the Age of Durable Disorder*.
3. Payne, K., 2018. *Strategy, Evolution and War: From Apes to Artificial Intelligence*. Washington: Georgetown University Press.
4. Providing for the Common Defense: *The Assessment and Recommendations of the National Defense Strategy Commission*. 2018. Washington: U. S. Institute of Peace.
5. Ryan, M., 2020. The Intellectual Edge: A Competitive Advantage for Future War and Strategic Competition. *Joint Force Quarterly*. 96(1), str. 6–11.
6. Sapolsky, M. H., Gholz, E. in Talmadge, C., 2009. *U. S. Defense Policies: The Origins of Security Policy*. New York: Routledge.
7. Schwab, K., 2016. *The Fourth Industrial Revolution*. New York: Crown Business.
8. Snow, M. D., 2020. *National Security*. New York: Routledge.

Vsebina

Pavel Vuk	Uvodnik
Primož Bernard	Psihološko delovanje kot podpora smrtonosnemu delovanju na cilje
Aleksander Drnovšek	Sledenje v konceptu voditeljstva
Tomaž Hrvatin	Vloga zračnojurišnih sil v bojnem delovanju: razvoj koncepta in perspektiva njegove uporabe v Slovenski vojski
Damjan Slivečka	Perspektiva pehote Slovenske vojske
Pavel Vuk	Kvalitativni razvoj nacionalne in mednarodne varnosti

